

hakol

br. 102 listopad / studeni / prosinac 2007.
hešvan / kislev / tevet 5768.

הקול

SADRŽAJ

IMPRESSUM	Hanuka Party 2007.	4
Ha-kol 102.	Pedeset godina u Bukovačkoj uz svjetlost hanukije	5
listopad-studen-prosinac 2007.	Koordinacija židovskih općina RH reagirala na povredu izbornog	
hešvan/kislev/tevet 5768.	etičkog kodeksa	6
Glavna i odgovorna urednica	Predavanja u ŽOZ-u	7
Nataša Barac	Nebo iznad Berlina i židovski Berlin	8
Urednički savjet	Židovski muzej u Berlinu Daniela Libeskinda	10
Zora Dimbach, Žvko Gruden,	Šampanjac i jagode za Žuži Jelinek	12
Tamara Indik-Mali, Damir Lajoš,	Konferencija: Zajedno u Izrael 2007.	15
Vera Dajht Kralj	Prilozi i obavijesti	18
Tehnička urednica	Dječji seminar u Somboru	20
Nataša Popović	Sukot u Tikvešu	21
Priprema i oblikovanje za tisak	Sukot u Makedoniji	22
Magen d.o.o.	Svedočanstvo o jednom veku Jevreja	23
Ha-kol	Što je ustvari rječnik?	26
glasilo židovske zajednice u Hrvatskoj	«Vallis Judae» Povijest požeške židovske zajednice	27
Lektorica	Užasi Terezina	27
Ivana Kurtović Budja	Saul Friedlaender: Glas i pamćenje žrtava holokausta	28
Izdavač	Nagrada za Miloša Formana	29
Židovska općina Zagreb,	Gospodari svjetskog sporta	30
Palmotićeva 16, 10000 Zagreb,	Povijest doseljavanja Židova u Iudbreški kraj	34
p.p. 986.	Hrvatska Anna Frank ili Dnevnik Milojke Mezorana	37
Tel: 385 1 49 22 692	Pismo iz Londona	41
fax: 49 22 694	Posjet Londonu: UK Jewish Film Festival	46
e-mail: jcz@zg.t-com.hr	Giovanni Palatucci: Riječki pravednik među narodima	49
uredništvo: hako1@net.hr	Opatijski gimnazijalci u Berlinu	51
Za izdavača	Reagiranj: Izborna upotreba Židova	53
dr. Ognjen Kraus	Legija časti direktoru Yad Vashema	55
ISSN 1332-5892	Iz svijeta: Rojnica i Winton	56
Izlaženje Ha-kola finansijski potpomaže	Sto godina sinagoge u Kairu	57
Savjet za nacionalne manjine	Belin tajni seminar	58
Republike Hrvatske	Goldina kuhinja	59
Pretplata	Židovski muzej na Aljasci	61
100 kuna godišnje,	Grob pronađen nakon 65 godina	62
za inozemstvo 200 kuna.		
Žiro račun kod Zagrebačke banke broj:	U realizaciji ovog broja sudjelovali su:	
2360000-1101504155	Lajla Šprajc, Paula Novak, Dean Friedrich, Kristijan Lepešić, Jelica Polak-Babić,	
Židovska općina Zagreb.	Mira Altarac Hadji-Ristić, Nataša Popović, Melita Švob, Nives Beissmann, Žaklina	
Devizni račun:	Mučeva, Raka Levi, Predrag Finci, Edvard Brod, Milada Brod, Zoran Čutura, Milivoj	
Account owner: Židovska općina Zagreb	Dretar, Filip Kohn, Vesna Domany-Hardy, Tatjana Matetić, Ljubo Weiss, Lea Fuerth	
Bank: Zagrebačka banka d.d.	Kriesbacher	
Account number: 2100018066		
IBAN: HR6423600001101504155		
Swift: ZABHR2X		
Tisak		
Intergrafika		
Oblikovanje naslovnice		
Vera Dajht Kralj	Svim suradnicima najtoplije zahvaljujemo!	

Praznik svjetla - Hanuka - i ove je godina u Židovsku općinu Zagreb privukao veliki broj naših članova koji su se ludo zabavljali uz ples, pjesmu i neizbježni falafel.

HANUKA PARTY 2007. - HAG HANUKA SAMEAH!

Prema dugogodišnjoj tradiciji Židovske općine Zagreb, velika zabava za blagdan Hanuku organizira se subotom. Isto tako, običaj nalaže živu svirku, a slučajno ili namjerno, baš na Hanuku, gosti su nam prethodnih godina bili, u tom trenutku i najpopularniji glazbenici hrvatske estradne scene. Svi dobro pamte nastupe Telefon blues banda s gostima, grupe Neki to vole vruće, grupe Divas i drugih.

Kako ŽOZ ne bi iznevjerila tu tradiciju zabave uz poznate goste, ove je godine pozvala dvije skupine vrhunskih glazbenika, provjerenih zabavljača iz zagrebačkih klubova, jamaca širokog repertoara i dobrog ugođaja; Funky Town i Soul Sisters.

Dodatno pojačanje osigurano je i vokalnim mogućnostima Jacquesa Houdeka, trenutno jednog od najpopularnijih, a zasigurno jednog od najkvalitetnijih pjevača u Hrvatskoj.

Osim za glazbu, ŽOZ se pobrinula i za drugu vrstu tradicije - hranu pripremljenu u "dubokom ulju". Za goste je pripremljen uvijek popularni falafel i velika količina krafni.

Ovogodišnja zabava pala je na dan paljenja pete svijeće, 8. prosinca.

Svijeće na hanukiji u klubu upalio je novoimenovani zagrebački rabin, Luciano Moše Prelević što je ujedno bio i znak za početak zabave. A zabavu su, zapravo, osigurali sami članovi, stvorivši nezapamćenu gužvu i rijetko viđenu plesnu

atmosferu u kojoj je do 23.00 sata prednjačila srednja generacija, da bi potom podij zauzeli mladi općinari. Za produljenje zabave iza ponoći pobrinuo se DJ, a mladi su neočekivano pristizali i do ranih jutarnjih sati.

Čudo Hanuke združilo je sve generacije, omogućivši da prostor primi više od tri stotine posjetitelja, koliko ih je tijekom večeri ušlo u općinu. Hanuka je združila sve generacije, od predškolske djece do naših seniora, a svaki je od njih našao za sebe odgovarajući sadržaj: stare ili nove prijatelje, druženje uz šank, odličnu glazbu, ples ili pokoji blagdanski zalogaj.

Djeca su posla kući s prigodnim blagdanskim poklonima, a oni malo ili više stariji s "dobrim raspoloženjem".

Lajla Šprajc

LATKES

4 krumpira srednje veličine - naribati (kao jabuke za savi-jaču), staviti u gazu/krpu i iscijediti koliko god možete

2 crvena luka srednje veličine - sitno nasjeckati

4 jaja - lagano razmutiti

1 kutiju maces brašna

5 žlica ulja za prženje

sol i papar po ukusu

U većoj zdjeli pomiješajte krumpir i luk, dodajte razmućena jaja, sol, papar, te miješajte dok se smjesa dobro ne poveže. Malo-pomalo smjesi dodajte maces brašno, i miješajte dok ne dobijete smjesu koja se može grabiti žlicom, ali još uvijek mora biti pomalo tekuća.

Nemojte upotrijebiti čitavu količinu brašna, ukoliko vam se čini da smjesa postaje presuha.

Zagrijte ulje u tavi s debelim dnom. Spuštajte u vrelo ulje velike žlice dobivene smjese i malo ih pritisnite s lopaticom da se poravnaju. Pržite oko 4-5 minuta, zatim preokrenite, pa pržite još 3-4 minute.

Gotove Latkes stavite na zagrijani tanjur pokriven papirnatom salvetom (da upije suvišnu masnoću).

Naši domari Lavoslava Schwarza proslavili su Hanuku te obilježili 50. godišnjicu djelovanja Doma u “novoj” zgradi.

Pedeset godina u Bukovačkoj uz svjetlost hanukije

U nedjelju 09. studenog upalili smo šest svijeća na hanukiji. Nakon blagoslova koji je izgovorio rabin Luciano Moše Prelević naš je domski zbor „Šalom“ otpjevao dvije prigodne pjesme.

Okupili smo se da uz svjetlo svijeća, u društvu brojnih prijatelja doma, članova obitelji korisnika, sadašnjih i umirovljenih radnika, kao i kolega iz drugih domova grada Zagreba obilježimo 50. godišnjicu djelovanja Doma u svojoj „novoj“ zgradi. Posebno nas je obradovao dolazak gospođe Žuži Jelinek na koju, kao prijateljicu Doma, uvijek možemo računati

Predsjednik Židovske općine Zagreb, dr. Ognjen Kraus podsjetio nas je na dugu povijest doma i značaj koji je uvijek imao za našu zajednicu. U svojih 97 godina djelovanja Dom je opstao u teškim razdobljima Prvog i Drugog svjetskog rata. Tek je 1957. godine, preseljenjem u zgradu na Bukovačkoj izgrađenu donacijama Židova iz zemlje i inozemstva, ušao u svoje mirnije razdoblje. Daleko od gradske buke, okružen zelenilom pružio je sigurnost svojim stanarima.

Bila je to jedna od prvih zgrada u bivšoj državi namjenski građena za dom, a prema projektu slavnog arhitekta Slavka Löwia. Iako moderna u vrijeme kada je useljena, svih pedeset godina zajednica je ulagala u zgradu nastojeći slijediti nove zahtjeve kojima ustanove za starije osobe moraju udovoljavati. Posebno smo ponosni na rekonstrukciju odjela za pojačanu njegu i rekonstrukciju kuhinje.

U isto vrijeme dok smo slušali ovo kratko ali toplo izlaganje, na video zidu mogli smo pratiti slike iz različitih razdoblja djelovanja doma, mogli smo vidjeti njegove mijene, osuvremenjivanje, ali i postojanost kojom je uvijek bio tu za svoje korisnike.

Zabava uz Jewserse

Za ostatak večeri su se pobrinuli članovi klezmer benda Jewsers. U predvorju su gosti mogli razgledati izložbu slika korisnika doma koja je zapravo samo najava mnogo veće izložbe koja je u pripremi. Za uspjeh večeri svakako su zaslužne i umjetnice iz naše kuhinje bez kojih ne može proći niti jedno druženje u domu.

A što je mene posebno veselilo? Nakon početne nervoze i straha hoće li sve dobro ispasti, hoće li tehnika raditi besprijekorno i hoće li doći svi sudionici, u trenucima olakšanja bila sam sretna zbog prepune dvorane. Čak mi je, možda pomalo zločesto, bilo drago što su neki morali stajati. Naime, drago mi je što je dom prepoznat ne samo kao mjesto očuvanja židovske tradicije i kulture, već i kao mjesto gdje se, oni koji to žele, mogu upoznati s našom kulturom. Sve više članova obitelji i prijatelja naših korisnika koji nisu članovi židovske zajednice redovito i rado sudjeluje u svim događanjima u domu, a to smatram izuzetnom i nenadoknadivom vrijednošću.

I na kraju, na odlasku gosti po prvi put nisu morali svoje automobile tražiti u mraku. Nedavno je trinaest rasvjetnih stupova, poklon gradske četvrti Maksimir, zamijenilo slabu svjetlost koju je pružalo nekoliko starih svjetiljaka.

Paula Novak

Koordinacija židovskih općina uputila je Izornoj etičkoj komisiji Republike Hrvatske obavijest o povredi Izbornog etičkog kodeksa, koja se dogodila tijekom predstavljanja kandidata za Hrvatski sabor na HRT-u, a tijekom kojeg su izrečene uvredljive izjave o Židovima i židovskom novcu.

KOORDINACIJA ŽIDOVSKIH OPĆINA RH REAGIRALA NA POVREDU IZBORNOG ETIČKOG KODEKSA

Koordinacija židovskih općina reagirala je na povredu Izbornog etičkog kodeksa, koja se dogodila tijekom predizborne kampanje za parlamentarne izbore u Hrvatskoj, a za vrijeme predstavljanja kandidata na HRT-u te je Izornoj etičkoj komisiji uputila obavijest o povredi Izbornog etičkog kodeksa, članaka I-1. (načelo poštenja, istinitosti, pravednosti, poštovanja, odgovornosti, snošljivosti i kulture dijaloga), I-2. (pozivanje na vjersku mržnju, I-3. (neargumentirana rasprava)) i II - 5. (vrijeđanje i omalovažavanje pripadnika nacionalnih manjina).

Koordinacija je navela da se kršenje izbornog kodeksa dogodilo u dva navrata i to:

1. predstavljanje kandidata na HRT-u u emisiji Izbori 2007. dana 13. studenog 2007. i izjava „da svatko tko ne sluša glazbu g. Marka Perkovića Thompsona u Hrvatskoj je Židov.“
2. predstavljanje kandidata na HRT-u u emisiji Sučeljavanje predstavnika nositelja izbornih lista 6. izborne jedinice, 15. studenog 2007. i izjava o Židovima i židovskom novcu u okviru teme o privatizaciji trgovačkog društva INA d.d.

“U obje izjave kandidati su generaliziranim i izmišljenim konstrukcijama, bez argumenata, implicirajući djelovanje Židova protiv nacionalnih interesa RH, vrijeđali pripadnike židovske nacionalne manjine i širili vjersku i nacionalnu mržnju”, istaknula je Koordinacija te od Izbornog etičkog povjerenstva zatražila da se utvrdi i javno objavi da je u navedenim slučajevima došlo do kršenja Izbornog etičkog kodeksa, da se donese odluku o trajnom udaljavanju iz medija stranke koja krši Izborni etički kodeks, da upozori HRT kao javnu televiziju o neophodnosti utvrđivanja pravila ponašanja te o potrebi promptnog udaljavanja iz programa onih osoba koje u svojim nastupima krše Izborni etički kodeks (u drugo navedenom slučaju emisiju su zbog izjava napustili predstavnici drugih stranaka, a predstavnik HČSP-a je nastavio svoje sudjelovanje) te, na kraju, da o svojim nalazima, zaključcima i daljnjim koracima izvijesti Koordinaciju židovskih općina u RH.

Koordinacija židovskih općina je također od HRT-a zatražila da utvrdi pravila ponašanja predstavnika stranaka te da ih u slučaju kršenja Izbornog etičkog kodeksa promptno udalji iz programa te da se očituje o navedenim slučajevima i objasni razloge zbog kojih je predstavnicima HČSP-a omogućeno daljnje sudjelovanje u programu.

Izborna etička komisija je vezano uz tu prijavu objavila priopćenje u kojem između ostaloga stoji:

“Raspravljajući o prigovoru Koordinacije židovskih općina u RH na izjave izrečene u predstavljanju kandidata na HRT-u „da svatko tko ne sluša glazbu Marka Perkovića Thompsona u Hrvatskoj je Židov“ i izjavu o Židovima i židovskom novcu u okviru teme o privatizaciji trgovačkog društva INA d.d., Etičko povjerenstvo zaključuje da navedene izjave predstavljaju povredu Glave II. točke 5. Izbornog etičkog kodeksa („vrijeđanje i omalovažavanje pripadnika nacionalnih manjina“).

Izraeli veleposlanik Shmuel Meirom posjetio ŽOZ

Veleposlanik Države Izrael u Republici Hrvatskoj Shmuel Meirom posjetio je 22. studenog 2007. ŽOZ, a na sastanku s predstavnicima ŽOZ-a, predsjednikom Ognjenom Krausom, potpredsjednicom Sanjom Zoričić - Tabaković, Nadrabinom zagrebačkim Zvijem Eliezerom Alonijem i glavnim tajnikom Deanom Friedrichom razgovaralo se o budućoj suradnji izraelskog veleposlanstva i ŽOZ-a na projektima od zajedničkog interesa.

LUCIANO MOŠE PRELEVIĆ - NOVI RABIN ŽOZ-A

Vijeće Židovske općine Zagreb imenovalo je početkom prosinca Luciana Mošu Prelevića za rabina Židovske općine Zagreb, a novi rabin preuzet će dužnost 1. siječnja iduće godine.

Imenovanjem Luciana Moše Prelevića Židovska općina Zagreb dobila je, prvi put nakon šest desetljeća, školovanoga rabina iz vlastite zajednice. Prelević je, po završetku studija u Izraelu, ove godine stekao diplomu i zvanje rabina.

U sljedećem broju Ha-kola, čitateljima ćemo predstaviti novog rabina ŽOZ-a.

Jeste li se ikada zapitali kako postaviti ciljeve u vlastitom životu i kako doseći osobni potencijal u životu? O toj zanimljivoj temi govorila je supruga izraelskog veleposlanika u Hrvatskoj, gospođa Sima Meirom.

KAKO DO OSTVARENJA ŽIVOTNIH PLANOVA

Gospođa Sima Meirom, supruga veleposlanika Države Izrael u Republici Hrvatskoj, 12. je studenoga u klubu ŽOZ održala zanimljivo i interaktivno predavanje o postavljanju ciljeva i dostizanju osobnog potencijala u životu.

Opušteno ambijentalno ozračje pridonijelo je lakšem prebiranju po često skrovitim i intimnim temama s kojima se u današnje vrijeme svakodnevno i sve više teško nosi veliki broj ljudi: kako ostvariti svoj potencijal i - još važnije i znatno teže - gdje i kako početi.

Gospođa Meirom, inače magistrica iz područja ljudskog ponašanja te uspješna poduzetnica, vješto je i s profesionalnom obzirnošću pristupila ovoj osjetljivoj temi, koja je već u prvim

nekoliko minuta pridobila potpunu pažnju i uključenost slušatelja.

Temelj iznesene metode jest rad na sebi, kao glavni čimbenik u osobnom, obiteljskom i društvenom razvitku. Ukratko, njegova uspješnost ovisi o prepoznavanju i ostvarivanju sedam postulata, od našeg zanimanja i ambicija, preko osobnih resursa do izrade i akcijskoga plana i predanosti njegovim koracima. Izlaganje je bilo poticaj za „odvažni istup preko granica vlastitog straha, bilo od uspjeha, neuspjeha, kritike, nepoznatog ili onoga iz vlastite okoline, pa čak i od roditelja i uže obitelji, prema području neostvarenog sna”.

Kristijan Lipešić

Naši domari i dalje su vrlo aktivni - sudjelovali su na tradicionalnom druženju „Maksimirske jeseni“, na Danima scenskih igara, a sjetili su se i godišnjice smrti Lavoslava Schwarza, te na njegov grob na Mirogoju položili cvijeće.

IZ DOMA LAVOSLAV SCHWARZ

Naša domarka, gospođa Dragica Vajnberger predstavljala je krajem listopada Dom na „Maksimirskim jesenima“ tradicionalnom druženju predstavnika zagrebačkih domova za starije osobe u organizaciji Doma „Maksimir”.

Svake se godine pred sudionike postavlja određeni tematski zadatak. Tema ovogodišnjeg susreta bila je „Tajne starih škripanja” i od sudionika se očekivalo da predstave jedan predmet, a ocjenjivala se autentičnost, originalnost predmeta kao i zanimljiva priča vezana uz njega.

Gospođa Vajnberger je predstavila hanukiju s kraja 19. stoljeća. U mnoštvu zanimljivih predmeta koji se kriju u sobama naših korisnika odlučili smo se baš za ovaj kako bismo istovremeno upoznali prisutne s djelićem naših običaja i kulturne baštine.

Prvu nagradu osvojio je eksponat „Vodomar“, keramička ptica koju je 1938. izradio sam sudionik. U bogatom programu koji je pratio izbor najzanimljivijeg predmeta sudjelovali su Zdenka Kovačiček i Hrvoje Hegedušić.

U okviru Dana scenske igre, koji se već osam godina održavaju u Domu „Medveščak“, održano je natjecanje dramskih skupina domova za starije osobe, gerontoloških centara i matica umirovljenika, te natjecanje starijih osoba u likovnom stvaralaštvu.

Uz natjecateljski dio programa gledatelji su mogli uživati u nastupu studenata Muzičke akademije, učenika Glazbenog učilišta Elly Bašić, nastupu renomiranih glumaca i pjevača.

Korisnice našeg doma gospođe Eva Akerman i Ana Telebak sudjelovale su u natjecanju u likovnom stvaralaštvu. Zadatak

tema je bila voda - more, rijeke, jezera, a tehnika - izrada mozaika pomoću gumba.

Ovoga puta nagrada nas je mimoišla, no ona i nije bitna, već druženje, upoznavanje korisnika iz drugih domova, te upoznavanje s njihovim radovima, tehnikama i idejama.

101 godina od smrti Lavoslava Schwarza

Sredinom listopada, točnije 14. listopada, navršila se 101 godina od smrti Lavoslava Schwarza. Kao i svake godine posjetili smo njegovu grobnicu u arkadama Mirogoja i položili cvijeće u znak zahvalnosti.

„Lavoslav Schwarz rođen je u Zagrebu godine 1837. Njegov prirodan i istančan smisao za socijalne probleme navodio ga je na gotovo bezgraničnu darežljivost raznim karitativnim ustanovama, ne samo židovskim, nego i nežidovskim. Još za života osnovao je dvije stipendije za đake visokih škola, koje je dijelila općina grada Zagreba, a posebno je osnovao još dvije stipendije za đake visokih škola, koje je dijelila Židovska općina u Zagrebu.

Krunu svoje darežljivosti postavio je osnutkom Doma za ne-moćne starce i starice. Umro je godine 1906.”

Tekst djelomično preuzet iz „Spomenice kuratorija doma Zaklade Lavoslava Schwarza u Zagrebu prigodom 30-godišnjice opstanka po sastavu dr. Gavre Schwarza”; 1939.

Paula Novak

Ravnateljica Doma Lavoslav Schwarz

Članovi našeg aktivnog seniorskog kluba krajem listopada otputovali su u Berlin, gdje su obišli novouređenu sinagogu, židovski muzej i druga značajna mjesta glavnog grada Njemačke. O tome kako su se proveli, pročitajte u sljedećim tekstovima!

NEBO IZNAD BERLINA I ŽIDOVSKI BERLIN

Piše: Jelica Polak-Babić

Pripreme za put počele su mnogo ranije, a važne upute o tome što se smije nositi u avion dobili smo dan prije puta. Osim već starih pravila da sve oštro mora u kofer, a baterije u ručnu prtljagu, novost je da se ne smije nositi više od 1 dl tekućine, a ruž i sitna kozmetika samo u posebnoj prozirnoj vrećici.

Letimo niskobudžetnom kompanijom pa sjedala u avionu nisu rezervirana, a voda i kava se plaća. Nakon sat i pol već smo u Berlinu, čeka nas prijevoz do hotela "Ibis", koji nas je sve ugodno iznenadio za svoje dvije zvjezdice. Na brzinu ostavljamo stvari u sobama, žurimo se do stanice busa.

Hop on, hop off, ali ipak je prekasno za planirani razgled grada. Tako imamo neplanirano slobodno vrijeme. Nalazimo se na velikom i poznatom Aleksanderplatzu, koji je kao i cijeli Berlin veliko gradilište. U blizini je televizijski toranj s vidikovcem koji su neki posjetili, neki se odlučuju za obližnje kafiće, a neki za "Kaufhof", gdje smo uz šoping otkrili izvrstan kafić i restoran sa samoposlugom na 5. katu.

Nova sinagoga u maorskom stilu

Sljedećeg dana nakon obilnog doručka u hotelu imamo dogovoren posjet Novoj sinagogi. Strogo njemački ne puštaju nas niti jednu minutu prije da uđemo. Sinagoga se zove Nova, jer su u Berlinu, kada je ona izgrađena 1866. godine, već postojale manje stare sinagoge. Nova sinagoga je prekrasna građevina

u maorskom stilu s velikom zlatnom kupolom i dva tornjića s manjim zlatnim kupolama. Imala je 3000 mjesta, pa iako su žene sjedile na galeriji, ipak dovoljno neortodoksna, imala je velike orgulje i mješoviti pjevački zbor.

Čudom nije spaljena u Kristalnoj noći, ali je 1943. godine stradala u bombardiranju. Nedavno je obnovljena i danas je samo simbol židovskog Berlina jer je obnovljena samo fasada i prekrasne zlatne kupole, dio unutrašnjeg prostora, ali sama velika bogomolja nije izgrađena, 8 mramornih stupova i prazan veliki prostor podsjećaju na rat. Na katu postoji bogomolja za šezdesetak ljudi, ali sinagoga nije u funkciji.

U sklopu zgrade obišli smo i Centrum Judaicum gdje su izloženi sačuvani dokumenti i dijelovi opreme sinagoge - svjedocanstva bogatog kulturnog i vjerskog života berlinske židovske zajednice prije rata. Obišli smo s vodičem i stari židovski dio grada oko Nove sinagoge gdje su prije rata bili smješteni židovska bolnica, škola, vrtić i sirotište iz kojeg se uspjelo spasiti dio djece u Izrael.

Danas su te stare zgrade dijelom obnovljene, dijelom prazne, jer je pitanje vraćanja židovske imovine i tamo još rješava. Prije rata u Berlinu je živjelo oko 120.000 Židova. Danas u Berlinu žive uglavnom Židovi iz Rusije i istočnih zemalja, a u 5 ili 6 manjih zajednica ima ih oko 10.000. Zajednice imaju svoje sinagoge od ortodoksnih do reformiranih. Na naše pitanje kako se Židovi raznih zajednica slažu međusobno, odgovorila je:

"Dobro, ali se desetak berlinskih rabina nikako ne slažu!"

Kameni blokovi - Holokaust Memorial Berlin

Do dogovorenog posjeta Holokaust Memorialu imamo slobodno sat vremena pa smo to iskoristili za razgled i slikanje kod Brandenburških vrata (izgrađena 1890. godine, obnovljena su prije 5 godina). Od Brandenburških vrata pruža se najpoznatija berlinska ulica Unter den Linden, a odmah na početku je 100 godina star kulturni hotel "Adlon", gdje su odsjedali uz ostale Greta Garbo, Marlene Dietrich, Charlie Chaplin i dr. Nismo ni mi gori od njih pa smo u kavani popili finu kavu.

Zatim smo žurno zaobišli veliko gradilište Američke ambasade i našli se u nepreglednom polju velikih kamenih blokova. Tu nas je dočekao naš mladi vodič Nijemac, oženjen Beograđankom pa govori i hrvatski, koji nam je izuzetno nadahnuo govorio o tom neobičnom spomeniku - Holokaust Memorialu Berlin (HMB).

Čuli smo da dio javnosti zamjera što je izgrađen spomenik posvećen samo ubijenim Židovima, pa Romi i homoseksualci traže svoje spomenike, a vidjeli smo slike već prihvaćenih projekata.

Iz knjige HMB prenijeti ću dio teksta Hana Ruteberga o ideji projekta arhitekta Petera Eisenmana, čije je djelo HMB.

„Dugo vremena mjesto sadašnjeg spomenika bilo je mjesto nemoguće misije,

od brojnih idejnih projekata za izgled budućeg mjesta sjećanja na žrtve holokauta pobijedio je Eisenman, ali je trebalo desetak godina da se konačno prije tri godine HMB završi. Zamišljen je da ne opominje i ne upozorava, ne izaziva sažaljenje niti otvara stare rane.“

To je valovito polje velikih sivih kamenih blokova, koje seže gotovo u nedogled.

To je mjesto za koje autor kaže da ništa ne predstavlja, nema tu ničeg od uobičajenog memorijalnog spomenika, nema ulaza, nema izlaza. Nema centralnog mjesta za održavanje komemoracija, niti polaganje vijenaca. Veliki kameni blokovi prostiru se na površini tri nogometna igrališta, spomen područje je u samom središtu Berlina, okružuju ga zgrade i dio parka, ali kad uđete među kamene blokove zvukovi grada su prigušeni. Geometrijski pravilno raspoređeni kameni blokovi između kojih su 95 cm uski prolazi, kroz koje se uvijek u daljini vide okolne zgrade. Ne možete se izgubiti, pa ipak se javlja osjećaj nesigurnosti i nelagode - pogotovo jer prolazite sve dublje do 2,5 m ispod nivoa ulice, a kameni blokovi su sve viši - od pola metra pa do gotovo 5 m visine. Svi su jednake sive boje, zaštićeni specijalno protiv grafita. Svi su veličine 238x95 cm, a ima ih 2711. Taj broj nema nikakvo simbolično značenje.

Korak po korak idemo dalje, pa iako su prolazi ravni, ima se dojam kao da se nagnjemo na uzburkanom moru. Sami biramo kojim ćemo prolazom dalje, u uskim prolazima guramo se mimoilazeći se s drugim ljudima - kao u prepunom vlaku. Kamera pa ni oko ne može obuhvatiti ovo polje kamenih blokova - za to je potrebna treća i četvrta dimenzija, a to su prostor i vrijeme.

Kad sam nakon tjeskobnog hoda među blokovima došla na kraj, odakle stepenice vode u podzemni spomen-muzej, imala sam osjećaj olakšanja, kao izbjegnute opasnosti.

Mnogobrojn timer protivnicima takva spomenika - nesvakidašnjeg, izvan standarda - jedna od možda opravdanih zamjerki jest da dosta mladih ljudi leže, skaču, jedu, piju i ljube se ležeći na kamenim blokovima. Pa i da bi se slikali morate stati na kameni blok. A drugi - zagovornici takva spomen područja kažu da tako HM postaje dio života,

spomenik koji nikoga ne ostavlja ravnodušnim.

Silazimo u dio Muzeja, koji se nalazi u podzemlju ispod kamenih blokova, a stropovi s udubljenjima su zrcalna slika kamenih blokova gore.

Prostorije su diskretno osvijetljene, pojedine sobe posvećene su obiteljima, žrtvama pojedinih zemalja Europe, imenima, pismima iz logora, koja su uvećana smještena u osvijetljene pravokutnike na podu, soba ispisa iz Yad Vashema, gdje treba više od 6 godina i 7 mjeseci da se sva imena ubijenih izmjene na panou.

Vrlo potresno i impresivno, pa iako nije na mjestu logora, daleko me više potreslo nego postav Jasenovca.

Obilazak grada, šoping... i već je gotovo

Nakon obilaska muzeja ponovo prolazimo poljem kamenih blokova do Brandenburških vrata te krećemo na dvosatni razgled grada. Svako sjedalo opremljeno je slušalicama izvrsno vođeno tumačenje na jednom od 8 jezika (nema hrvatskoga). U dva sata obišli smo najpoznatije dijelove ogromnog Berlina,

najpoznatije građevine među kojima i ostatak 1989. srušenog Berlinskog zida.

Navečer se družimo i izmjenjujemo dojmove u našem hotelu. Moram pohvaliti sve sudionike: puni su mladenačkog elana, a i izvrsne kondicije - nitko se ne žali na umor!

U subotu smo već u rano jutro među prvima u dugačkom redu pred ulazom u poznati muzeja Pergamon. Otvara se točno u 10 sati, kontrola na ulazu kao na aerodromu, uostalom tako je u svim muzejima. U muzeju je izložen dio Pergamonske akropole građene oko 170. godine prije nove ere, najpoznatiji je veliki mramorni oltar visok 40 stopa te 30-ak metara friza s velikim skulpturama bogova i giganta iz grčke mitologije.

U drugom dijelu muzeja je perzijska umjetnost i dijelovi izvrsno sačuvanog dvorca islesanog u kamenu pješčaniku.

Poslije podne je slobodno. Dio nas odlučio je obići najpoznatiju šoping ulicu Friedrich str. i KU dam. Tu je i KaDeWe robna kuća izgrađena 1907. Velika je gužva, mnoštvo ljudi gura se na ulici i u robnoj kući u kojoj je na 6. katu najveći u svijetu "centar za gurmane" sa specijalitetima iz cijelog svijeta. Navodno, između ostalog, ima 1800 vrsta sireva!

Nakon dva sata, premoreni od strke i gužve te manje više uspješne kupovine od cipela i garderobe za unuke, poklona za djecu i obitelj (nešto naravno i za sebe), vraćamo se na naš Aleksandar platz i konačno u hotel. Ipak nas bole noge, ali vrijedilo je napora, bilo je (pre)kratko i puni smo dojmova. Žao nam je da nismo stigli obići i Liebeskindov muzej, ali o tome će nam pričati naša Mira.

U nedjelju let za Zagreb zbog magle kasni sat i pol. Koristim priliku da posebno pohvalim naše muške (najstarije) putnike: Jakica je kao i uvijek bio pravi kavalir - ne samo da je mladenački nosio sebe, nego i kupljene stvari i teške knjige brojnih dama. Branko je stigao odraditi i više od obaveznog programa, a kada smo se zajedno žurili preko piste da uhvatimo mjesta u avionu, pa sam ga pohvalila, odgovorio mi je duhovito: "Pa kad se mora..."

U Zagrebu su nas na aerodromu nestrpljivo dočekali obitelj i prijatelji da čuju naše priče o Berlinu i otvore poklone...

Židovski muzej u Berlinu Daniela Libeskinda

Nas jedanaest članova popularnog "gery-cluba" uputilo se na trodnevni izlet u Berlin s primarnom namjerom da posjetimo nedavno obnovljenu Novu sinagogu i židovske muzeje.

Sve je dobro funkcioniralo, da ne kažem klapalo - divili smo se i sinagogi, uz posjet nekadašnjoj židovskoj četvrti i usudujem se reći - avangardnom muzeju Petera Eisenmana. Jedino za Libeskindov muzej u petak poslijepodne više nije bilo vremena, a članovi naše ekipe bili su nekako uvjereni da židovski muzej neće biti otvoren u subotu - na Šabat. Ali bio je! Tako sam, sasvim slučajno, ja bila jedina članica grupe koja je posjetila taj muzej pa bih vam pokušala, sasvim amaterski, iznijeti neke činjenice o tom muzeju (koji spada, čini mi se, u 22. stoljeće!), prenijeti svoje dojmove.

Arhitekt Daniel Libeskind rođen je u poljskom gradu Lodzu 1946. godine. Zanimljivo je da se prvo opredijelio za muziku, a studij klavira nastavio je i kad je obitelj emigrirala u Izrael. Tek kad su se 1960. godine preselili u New York, Libeskind se preorijentirao i počeo studirati arhitekturu. Nakon 1987. godine s obitelji se nastanio u Berlinu.

"Između linija"

Poslije pada Berlinskog zida Libeskind je odlučio sudjelovati u rekonstrukciji Berlina. Zbog njegova pristupa arhitekturi praktičari ga nisu prihvaćali, već su na njega gledali kao na egzotičnog neprilagođenog tipa. Berlinski arhitektonski establišment čak ga je smatrao prevarantom. Ipak su ga zbog njegova židovskog porijekla prestali tako javno kritizirati.

Libeskind je svoj projekt Židovskog muzeja (dovršenog 1999. godine) nazvao "Između linija". On kaže: "Jedna linija je ravna, ali nepotpuna; druga vijuga, ali nema kraja. One se razdvajaju, postaju udaljene i izgledaju odvojene jedna od druge. Tako otkrivaju prazninu".

Već u osnovnom planu Libeskindova muzeja vidi se linija koje se slama devet puta u oštrim kutovima. Time se dobiva cik-cak linija, koju se interpretiralo kao slomljeni Magen David. Prigovarali su arhitektu da je njegov simboličan jezik izvan dohvata

razumijevanja prosječnog gledatelja, da se posjetitelji mogu osjetiti razdraženima i zbunjenima hodajući hodnicima muzeja. Mogu posvjedočiti da u ovoj tvrdnji ima istine, ali unatoč tomu, uz osjećaj jezovitosti kojim nas muzej ispunjava, on djeluje i krajnje impresivno.

Vrtovi izgnanstva, holokausta i kontinuiteta

Cijela zgrada projektirana je s ravnim dijagonalnim linijama, koje jedna drugu presijecaju i vode u tri izvedbe: Vrt izgnanstva, Vrt holokausta i Vrt kontinuiteta.

U prizemlju se presijecaju dva prolaza. Jedan od njih mora simbolizirati put u emigraciju, koju su poslije 1933. godine poduzeli berlinski Židovi i svi Židovi dijasporе prisiljeni bježati zbog svoje vjere. Pod tog prolaza je strm, uspon koji posjetitelji moraju

učiniti treba označiti napor koji je potrebno uložiti za svaki uspon, povratak iz dubine tame na svijetlo dana.

U Vrt holokausta ulazi se kroz teška metalna vrata u mračnu, hladnu i negrijanu prostoriju, sablasne tišine, visoke oko 15-20 metara, s prigušenim svjetlom što se probija iz proreza na vrhu. Odavle se izlazi u vrt visokih betonskih stupova poput ploča - Vrt kontinuiteta: 48 ih je ispunjeno izraelskom zemljom (aluzija na 1948. godinu - godinu osnutka Države Izrael), a samo jedan stup ispunjen je njemačkom zemljom.

Postoji još jedna potresna praznina. U obliku trokuta je, ispunjena okruglim metalnim pločicama s urezanim očima, nosom i ustima, otvorenim kao na krik, koje je napravio izraelski umjetnik Monashe Kadishman i koje su razasute po podu te prostorije, a simboliziraju prognane i ubijene Židove. Pločice se zovu "Schalechet" - Mrtvo lišće. Posjetitelji se pozivaju da hodaju tim prostorom, što neki, uglavnom mladi, i čine, a hod im je popraćen šuštavim zvukovima metala. (Ja po ovim ljudskim licima nisam mogla hodati).

Neki prolazi ne služe nikakvom cilju, neke stepenice ne vode nigdje - označuju, simboliziraju beznadnost i besciljnost. Jedino poznato su urezani žljebovi - označuju prozore, kroz koje se probija vanjsko svjetlo.

Od samog ulaska u muzej jasno je da je Libeskindov muzej projektiran da bude nešto više od neutralnog izložbenog prostora. Ipak, moram spomenuti da postoji i dio klasičnog muzeja, koji sadrži izložbu dvije tisuće godina njemačko-židovske povijesti, zbirku umjetnina, povijesni arhiv i specijalne izložbe na temu židovske povijesti i kulture.

Mira Altarac Hadji-Ristić

REZULTATI 51. NAGRADNOG NATJEČAJA SAVEZA JEVREJSKIH OPŠTINA SRBIJE ZA RADOVE SA ŽIDOVSKOM TEMATIKOM

Na ovaj tradicionalni anonimni natječaj pristigla su ove godine 52 rada.

Stručni žiri u sastavu: akademik Predrag Palavestra, profesor povijesti dr. Milan Ristović i književnik i profesor Filip David, odlučio je nagraditi sljedeće radove:

I nagrada - JEVREJI I SRBI U JASENOVCU - šifra: Jasenovac autor: JAŠA ALMULI, London, Engleska

II nagrada - IMRE RAJNER - šifra: Maja autor: NIKOLA RAČIĆ, Vršac

II nagrada - JEVREJI NA SEVEROISTOČNIM GRANICAMA SRBIJE - šifra: Srp autor: RANKO JAKOVLJEVIĆ, Kladovo

III nagrada - ČOVEK OD ZEMLJE - šifra: Jerusalem, Jerusalem autor:

III nagrada - RABIN JEHUDA IZ RAGUZE - šifra: Marguza autor: ŽENI LEBL, Tel Aviv, Izrael

Žiri posebno pohvaljuje dva rada koja preporučuje za eventualno objavljivanje u nekom od narednih Zbornika Jevrejskog istorijskog muzeja.

Riječ je o radovima:

OBLICI RASIZMA U SRBIJI NAKON PETOOKTOBARSKIH PROMENA (2001-2006), šifra: Jana, autor: SANDRA RADENIĆ, Beograd

i ROBOVSKI RAD ZA ČUDOTVORNO ORUŽJE, šifra: Robovski rad za čudotvorno oružje autor: ANNA MARIA GRUENFELDER, Zagreb, Hrvatska

Dobrovoljni prilozi Židovska općina Zagreb

Listopad/Studeni

Jelena Šajber i djeca Mladen i Ljerka
u spomen na supruga i oca Marka Scheibera

.....1000,00 kuna
za dječji vrtić "Mirjam Weiller"

ZA SOCIJALNE POTREBE

Mila Ajzenštajn-Stojić za sjećanje na roditelje Elziku i
Milana Ajzenštajna200,00Kn

ZA DJELATNOST OPĆINE

Mila Ajzenštajn-Stojić mjesto cvijeća na grob dragoj
prijateljici Danici Goldstein-Grof200,00Kn

Početak studenoga, u
nedjelju 4. studenog
2007. godine, u jednom
od najstarijih zagrebačkih
kina, kinu Tuškanac, pre-
mijerno je prikazan doku-
mentarni, biografski film
"Žuži", a promociju tog
dokumentarnog filma
naša slavna Žuži Jelinek
povjerila je agenciji
Magen d.o.o. Kino
Tuškanac bilo je premalo
da bi primilo sve one koji
su željeli saznati još
nešto novo o slavnoj
Žužiki. Ako niste bile
među njima, pročitajte
što se propustili!

ŠAMPANJAC I JAGODE ZA ŽUŽI JELINEK

Biografski dokumentarni film "Žuži", u produkciji Dokumentarnog programa HTV-a, premijerno je prikazan u nedjelju 4. studenoga 2007. godine u jednom od najstarijih zagrebačkih kina, kinu Tuškanac. Naša slavna Žužika odlučila je promociju ovog dokumentarnog filma povjeriti agenciji Magen d.o.o.

U razgovoru s gospođom Jelinek dobili smo dojam da će taj događaj biti jedan od najljepših dana u njezinu životu te smo se u agenciji potrudili da ispričamo njezinu životnu priču kroz detalje na samoj promociji, a za vizualni identitet promocije odabrali smo fotografiju Žuži iz mladih dana obučenu za Purimsku proslavu. Ovim putem zahvaljujemo Muzeju Grada Zagreba i gospođi Maji Alilović, kustosici MGZ-a, na ustupljenim fotografijama.

Naime, ideja je bila da uz nadasve zanimljivu ekraniziranu priču naše slavne predstavnice haute couture, uz detalje poput 400-tinjak crvenih ruža, simbola ljubavi i glamura, domaćine obučene iz vremena kada je radni vijek Žuži bio najproduktivniji, šampanjac i jagode (simbol glamura i seksa), kvalitetna crna i bijela vina (koja nam je omogućio sponzor Badel 1862, kao i sva ostala pića ponuđena na domjenku prije same projekcije) te domjenak koji su napravile naše drage domaćice iz ŽOZ-a, (koji je u potpunosti sponzoriran od ŽOZ-a), prirediti za sve

Na premijeri filma, gospođa Jelinek dala je i savjet svim ženama: "Žene čuvajte se, rih-tajte se, budite lijepe i mlade, ja sam vam najbolji primjer da se ne treba bojati starosti.

Uvijek kad vam je najgore re-cite si: "Bog zna zakaj je to do-bro". Nikad nitko ne smije vid-jeti vaše suze, plačite kad vas nitko ne vidi, a inače uvijek budite sa smiješkom na licu."

uzvanike melem okusa i mirisa te još na jedan način naglasiti važnost sreće, "rihtanja" i ljubavi, asocijacijom na uzrečicu da ljubav dolazi kroz želudac.

Voditelj večernjeg programa bio je gospodin Oliver Mlakar, kojem također ovom prilikom zahvaljujemo na odazivu.

U prepunoj dvorani kina Tuškanac na premijeri filma bilo je više od 350 uzvanika, predstavnika kulturne, modne i filmske scene, prijatelja i članova ŽOZ-a, uglednih poslovnih ljudi, a svojim je dolaskom taj događaj uvećao i izraelski veleposlanik u Hrvatskoj Shmuel Meir u pratnji supruge.

Pozdravne govore uzvanicima uputili su redatelj filma, gospodin Darko Halapija, gradonačelnik grada Zagreba, gospodin Milan Bandić te slavna Žuži Jelinek.

Gospodin Halapija istaknuo je u pozdravnom govoru da je Žužina najbolja prijateljica igla kroz koju je cijeli život provlačila konac te da je imala uspone i padove u životu a za sebe je govorila da ja samo obična šnajderica. Ipak je uspjela u životu, stekla bogatstvo i slavu, a pritom ostala jednostavna žena puna životnog iskustva. "Želim joj zahvaliti što je Hrvatskoj televiziji i Dokumentarnom programu pružila priliku da zabilježimo njezin životni tijek", rekao je te je napomenuo da je u pripremi i jednosatna verzija dokumentarnog filma.

Radi se o dokumentarnom filmu u produkciji Dokumentarnog programa HTV-a, koji je prikazan 23. studenog ove godine i na redovnom programu nacionalne televizije, filma koji oslikava životnu priču naše slavne predstavnice visoke mode i kolumnistice Žuži Jelinek.

Film je ostvaren, dakle, pod redateljskom palicom Darka Halapije, urednica je Andrea Čakić a producent Ivica Tunjić, a na filmu je radila i brojna ekipa. U 33 minute prikazana su četiri profesionalna uspona i pada koje je svaki put Žuži vješto okrenula u svoju korist. Njezin životni put bio je toliko jedinstven da je i slavni filmski redatelj Steven Spielberg o njoj želio snimiti film.

Žuži Jelinek surađivala je s Coco Chanel i Ninom Ricci, priređivala revije diljem svijeta, oblačila žene predsjednika država, a kao svoje najveće životno dostignuće navodi spašavanje roditelja u vrijeme holokausta. Posebno ističe ponos na svoju uspješnu djecu, kćer Dijanu i sina Ivicu.

Francuzi su imali Coco Chanel, a mi Žužiku

Popularna "modna diktatorica" te kolumnistica Glorije, Žuži Jelinek, rođena je u obitelji siromašnih Židova. Majka joj je bila domaćica, a otac proizvođač četki. Iako iz najranijeg djetinjstva pamti samo miris siromaštva, Žuži se danas prisjeća i svoje nevjerojatne upornosti da uđe u svijet glamura kojem je silno težila. Svojim predanim radom uspjela je osvojiti SAD, Francusku, Švicarsku i cijeli svijet, a u Hrvatskoj je nedvojbeno postala predstavnicom visoke mode.

Gradonačelnik grada Zagreba, gospodin Milan Bandić, u svom pozdravnom govoru naglasio je da su "svaka zemlja i svaki veliki grad sretni kad imaju osobe koje svojim osobnim, umjetničkim i javnim opusom zaokružuju gotovo cijelo jedno desetljeće. Takve ličnosti predstavljaju

javnu memoriju jedne sredine, postaju na određen način institucije i predstavnici svog života i daju snažan osobni pečat kronici jednog vremena i jedne sredine. Danas ovdje na premijeri dokumentarnog filma "Žuži" mi govorimo upravo o tome. Premijera je samo povod da još jednom javno progovorimo o našoj velikoj zagrebačkoj dami Žuži Jelinek. Dami koja traje i traje i traje i uvijek kada smo pomislili da nam je već sve ispričala i pokazala, ona bi nas iznenadila opet nečim novim i originalnim".

Gradonačelnik grada Zagreba naglasio je i to da je Žuži Jelinek skromna te da cijeli život za sebe ističe da je ona samo obična šnajderica, a ne smijemo zaboraviti da Žuži Jelinek govori sedam jezika i da joj je upravo izdana osma knjiga.

Ime ove dame nalazi se u Zagrebačkom leksikonu, a Muzej Grada Zagreba priređuje izložbu o njoj. "Francuzi znaju reći da se cijela Europska moda dijeli na staru eru, razdoblje prije Coco Chanel, i novu eru, razdoblje poslije Coco Chanel... Preko druženja Žuži Jelinek i Coco Chanel Zagreb je već tada korespondirao s europskom avangardom. Na tu bi činjenicu i veći gradovi i veća modna središta od Zagreba bili itekako ponosni, stoga nije niti malo pretenciozno niti pretjerano reći Francuzi su imali Coco Chanel, a mi smo imali i još imamo Žuži Jelinek", istaknuo je.

Žuži Jelinek surađivala je s Coco Chanel i Ninom Ricci, priređivala revije

diljem svijeta, oblačila žene predsjednika država, a kao svoje najveće životno dostignuće navodi spašavanje roditelja u vrijeme holokausta. Posebno ističe ponos na svoju uspješnu djecu, kćer Dijanu i sina Ivicu. Kao samohrana majka odgojila je dvoje prekrasne djece, a u svom govoru na premijeri filma podijelila je i pedagoški savjet svim prisutnim roditeljima.

Naime, kako je Žuži rekla: "kad je moj sin bio mali imali smo goste, onda sam ga učila, digni se da te svi vide, budi glasan da te svi čuju i budi kratak da te svi vole." I sin i kći završili su po dva fakulteta, govore po šest jezika, a uz to su i profesori skijanja i odlično igraju tenis.

Žuži je i ponosna baka svojih dvoje unuka.

Na premijeri filma dala je i savjet svim ženama: "Žene čuvajte se, rihtajte se, budite lijepe i mlade, ja sam vam najbolji primjer da se ne treba bojati starosti. Uvijek kad vam je najgore recite si: "Bog zna zakaj je to dobro". Nikad nitko ne smije vidjeti vaše suze, plačite kad vas nitko ne vidi, a inače uvijek budite sa smiješkom na licu."

Ovim životnim savjetima, uvijek šarmantna i dobro raspoložena Žuži Jelinek osvojila je još jednom srca publike i najavila svoj biografski film. U foajeu kina Tuškanac uzvanici su imali priliku kupiti osmu knjigu gospođe Jelinek pod

naslovom «Seksom do vječnosti» u izdanju izdavačke kuće «Znanje».

Svojim bogatim radnim i životnim iskustvom Žuži ne prestaje biti uzor generacijama žena, ali često daje i savjete muškarcima. Originalnošću te jasnim životnim stavovima uči nas tome što je potrebno za uspješan i sretan život.

U svom devetom desetljeću života Žuži zrači optimizmom i entuzijazmom slijedeći geslo: "Ako želite, to nije bajka".

Nakon "Hollywoodskog vatrometa" u prepunoj dvorani svi posjetitelji imali su priliku pogledati film. O kvaliteti filma svjedoči i činjenica da je medijska pozornost bila izuzetno značajna pa je tako sav najutjecajniji dnevni tisak prenio vijest o premijeri dokumentarnog filma "Žuži" kao i svi veći internetski portali te televizijske kuće.

Zahvaljujemo svima koji su podržali ovaj događaj

Medijski pokrovitelji

Hrvatska radio-televizija

Gloria

Sponzori

Allianz osiguranje

Badel 1862

Unique, prirodna izvorska voda

Židovska općina Zagreb

Varteks

Dietpharm

I svima onima koji su pomogli pri ostvarenju promocije dokumentarnog filma "Žuži", posebno Vanji Mirković, sada već stalnoj

volonterki organizacije evenata agencije Magen. Neizostavno Miri Wolf, bez čije pomoći ne bismo imali priliku da promociju dokumentarnog filma "Žuži" vodi jedan od najuglađenijih i, kako nam se činilo, najprimjerenijih voditelja gospodin Oliver Mlakar. Posebno hvala vanjskoj suradnici, event manageru Ani Hermanović te režiseru gospodinu Darku Halapiji, urednici Andrei Čakić i producentu gospodinu Ivici Tunjić te ekipi sa HTV-a koja je radila na filmu. Posebno hvala i Gloriji koja je osim kao medijski pokrovitelj ovog događaja, bila i sponzorom tiskanih materijala.

Dopustite mi da na kraju zahvalim na ukazanom povjerenju naše velike Žuži Jelinek i da sve čitatelje pozovem na stranicu <http://www.magen.hr/zuzijelinek/> na kojoj mogu vidjeti više o filmu.

Do sljedećeg događaja,

Nataša Popović, direktorica Magen d.o.o.

Internacionalna konferencija Svjetske federacije židovske djece koja su preživjela holokaust (World Federation of Child Survivors of the Holocaust ili kraće WF) organizirala je svoju 19. konferenciju u Jeruzalemu od 5. do 8. studenog 2007. godine.

Zajedno u Izraelu - Together in Israel 2007

Piše: Melita Švob

Biti na nekoj «megakonferenciji», koje su u posljednje vrijeme postale uobičajene, uvijek je zamorno, ali biti na židovskoj konferenciji s više od 800 sudionika, jedinstven je doživljaj.

Domaćin ove međunarodne konferencije u Izraelu bila je organizacija YESH (Children and Orphans Holocaust survivors in Israel), a Yad Vashem je organizirao cjelodnevni boravak i obilazak novih muzejskih prostora i postava.

Sastala sam se s Aleksandrom Avramom, voditeljem internet-ske baze podataka o žrtvama holokausta [The Central Database of Shoah Victims' Names](#) u Yad Vashemu i predala mu podatke naše baze, koji će biti uvršteni u njihov program (uz podatak da su bazu dobili od Istraživačkog i dokumentacijskog centra u Židovskoj općini u Zagrebu).

Imala sam čast da u ime «Svjetske organizacije djece koja su preživjela holokaust» položim vijenac na svečanoj ceremoniji u Ohel Yizkor u Yad Vashemu.

Posebna novost Konferencije su bili sastanci sudionika «prema zemljama porijekla» gdje su se susreli npr. svi Poljaci (sudionici konferencije i gosti) ma gdje danas živjeli. Bilo je dirljivo vidjeti zagrljene i rasplakane rođake i prijatelje koji desetljećima nisu znali jedni za druge da su živi. Organizirana je i posebna služba traženja rođaka i prijatelja preko kompjutera i interneta, a neumorne izraelske organizatori/ce [Chana](#), [Ilana](#), [Elisheva](#) i [Avraham](#) bili su uvijek na raspolaganju, pa i za jadicke, kao i cijela četa volontera.

Održani su i sastanci «druge generacije», koja se sada prvi put pojavila sa svojim predstavnicima, kao ravnopravni partner WF.

Brojni štandovi, obilna hrana i bogat raspored konferencije

Bila je izvrsna ponuda knjiga, a svoje «štandove» su imali i United States Holocaust Memorial Museum, Wayne State University Press, Yad Vashem, Association of the Holocaust in Poland, YAYA (Young Actors for young audience) YESH itd.

Na svečanoj večeri prilikom otvorenja konferencije govorio je Rabbi Israel Meir Lau o svom djetinjstvu u koncentracijskom logoru, oslobođenju i kasnijem ponovnom (jedinom) posjetu Njemačkoj i tom logoru. Izvrstan govornik (napisao je i knjigu koja se prodavala na konferenciji), imponantna figura okružena svitom obožavatelja zaista je bila odgovarajuća osoba da otvori konferenciju.

Najviše je bio okupiran «štand» [Modi'in tursa](#) (sirota voditeljica Adina je skoro kolabirala) koji su organizirali tehnički dio konferencije, putovanja, smještaj itd. i imali tisuću i jedno pitanje ili prigovor.

Hrana je inače bila odlična, raznovrsna, obilna. Jedan dio gostiju je imao želučane tegobe (kako se kasnije pokazalo bilo je preko 200 ljudi), među njima i naš Jakica Atias, a neki su jedva došli kući ili čak završili u bolnici. Još se ne zna uzročnik, a vjerojatno će hotel morati platiti (vratiti novac) za svoje skupe liječnike (120\$ za posjet) i lijekove.

Za konferenciju je pripremljena odlična [publikacija](#), s rasporedom predavanja i radionica, pa čak i planom brojnih sala i učionica i listom sudionika, zatim posebno izdanje [World Federation News Update](#) i časopisa «[Mishpocha](#)» s biografijama članova Izvršnog odbora (i mojom).

Na konferenciji su iz Hrvatske sudjelovali delegati [Melita Švob](#) i [Jakob Atias](#), [Darko Fisher](#) sa suprugom (iz Osijeka) te [Myriam Aviezer](#) i [Helga Milhofer](#) iz Izraela.

Izvršno zamišljen program konferencije organizirala je po standardnoj (američkoj) shemi energična i iskusna Daysi Miller (rođena u Zagrebu) tako da je u samo dva dana održano šest plenary sjednica, sedam seminara, više od šezdeset radionica, prikazano niz filmova, sastanaka pa i kazališna predstava, a nakon svega bi se trebali tek kasno navečer opustiti uz muziku i ples, tko je još to mogao izdržati, ja ne.

No svi su voditelji i govornici bili najpoznatiji i vrsni istraživači i predavači.

Avner Shalev direktor Yad Vashema; **Rabbi Israel Meir Lau**, (glavni rabin Tel-Aviva, prije glavni rabin Izraela) ; Prof. **Yehuda Bauer** (povjesničar iz Yad Vashema); **prof. Zvi Bachrach** (Bar Ilan Univerzitet, izdavač edicije «Last Letters of Holocaust victims»; Ministar **Rafi Eitan** (predsjednik Stranke umirovljenika, nekada član Mosada koji je ulovio Eichmana); **Aharon Barak** (preživio geto u Kovnom, nekada predsjednik suda); **prof. Robert Krell** (profesor psihijatrije na British Columbia University); **dr. Emuna Nachmani-Gafni** (pisac knjige «Levavot Hatsuim» (Podijeljeno srce) o židovskoj djeci odgojenoj u

Izvršno zamišljen program konferencije organizirala je po standardnoj (američkoj) shemi energična i iskusna Daysi Miller (rođena u Zagrebu) tako da je u samo dva dana održano šest plenarnih sjednica, sedam seminara, više od šezdeset radionica, prikazano niz filmova, sastanaka pa i kazališna predstava, a nakon svega bi se trebali tek kasno navečer opustiti uz muziku i ples.

kršćanskim obiteljima u Poljskoj); **dr. Nathan Durst** (predsjednik udruženja psihoterapeuta, osnivač AMCHA); **Batya Rapaport** (osnovao fondaciju za žrtve holokausta); **dr. Martin Auerbach** (klinički direktor AMCHA (Izraelski centar za osobe koje su preživjele holokaust i drugu generaciju); **Sonia Letzter-Pauw** (istražuje iskustvo i posljedice holokausta u ranom djetinjstvu); **Shulamit Imber** (pedagoški direktor Internacionalne škole za studij holokausta u Yad Vashemu); **dr. Ephraim Kaye**

(direktor Internacionalnih seminara i Internacionalne škole za studij holokausta u Yad Vashemu)

dr. Haim Gertner (direktor u Yad Vashemu za tečajeve učitelja o holokaustu); **Alex Orly**, predsjednik, YESH i poslanik) itd.

Melita Švob - prva potpredsjednica Svjetske organizacije

Moje obaveze kao potpredsjednice WF-a, člana **Izvršnog odbora i Vijeća** počele su već u nedjelju 4. studenog, od jutra do mraka - uz tzv. radni (čitaj jadni) ručak. I ponovno sastanci u ponedjeljak (Vijeće) gotovo do samog početka svečanog otvaranja Konferencije...

Izabrana sam za prvu potpredsjednicu Svjetske organizacije, a **Stefanie Salzer** je ostala i nadalje predsjednica. Ona živi u Pensilvaniji, ali je rođena u Lodzu 1938. godine, možda stoga

ima razumijevanja za nas koji smo ostali živjeti u Istočnoj Europi.

Nisu nas «ostavili na miru» ni za vrijeme večere, kada je **Stefanie Salzer** najavljivala najvažnije govornike, koji su tada držali još važnije govore.

Na svečanoj večeri prilikom otvorenja konferencije govorio je **Rabbi Israel Meir Lau** o svom djetinjstvu u koncentracijskom logoru, oslobođenju i kasnijem ponovnom (jedinom) posjetu Njemačkoj i tom logoru. Izvrstan govornik (napisao je i knjigu koja se prodavala na konferenciji), impozantna figura okružena svitom obožavatelja zaista je bila odgovarajuća osoba da otvori konferenciju.

Međutim, završna «gala večera» nije bila tako uspješna. Svi su već bili umorni i pomalo zasićeni, a govornik **Yohanan Ron** iz organizacije «Deprived Childhood» (odjela organizacije YESH)

držao je dugački i ratoborni govor o tome kako treba prisiliti Njemačku da plati odštetu nama (djeci koja su preživjela holokaust) zbog uništenog djetinjstva i pretrpljenih trauma.

Reakcije na govor su bile podijeljene, ali se ubrzo u izraelskim novinama pojavio odgovor poznatog publicista i političara Yorama Kaniuka, što je donekle i bacilo sjenu na našu uspješnu konferenciju.

Moje obaveze kao potpredsjednice WF-a, člana Izvršnog odbora i Vijeća, počele su već u nedjelju 4. studenog, od jutra do mraka - uz tzv. radni (čitaj jadni) ručak. I ponovno sastanci u ponedjeljak (Vijeće) gotovo do samog početka svečanog otvaranja Konferencije. Izabrana sam za prvu potpredsjednicu Svjetske organizacije, a Stefanie Salzer je ostala i nadalje predsjednica.

Upravo sam primila i najnoviji članak iz «Haaretza» o problemu pregovora s njemačkom vladom koja je odbila prijedlog ministra Rafija Eitana da se ponovo razmatraju zahtjevi za preživjele žrtve holokausta. Iako se to odnosi na Židove u Izraelu, pogađa i nas u dijaspori.

Naše Claims penzije i ostala potpora od Claims konferencije (zapravo njemačke vlade) bile su glavna tema i našeg EUAS (European Association of Holocaust child survivor) sastanka održanog 6. studenog 2007.

Osnovana je i posebna radna grupa (Zabarko, Lantner) koja treba analizirati stanje penzija i drugih primanja u pojedinim zemljama i napraviti predstavku i zahtjev Claimsu i Njemačkoj (što će sada biti otežano posljednjim događajima).

U odsutnosti predsjednika Petera Volka (Bratislava) koji je bolestan, morala sam, kao potpredsjednica

EUAS-a, organizirati našu godišnju skupštinu, «vući za rukav» predstavnike europskih zemalja, tražiti da konferenciji budu nazočne i predsjednica i sekretarica WF-a (Stefanie Seltzer i Marianne Kornenberg), organizirati nove izbore itd.

To je ujedno bila prilika da se EUAS reorganizira od «istočno-europske» u «europsku organizaciju». Tako su, osim uobičajenih delegata, Poljske, Slovačke, Češke, Ukrajine, Hrvatske, Mađarske, ovoj konferenciji nazočili i predstavnici Nizozemske, Velike Britanije, Švedske, Francuske, Italije, Švicarske i Izraela. Nova zemlja koja čeka prijem u EUAS-a je Srbija (Rea Živković).

Zamolila sam Maxa Apelsa Lezera (Nizozemska), koji je već organizirao uspješnu svjetsku konferenciju u Amsterdamu, da preuzme predsjedništvo EUAS-a, što je prihvatio uz uvjet da Melita Švob bude sekretarica (naslijedili smo užasno neurednu arhivu i dokumente). Ured će se iz Bratislave preseliti u Amsterdam, a potpredsjednici EUAS-a su dr. Peter Volko iz Slovačke (zamjenica Veronika Kosikova), Henry Obsfeld (UK), Boris Zabarko (Ukrajina), Pavla Rybkova (Češka) i Tereza Lantner (Poljska). Sljedeća konferencija 2008. vjerojatno će biti u Poljskoj (alternativa je Amsterdam).

Za kraj još jedan komentar

Ovo je bila prava židovska konferencija koja je živjela svojim životom i tempom srdačna i otvorena, a u kojoj je ipak na kraju sve «štimalo». Hotel Reneissance, pomalo olinjao, ali još uvijek dostojanstven, jedva je izdržao navalu domaćih Židova koji su došli «malo pogledati» i odslušati, ali najvažnije naći se sa svojim prijateljima i rođacima iz svijeta.

No Jakica i ja smo ipak malo pobjegli, pogledali stari grad, sastali se s Rankom Pancer (koja se upravo udala), Helgom Milhofer, dragim Šterkovima, bili u «šku» i osjetili onu posebnu atmosferu židovskog Jeruzalema i njegovih stanovnika.

PRILOZI DOM

Listopad - studeni

Obitelj Krešić u spomen na

Renatu Stoter - Smrkić 500,00

Obitelj Porges 1.000,00

A.i J. Singer povodom Roš Hašana . . 250,00

Obitelj Weisz - Maleček - povodom

50. godišnjice zgrade 500,00

Dječji vrtić "Mirjam Weiller" zahvaljuje

na pomoći pri realizaciji projekta

Richment in Diversity

OBAVIJEST

I ove godine organiziramo «zimovanje» uz kulturni i rekreacijski program za osobe koje su preživjele holokaust

Zimovanje će biti ponovno u hotelu «Kristal» u Opatiji 7 dana , polupansion (doručak i ručak ili večera)

U razdoblju od 12. do 19. siječnja 2008.

Prijevoz osiguran iz Zagreba

Molimo zainteresirane da se prijave

rok prijave je 20 prosinca

(i uplata participacije i taksi)

Zimovanje je organizirano za preživjele iz cijele Hrvatske.

Zimovanju se mogu pridružiti i bračni partneri koji nisu

preživjeli holokaust, ali moraju plaćati punu cijenu 7 dnevnog polupansiona od 1.484.000 + takse i doplate)

Molimo da se ne prijave oni koji zbog zdravstvenih teškoća ne mogu sudjelovati u programu.

Kao i prošle godine učesnici participiraju s

1) 10% od svojih redovnih primanja

(npr. tko ima penziju 2.000 plaća participaciju od 200 kn)

2) plaćaju svoje boravišne pristojbe (38,50 kn) i prijave (4 kn)

3) Doplaćuju za jednokrevetnu sobu ili sobe s pogledom na more

4) Plaćaju autobusnu kartu za odlazak u posjetu Ljubljani

Ovo Zimovanje je omogućeno donacijama Židovske općine, Claims konferencije, JOINT-a, Ženske sekcije, Udruge holokaust preživjelih i Kluba seniora.

Organizacijski odbor: Melita Švob, Bianka Auslender, Kyra Kardun, Jelica Babić-Polak, Jakob Atias, Lea Pintarić, Lea Kriesbacher i kao uvijek naši volonteri

The L.A. Pincus Fund for Jewish Education in the Diaspora

הקרן לחינוך יהודי בחפוצות ע"ש ל.א. פינקוס

Projekt JE4F (Jewish Education for Future)

Supported by the L.A. Pincus Fund for Jewish Education in the Diaspora, Israel.

Potpomognut je sredstvima L.A. Pincus fund for Jewish Education in the Diaspora, Israel.

OBAVIJEST KORISNICIMA FONDOVA ZA ŽRTVE HOLOKAUSTA

Poštovani,

ako ste primili jednokratnu pomoć Švicarskog fonda ili primite mirovinu Claims konferencije, a bez obzira jeste li primili bilo kakvu pomoć iz fondova za žrtve holokausta u 2007. godini, prijavite se za pomoć u 2008. Prijavnicu za Fondove u 2008. godini možete dobiti u ŽOZ-u te Vas najljepše molim da istu ispunite, priložite molbu i dokumente navedene na obrascu te sve dostavite Uredu ŽOZ-a.

Na prijavnim obrascu su pobrojane vrste pomoći koje Komisija može dodijeliti, uz napomenu da se pomoć za režijske troškove, dopunsko osiguranje, najam stana te nabavku odjeće i obuču može ostvariti isključivo iz fonda Swiss koji ima znatno zahtjevnije kriterije vezane uz imovinsko stanje molitelja.

Za sve vrste pomoći molitelji tijekom godine, a prije isplate sredstava na devizni račun, moraju dostaviti valjane račune za robe i usluge koje su koristili.

Vašu će molbu obraditi služba za socijalnu skrb ŽOZ-a te istu bez identiteta molitelja proslijediti Komisiji za žrtve holokausta. Komisija kod odlučivanja mora uzeti u obzir sve uvjete koje propisuje donator, a posebice one vezane uz imovinski status molitelja te vrstu pomoći koja se iz pojedinog fonda može ostvariti.

Komisija se prilikom određivanja maksimalne visine godišnje pomoći rukovodi i Vašim zahtjevom izraženom u novcu. Stoga Vas molimo da zahtjev detaljno obrazložite uzevši u obzir i Vašu mogućnost da isti do kraja godine i opravdate odgovarajućim računima.

Ako imate bilo kakvih pitanja ili nedoumica oko prijave, molimo obratite se Uredu ŽOZ-a. Uz prethodnu najavu rado ćemo Vam pomoći pri ispunjavanju obrasca ili pisanju molbe.

Molbe je poželjno dostaviti do 31. prosinca 2007. godine, a krajnji rok za predaju je 1. ožujka 2008. godine. Komisija će nakon navedenog roka zaprimati molbe samo za izvanredne i hitne slučajeve.

Molbe možete predati osobno ili poštom Uredu ŽOZ-a, Palmotićeve 16, Zagreb.

Napominjemo da članstvo u židovskim općinama nije uvjet za primitak pomoći, ali Vas ujedno pozivamo da se učlanite jer ćete na taj način puno brže i lakše doći do informacija o ovom i drugim programima putem naših okružnica.

Podsjećamo Vas da su sredstva ovih fondova namijenjena isključivo žrtvama holokausta. Ne radi se o socijalnoj pomoći niti ćete svojom prijavom ugroziti osobe za koje eventualno smatrate da pomoć trebaju više od Vas.

Ideja ovih fondova je poboljšati opće životne uvjete preživjelim iz holokausta. Do sada je u program uključeno oko 20 posto populacije preživjelih iz holokausta u Hrvatskoj, a očekujemo i Vašu prijavu.

Dean Friedrich

Glavni tajnik

Prijava je obavezna za sve preživjele iz holokausta koji u 2008. žele biti uključeni u jedan od fondova. Ova se obavijest odnosi na fondove ICHEIC, Swiss i Claims, a ne odnosi se na fond HGT (Hungarian Gold Train).

Prijavnicu za fondove za žrtve holokausta možete dobiti u ŽOZ-u.

Obavijest službe za socijalnu skrb ŽOZ

Židovska općina Zagreb dobila je novu socijalnu radnicu, gđicu Anu Hermanović. Ana Hermanović, rođena je 1981. godine, članica je ŽOZ i apsolutno socijalnog rada na Pravnom fakultetu sveučilišta u Zagrebu. S radom započinje 1. prosinca 2007. Stranke će se primati ponedjeljkom, srijedom i petkom od 10 - 13.00 sati, te utorkom i četvrtkom od 14.00 - 16.00 sati.

Obavijest članovima ŽOZ-a

Mjesto radnje: hotel „Internacion“, grad Sombor
Vrijeme radnje: 8.- 11.11.2007.
Tko: djeca od 7 do 17 godina
Što: dječji seminar, naravno

Kada bih ovako nastavila pisati, ispalo bi da je taj seminar bio vrlo ozbiljan i nimalo zanimljiv. Međutim, nije bilo tako. Ni približno. Kako bi i mogao biti ozbiljan uz 29-ero djece? Došla su nam iz raznih gradova: Subotice, Sombora, Novog Sada, Arandelovca, Niša, Beograda i Osijeka.

To je seminar koji se sada već tradicionalno organizira dva puta godišnje u raznim mjestima u Srbiji, pa je tako ovog puta i Sombor došao na red. U Somboru postoji mala Jevrejska opština i imaju malu sinagogu pa smo to iskoristili tako da smo se družili s članovima njihove opštine i s njima dočekali Šabat. Imali smo službu u sinagogi i doživljaj je bio prekrasan. Nakon službe smo imali hale i vino, izrekli blagoslov nad njima, a šabatna večera je bila u našem hotelu zajedno s našim domaćinima. Zaista nešto posebno.

Dječji seminar u Somboru

I ne samo to. Po prvi put smo imali jedno dijete iz Sombora na dječjem seminaru. Bila je to mala Noa koja se uklopila kao da je oduvijek s nama. Čak je išla prijepodne u školu i onda iz škole trčala na naše radionice. Svaka čast!

Tema seminara je bila: Proroci i kraljevi. Na taj smo način ponovili sve događaje iz daleke židovske povijesti, razne legende, sve junake, njihove dobre i loše strane. Za neke sučnosti djeca čula po prvi put pa je to bila izvrsna prilika da u male (i one malo veće) uši uđe poneko novo ime i poneki do sada nepoznat događaj. Naravno da smo se pri tome dobro zabavljali jer smo crtali, pjevali, plesali, glumili, natjecali se i radili još bezbroj zanimljivih stvari.

Ovog puta smo imali i dva nova mlada madriha, Gorana i Ognjena, koji su prvi put bili na seminaru kao madrihi. Snašli su se odlično i položili „ispit“. I njima svaka čast.

Kad već hvalimo, onda bih pohvalila i Dinu koja se dobrano namučila da bi uopće stigla do Sombora, što javnim prijevozom iz Zagreba uopće nije jednostavno.

Bile smo tu još Mina i ja, ali mi smo već konstante na tim seminarima. Tu se nema posebno što reći.

Sve u svemu, još jedan uspješan dječji seminar je iza nas. Veselimo se slijedećem kao i svakoj drugoj prilici da budemo svi na jednom mjestu, a da pri tome i nešto novo naučimo.

Nives Beissmann

Djeca Nedjeljne škole Židovske općine Osijek, pod vodstvom Nives Beissmann, praznik Sukot proveli su u Tikvešu. Gradili su suku, pričali o prazniku, plesali, odigrali igrokaz, zabavljali se... Pročitajte kako su to oni opisali svojim riječima.

Bila je subota i morala sam ustati, a inače subotom spavam do jedanaest. Ipak sam se nekako ustala i krenula prema Židovskoj općini. Tamo nas je bus već čekao.

Vozili smo se nekih pola sata i stigli u Tikveš. Prvo što sam napravila kada smo stigli - udahnula sam svježi zrak. Dok sam pozdravljala ljude, Nives je već vikala: „Djeco, idemo u šumu skupljati grane“. Trebalo je sagraditi suku.

Nakon gradnje, suku je trebalo ukrasiti, pa smo objesili voće po suku. Kako smo bili već pomalo gladni, „krali“ smo voće.

Došlo je vrijeme za naš nastup, obukli smo kostime i zaplesali na travi. Nakon nastupa i dugog pljeska, sjeli smo na stolice i ispričali nešto o Sukotu svim prisutnima. I to je bilo popraćeno dugim pljeskom.

I napokon, dugo očekivani ručak. Nakon što smo se napunili, čekao nas je još jedan nastup. Onako punih trbuha otplesali smo još jednu koreografiju. Nakon toga smo se bacili na travu.

Prije odlaska smo odigrali jednu igru u kojoj smo tražili papiriće razasute po livadi na kojima su bila razna pitanja. Odgovarali smo na pitanja i odgonetali zagonetne rečenice.

Došlo je vrijeme polaska kući. Bila sam umorna, ali i sretna, jer je iza nas bio prekrasan dan.

U subotu 29.09. u 10.30 h smo krenuli u Tikveš. Tamo smo u šumi skupljali grane, s lišćem ili bez njega. S tim smo gradili suku. Ona mora imati barem tri zida, mora biti toliko čvrsta da je ne sruši vjetar, mora praviti sjenu od sunca po danu, a po noći se iz nje moraju vidjeti zvijezde. Mi smo je ukasili voćem i imenima 7 biblijskih gostiju.

Nakon što smo suku završili, plesali smo i odigrali mali igrokaz. Sve je ispalo dobro. Zaradili smo ručak, pa smo ga i dobili. No morali smo opet plesati, i to s punim stomacima. To i nije baš bilo dobro.

Nakon plesa smo imali kviz. Naravno da je moja skupina bila zadnja, ali smo svi dobili darove. I to je bilo dobro.

Sukot u Tikvešu

Završila je i ta proslava. Suku smo srušili (morali smo, nažalost), papiriće od kviza bacili i u autobus ušli. Vrijeme nam je isteklo, večer se primaknula. Morali smo put Osijeka.

Maja Vizentaner

Kada smo stigli u Tikveš, nešto smo prigrizli i počeli s izgradnjom suke. Prvo smo otišli u šumu po suhe i otpale grane. S njima smo napravili oblik suke, a s granama na kojima je bilo lišća smo popunili praznine i napravili zidove. Unutar suke smo objesili razno voće: grožđe, jabuke, kruške... Objesili smo i imena sedam biblijskih gostiju: Abraham, Izak, Jakov, Josip, Mojsije, Aron i David. Nakon što je suka bila gotova, presvukli smo se i plesali „Hore“. Imali smo i mali igrokaz, pa je slijedio koncert „Jewersa“. Nakon toga je bio ručak. Za ručak je bio fiš-paprikaš koji mi se baš i nije svidio, ali je riba bila odlična. Poslije ručka smo opet malo plesali za zabavu i igrali se. Kada smo se naigrali, slijedio je kviz koji je pripremila Nives i koji mi se jako svidio. Morali smo po livadi tražiti papiriće na kojima su bila napisana pitanja. Nismo pobijedili, ali je bilo jako zabavno.

Htjeli smo se još igrati, ali je bilo vrijeme za polazak.

E da! Skoro samo zaboravila - vidjeli smo vjevericu. Nadali smo se da će nas početi gađati šumskim plodovima, ali ništa od toga. Možda drugi put!

Rebecca Beissmann

Što reći kada su djeca već sve rekla? Dodala bih samo da su nam na našu proslavu Sukota došli gosti iz Subotice, Zrenjanina, Novog Sada i Beograda. Nadam se da su uživali barem upola toliko koliko i mi.

Također moram dodati da je koncert „Jewersa“ bio odličan. Doduše ni publika nije bila loša - plesali smo, pjevali, pljeskali i na sve načine im pokazivali koliko uživamo u njihovoj svirci. Jedino što im nismo dali da prestanu svirati.

Pozdrav svima koji su bili s nama, a nadamo se da smo zainteresirali i one kojima je promakao ovaj događaj. Vidimo se dogo-dine!

Nives Beissmann

SUKOT U MAKEDONIJI

Pet dana nakon Jom Kipura počinje praznik Sukot koji traje osam dana. Svi znamo da je to praznik sjenica i slavi se kao sjećanje na četrdesetogodišnje hodanje po pustinji i život u šatorima odnosno sjenicama.

Zato su i djeca iz kluba Kralj David napravili suka u novom dvorištu Jevrejske opštine u Skopju i украсili su je granama vrbe i masline, a na pod su stavili sijeno i lišće od kukuruza.

Svakako da je ovo bila modificirana suka budući da u Makedoniji nemamo palmino i limunovo lišće, teško se nalazi i mirta.

Sjenica je bila predivna, unutra je bila ukrašena dječjim crtežima i osvijetlili smo je bakljama, tako da je suka ove godine bila pravo mjesto za edukativni sat iz židovske povijesti na kojem su učili i djeca i njihovi roditelji. U dvorište Jevrejske opštine u Skopju čuo se dječji smijeh i pjesma nove generacije koja obećava čuvanje i njegovanje židovske tradicije u Makedoniji.

Suka je ostala u dvorištu sedam dana, a od ovog praznika i običaja izvukli smo pouku da svaki čovjek i kada dobro živi treba misliti na teške dane i tako da sam sebe natjera da živi skromnije.

Kao što je suka skromna i jednostavna po svojoj gradnji, a u isto vrijeme čvrsta da može izdržati silne vjetrove, tako i čovjek treba biti skroman i ponizan u svom ponašanju, ali i čvrst i postojan u svojim vjerovanjima.

Žaklina Mučeva

Naša draga suradnica iz Makedonije Žaklina Mučeva za ovaj broj Ha-kola piše o događanjima koji su obilježili život makedonske židovske zajednice u posljednje vrijeme.

EUROPSKI DAN ŽIDOVSKJE KULTURE U MAKEDONIJI

Ove godine naša se zemlja još jednom uključila u manifestaciju - Europski dan židovske kulture. Uz događanja pod naslovom "Svjedočenja" i Židovska zajednica Makedonije uključila se zajedno s velikim europskim židovskim korpusom u obilježavanje 11. godišnjice postojanja ideje o održavanju tog dana.

Ovaj projekt započeo je 1996. godine kada je francuska židovska zajednica prvi put organizirala kulturnu manifestaciju koja je trebala dokazati bliskost zajednice koja postoji. Već od 1999. godine tu ideju prihvatile su i ostale židovske zajednice u Europi, tako da židovske zajednice u tridesetak europskih zemalja prve nedjelje u rujnu otvaraju vrata svojih zajednica, muzeja i sinagoga.

Ambijent ispunjen umjetnošću

Prekrasan ambijent na Kuršuli An ove je godine bio ispunjen umjetnošću. Pjesme, stihovi, dijelovi "Dnevnika Ane Frank" i dramski tekstovi govorili su i o značajnim datumima za židovsku povijest i život židovske zajednice u Makedoniji. Projekt je bio zamišljen kao jedan vid predstave i scenskog prikaza u kojem su se isprepletali muzika i govor, kazalište i život, film i drama, realno i imaginarno, duhovno i svjetovno.

U tome su sudjelovali i scenaristica Snežana Koneska Rusi i režiser Trajko Jordanovski kao i i Komorni zbor Mois Hason pod dirigentskom palicom maestra Tomislava Šopova. Članovi dramskog studija "Mozaik" su uz pomoć izvadaka iz "Dnevnika Ane Frank" prenosili neke od najtežih trenutaka za Židove, razdoblje genocida i masovnog uništenja.

Oduševljena publika

Na sreću i iz tog mračnog razdoblja ostali su svjedoci borbe za preživljavanje. Jedan od boraca bio je i naš član, prof. Avram Sadikario, koji nas je nedavno napustio, ali koji je iza sebe ostavio svoju poeziju koju nam je na Dan židovske kulture čitao glumac, naš član, Nino Levi.

Ideja čitavog projekta i jest očuvanje tradicije i kulturnog naslijeđa Židova na europskim prostorima, a Židovi na ovim područjima žive već dugi niz godina te imaju i bogatu kulturu. Iako je povijest Židova obilježena brojnim migracijama, progonstvima i nesrećama, Židovi su razvili i sposobnost prilagođavanja na nove uvjete života, a da pri tom ne izgube svoju vlastitu kulturu.

Upravo to smo i mi dokazali na ovogodišnjem obilježavanju Dana židovske kulture. Ogroman aplauz, gromoglasno "Bravo!" i čestitke za prekrasnu večer oslikavaju oduševljenu publiku koja se upoznala sa židovskom zajednicom Makedonije.

Žaklina Mučeva

PISMO IZ BEOGRADA

Izložba "Svedočanstvo o jednom veku Jevreja" otvorena je nedavno u Beogradu. Fotografije i priče o sefardskim porodicama iz kolekcije www.centropa.org

"SVEDOČANSTVO

O JEDNOM

VEKU JEVREJA"

Piše: Raka Levi

U saradnji sa Kućom Legata sekretarijata za kulturu grada Beograda, Jevrejska opština Beograd i Jevrejski istorijski muzej predstavili su ovu izložbu svojim sugrađanima u organizaciji i pod pokroviteljstvom ambasade Španije u Beogradu.

Izložba je kombinacija tri vizualna prikaza i tri celine: izložba starih fotografija i sećanja pripremljenih od strane organizacije Centropa iz Beča, eksponati Jevrejskog istorijskog muzeja i projekcija filma "Poslednji Sefard", u kome naš Rav Eliezer Papo obilazi staru postojbinu i gradove na Mediteranu gde su sada nastanjeni Sefardi.

Kroz 36 postera na kojima su stare fotografije i zapisane priče vlasnika fotografije na španskom, engleskom i srpskom jeziku, ova izložba nam pokazuje jedan delić od toga kako su živeli Sefardi pre rata u Srbiji, Bosni, Hrvatskoj, Bugarskoj, Grčkoj, Turskoj, Makedoniji itd...

Od eksponata iz svoje bogate zbirke Jevrejski istorijski muzej je izložio hanukiju iz 18. veka, menoru, prekrivač za halu, svećnjake za šabat, amulete iz 18. i 19. veka, da bi prikazao jedan delić tradicionalnih predmeta vezanih za svakidašnji i praznični život Sefarda na ovim teritorijama.

Sećanja iz Hrvatske na dva panoa

Iz Hrvatske sećanja su predstavljena na dva panoa. Rifka Vostrel, seća se svoga oca Leona Altaraca, koji je na slici iz 1930. godine u Zagrebačkoj jevrejskoj opštini. Bio je kantor i služio na pogrebima i po smrti rabina Romana iz Sarajeva pomagao i u verskim obredima ove opštine.

Kroz 36 postera na kojima su stare fotografije i zapisane priče vlasnika fotografije na španskom, engleskom i srpskom jeziku, ova izložba nam pokazuje jedan delić od toga kako su živeli Sefardi pre rata u Srbiji, Bosni, Hrvatskoj, Bugarskoj, Grčkoj, Turskoj, Makedoniji itd...

Drugi poster je slika i priča Alberta Aškenazija - leto 1943. na Hvaru ispred Hotela Slavija jugoslovenski Jevreji, italijanski zarobljenici iz Sarajeva i Mostara internirani, dok su još bili pod "zaštitom Italije". Kasnije su pod nemačkom

okupacijom skoro svi stradali, oko desetero dece sa slike preživelo je rat.

Izložbu je otvorio njegova ekscelencija ambasador Kraljevine Španije u Beogradu don Jose Riera Siquier. Imamo izuzetnu čast i sreću da je gospodin ambasador lično veoma zainteresovan za istoriju Sefarda, koju je proučavao u svojim poslediplomskim studijama. Gospodin Riera je pre postavljanja u Beogradu, gde je već par godina, bio španski predstavnik u NATO-u i Ujedinjenim nacijama.

Potiče sa balearskog ostrva Majorke, gde je pre izгона postojala velika jevrejska zajednica i taj deo istorije ga je privukao da studira naše nasleđe. Na Majorki su Jevreji imali svoju zajednicu još u ranom srednjem veku pre Visigota, tako da se smatraju starosedeciima ovog ostrva.

Španija doživela gubitak proteravši Sefarde

Govor je održao na srpskom jeziku, na čemu mu je publika čestitala velikim aplauzom. Naročiti trud koji španska vlada pokazuje da bi ostala u kontaktu sa svojim "Špancima bez domovine" se oseća kroz razne projekte koje u JO Beograd organizujemo zajedno sa ambasadorom Španije zadnjih par godina. U katalogu izložbe gospodin ambasador

između kaže: “Kada je na istambulskom pristaništu dočekaao brodove otomanske flote koji su prevozili Jevreje iz španskih luka, sultan Bajazit II. je izgovorio rečenicu koja će postati čuvena: ‘Oni koji su ih proterali gube, ja dobijam’.

I bio je potpuno u pravu: trebalo je da produ vekovi pre nego što će Španija priznati ovu tužnu istinu - da je doživela veliki gubitak proteravši oko 170.000 Sefarda koji su, potucajući se od jednog do drugog španskog kraljevstva, napustili svoju domovinu. Raštrkani na sve četiri strane sveta, među ono malo stvari koje su poneli sa sobom nalazila se i njihova bogata kulturna ostavština, melodičan jezik i nostalgичne romanse koje su ih vezivale za stari kraj. Sa druge strane, zemlje koje su ih primile raširenih ruku imale su sreću da steknu izvanredne građane: intelektualce, lekare i trgovce koji su činili da privreda procveta gde god da su se nastanili.”

Posle gospodina ambasadora, prisutni ma se obratio Edvard Serotta, direktor Centra za izučavanje jevrejske kulture i očuvanje uspomena na način života Jevreja u srednjoj Evropi - Centropa. U svom govoru osvrnuo se na period kada je često dolazio u ove krajeve devedesetih godina prošlog veka za vreme rata,

Za one koji govore Ladino postoji internet forum

<http://groups.yahoo.com/group/Ladinokomunita/> gde oko 880 dopisnika iz celog sveta komunicira od januara 2000. godine na ovom našem divnom jeziku. Uloga ovog foruma je da promoviše ladino jezik, raširi način pisanja ladina, koristeći latinični alfabet, i da odgovori na pitanja i da informacije o istoriji i jeziku, kulturi i tradiciji Sefarda, a takođe i da prodiskutuje sve interesantne oblasti opšteg interesovanja. Vode je iskusni znanci i istraživači ladino kulture koji edituju svaki dopis i na taj način podučavaju ovaj divan jezik.

kada je grčevito pokušavao da spase od zaborava priče i slike nasih starih, te je organizovao projekat prikupljanja te fotografije i kroz intervju sa našim članovima zabeležio za istoriju kako su nekada živeli Jevreji u ovim krajevima. Istraživači poput Ide Labudović, Klare Azulaj, Rachel Chanin Asiel su neumorno beležili priče starijih članova naše zajednice.

Sefardi su jedini čija je kultura uvek bila usmena, nikada pisana. Dok su Aškenazi sa severa Evrope bili majstori pisane reči, njihovi rođaci Sefardi su bili veliki pripovedači koji su stotinama godina, još od njihovog proterivanja iz Španije, s kolena na koleno prenosili narodne umotvorine i pesme. Upravo u tome leži problem.

Sefardi su jedini imali usmenu, a ne pisanu kulturu

Uz fotografiju iz 1920. godine Juski Baruhovič je ispričao kako mu je baka održavala kuću. Za sliku kaže: “Porodični portret sa mojim dedom, Moše Baruhom, koji sedi sa štapom. Bili su sitni trgovci u Prištini. U dedinoj radnji se pisalo hebrejski i govorio ladino. Moja “vava” (baka na prištinskom ladinu) je bila ta koja se uistinu brinula o očevoj porodici. Kada

se setim tih vremena imam utisak da su žene u mojoj porodici bile sposobnije od muškaraca: počev od moje vave, preko moje majke i, sada, sestre. Što se ostalog tiče, Baruhovi su bili tipična sefardska porodica u Prištini: tradicionalni u verskim običajima i skromnog materijalnog stanja”.

Hanika Montiljo Gašić se prisetila uz fotografije svoje familije, takođe i Matilde Cerge i Cadika Brace Danona. Matilda je ispričala priču o fotografiji iz 1938. godine ispred jevrejske opštine u Ulici kralja Petra gde je išla kao dete na veronauku. Od preko tridesetoro dece sa razredne slike skoro da niko nije preživeo rat.

Gospodin Serotta je istakao da trenutno Centropa radi u 14 zemalja između Baltičkog i Crnog mora, i da je cilj je da do kraja 2007. godine obavi razgovor sa 1.500 Jevreja u poznom dobu (kao i prikupi 20.000 porodičnih fotografija). Preko 720 ovakvih priča se sada nalaze na internetu i u ovom trenutku poklanjamo posebnu pažnju porodičnim pričama Sefarda iz Bugarske, Bosne, Srbije, Makedonije, Grčke i Turske.

Sefardi su jedini čija je kultura uvek bila usmena, nikada pisana. Dok su Aškenazi sa severa Evrope bili majstori pisane reči, njihovi rođaci Sefardi su bili veliki pripovedači koji su stotinama godina, još od njihovog proterivanja iz Španije, s kolena na koleno prenosili narodne umotvorine i pesme. Upravo u tome leži problem.

Velika većina sefardskih Jevreja koji su živeli na Balkanu bila je pobijena tokom holokausta tako da su čitave zajednice

bile zatrte. To znači i da je čitavo usmeno blago koje su stvorili iščezlo zajedno sa njima. Iako smo stigli previše kasno, Centropa užurbano radi na tome da sačuva od zaborava poslednje porodične priče ovog regiona - kao i fotografije koje idu uz njih- kako bi nam bile dostupne za dalje proučavanje. Tesno sarađujemo sa svim jevrejskim zajednicama na Balkanu, objasnio je.

Sačuvati kulturu i jezik ladinu za sledeće generacije

Svoj govor predsednik JO Beograd je započeo tradicionalnom poslovičom na ladinu - "Avlar poko es oro, avlar mucho es plomo", pa je stoga i svoj kratki govor (pričati malo je zlato, pričati puno je ko olovo) posvetio jednoj toploj priči o porodici Sefarda koja nažalost gubi bitku pred neumornom modernizacijom i asimilacijom.

Kada je na istambulskom pristaništu dočekaio brodove otomanske flote koji su prevozili Jevreje iz španskih luka, sultan Bajazit II. je izgovorio rečenicu koja će postati čuvena: 'Oni koji su ih proterali gube, ja dobijam'.

Govor je završio apelom: "Zato večeras pozivam vas koji još znate ladinu, kuvate naša sefardska jela, pevate sefardske romanse - hajde da to polako ali dugotrajno prenosimo zajedno našoj deci - da ne dozvolimo da naša tradicija nestane, da se zaboravi; da ono što je nekada bio jezik inteligencije u Srbiji umre i ode u zaborav. JOB kreće u obnovu ladina i oživljavanja sefardskih običaja, imamo divne vesti da će Itzak Navon biti pokrovitelj tog projekta, nadam se da će i ambasada Španije pomoći u tome - hajde da otrgnemo od zaborava malo od te naše kulturne baštine, da oživimo našu sefardsku zajednicu. Ova izložba je divan prvi korak u tom pravcu".

AMULETO, siglo XIX, Marruecos
Museo Histórico Judío, Belgrado
Nº 340
AMULET, XIX vek, Maroko
Jevrejski istorijski muzej, Beograd,
inv. br. JIM 340

Što se tiče istorije, već u 17. veku beogradska sefardska zajednica se pročula po poznatoj ješivi i rabinima čuvenim u jevrejskom svetu tog perioda. Ugled pojedinih članova i njihov doprinos Beogradu nastavio se i kroz naredne vekove, uprkos brojnim nevoljama koje je zajednica proživela tokom burne istorije našeg grada.

Jevreji, "narod knjige" svojom kulturom i pismenošću zauzimaju značajnu ulogu u životu tadašnje Srbije. Danas je većina Jevreja u Beogradu sekularna, a jedina beogradska sinagoga "Sukat Shalom" obavlja redovnu versku službu po tradiciji sefardskog obreda.

Sekularna, humanistička varijanta judaizma izučava i neguje jevrejsku tradiciju i istoriju, ne pridržavajući se religioznih zakona u praktičnom životu. Jevreji koji vide svoju pripadnost judaizmu na taj način, emotivno su vezani za jevrejsko nasleđe koje im daje identitet. Među Sefardima to očuvanje identiteta i emotivne veze sa prošlošću uključuje i sećanje na Španiju i nikad ne ugašenu čežnju za njom.

Tu čežnju i veru u bolji svet sutrašnjice je možda najlepše opisao Ivo Andrić pišući o Sefardima u knjizi Travička hronika: "...sačuvali smo veru zbog koje smo morali da napustimo svoju lepu zemlju, ali izgubili smo gotovo sve ostalo. Na sreću i na našu muku, nismo izgubili iz sećanja ni sliku te naše drage zemlje, onakve kakva je nekad bila, pre nego nas je mačehinski oterala; isto kao što nikad neće ugasnuti u nama želja za

Iz Hrvatske sećanja su predstavljena na dva panoa. Rifka Vostrel, seća se svoga oca Leona Altaraca, koji je na slici iz 1930. godine u Zagrebačkoj jevrejskoj opštini. Bio je kantor i služio na pogrebima i po smrti rabina Romana iz Sarajeva pomagao i u verskim obredima ove opštine.

boljim svetom, svetom reda i čovečnosti u kom se pravo ide, mirno gleda i otvoreno govori." Kako su i danas te reči prikladne.

Pred prepunom salom Kuće Legata, tri pesme sa Dritom Tutunović, našom neumornom sakupljačicom sefardske muzičke i pisane tradicije, te tvorcem Ladinno-srpskog rečnika, dočarale su malo one divne tople ljubavne romanse koju su Sefardi doneli sa sobom.

Koliko su ljubavne pesme bile posvećene zaljubljenima, toliko su i pevane o ljubavi prema Španiji koju su Sefardi napustili 1492. godine.

Nakon otvaranja izložbe ambasada Španije je priredila koktel za goste. Izložba iz Beograda, iz Kuće Legata u Knez Mihajlovoj ulici gde se zatvara 5. decembra, nastavlja u Ameriku, gde će biti predstavljena u Los Angelesu na proleće.

Ove godine u Sarajevu je objavljen „Ilustrovani leksikon Judaizma“ u kojem je Eli Tauber na 300 stranica te u 1100 pojmova pokušao obuhvatiti sve bitne značajke judaizma. Književnik Predrag Finci za Ha-kol je napisao tekst o tom leksikonu.

Eli Tauber: *Ilustrovani leksikon Judaizma. Istorija, religija i običaji.*
 “Magistrat”, Sarajevo, 2007.

ŠTO JE USTVARI RJEČNIK?

Rječnik, leksikon, enciklopedija... U stvaranju takvih knjiga uvijek je u pitanju okupljanje, nastavljajanje posla, kompilacija, sistematizacija, topografija pojmova. Nitko u znanosti ne piše “svoj rječnik”, makar bio i onaj poput Voltaireova filozofskog. Nedostatak “autorstva” je mjera njegove autoritativnosti, znak njegove “objektivnosti”. Rječnik je pratilac koji kaska za živim, promjenjivim jezikom. Rječnik je uspoređivanje, dopunjavanje, skup usvojenih i novih uvida u susretu sa znanim. U rječniku pojmova je naznačeno što nešto jest i implicitno rečeno da nije samo to. U rječniku pojmova je sve sažeto a tek naznačeno, ali bi u naznaci trebalo biti sve, bit navedenog. Svaki rječnik se pojavljuje ako ne prekasno, ono barem sa zakašnjenjem, jer nijedan ne može u potpunosti obnoviti živu prirodu jezika (ili pojmova) kojim se bavi. Osobina je rječnika nepotpunost. Zato su ovi novi, kolektivni i elektronički, u prednosti: oni mogu biti istinsko zrcalo svog jezika, jer mogu gotovo svakodnevno biti nadopunjavani i korigirani. Zato je i sve manje rječnika i enciklopedija po knjižnicama, a i izdavači pomalo odustaju od njihova objavljivanja: sve što je u rječniku može se naći i na internetu! I baš zato je priređivanje svakog rječnika pomalo sizifovski posao.

Teška zadaća pisanja leksikona judaizma

Možda je toga bio svjestan i Eli Tauber kada se upustio u priređivanje svog “Ilustrovanog leksikona Judaizma”, objavljenog 2007. godine u Sarajevu. Taj leksikon je hrabar pokušaj da se na relativno malo, jedva 300 stranica, u 1100 pojmova obuhvate sve najvažnije značajke judaizma, da se uz to napravi i

Ovaj leksikon će svakako dobro doći svakoj osobi koja želi naći osnovne informacije o Židovima i njihovoj kulturi, religiji i povijesti pa se može čitati od početka do kraja, kao neka vrsta nepretencioznog uvoda u judaizam. Jednom riječju: korisna knjiga.

Ovaj leksikon će svakako dobro doći svakoj osobi koja želi naći osnovne informacije o Židovima i njihovoj kulturi, religiji i povijesti pa se može čitati od početka do kraja, kao neka vrsta nepretencioznog uvoda u judaizam. Jednom riječju: korisna knjiga. Prava je šteta da lektor/korektor nije bio pažljiviji, jer ima nepotrebnih ponavljanja, a ima i poneka nejasna rečenica.

Ovaj leksikon je hrabar pokušaj da se na relativno malo, jedva 300 stranica, u 1100 pojmova obuhvate sve najvažnije značajke judaizma, da se uz to napravi i uklon prema povijesti židovskog/jevrejskog naroda u Bosni i Hercegovini.

uklon prema povijesti židovskog/jevrejskog naroda u Bosni i Hercegovini, a sav taj posao da obavi samo jedan čovjek, bez timskog rada kakav je uobičajen u radu na enciklopedijama i leksikonima, što je rezultiralo stilsko ujednačenošću, ali neujednačenošću u kvaliteti obrade pojedinih jedinica: Tauber se mnogo bolje nosi s općim pojmovima, sa sefardskom tradicijom možda i ponajbolje, ali zato ima problema u artikuliranju filozofskih jedinica.

Priređivač bi sa svoje strane u nekom budućem izdanju morao napraviti bitne terminološke dopune, svoj prikaz bosanske kulture ne prekidati s I. Samokovlijom i drugima, a svakako dopuniti korištenu literaturu (izvor nisu uvijek jasni, a neka kapitalna djela objavljena na prostorima bivše Jugoslavije, da dalje ne nabrajam, nisu spomenuta ni u korištenoj literaturi, ni u popisu knjiga koje treba pročitati) i svakako napraviti neophodni predmetni i imenski indeks, kakav ovakav leksikon mora imati.

Ovakvi pothvati nikada nisu lak zadatak, ali znam da je Eli Tauber entuzijast kome elana neće ni ubuduće nedostajati: prvi korak je napravljen, putovanje treba nastaviti...

Predrag Finci

Nakon sedam godina istraživanja i dugotrajne "borbe" za pronalaženjem izdavača, Alen Budaj u studenome je u Zagrebu predstavio svoju knjigu o povijesti požeške židovske zajednice "Vallis Judaea".

"VALLIS JUDAEA" - POVIJEST POŽEŠKE ŽIDOVSKJE ZAJEDNICE

Promocija knjige održana je 29. studenoga u Zagrebu, a knjigu su predstavili, recenzent povjesničar Tvrtko Jakovina, koji je i sam porijeklom iz Požege i koji se, kako je kazao, susretao s pričama o židovskim obiteljima koje su se početkom 19. stoljeća

doselile u to mjesto i pretvorile ga u jak gospodarski i kulturni centar.

Do početka Drugog svjetskog rata u Požegi je živjelo oko 2.000 Židova koji su krajem 1941. godine bili odvedeni u logore - žene u Gradišku, a muškarci u Jasenovac.

Danas u Požegi živi samo jedan Židov, a od požeških Židova - zatvorenika ustaških logora - danas ih je živo samo šest, rekao je Budaj. On je podsjetio da je mračnu ulogu u odvođenju

Židova iz Požege imao i Milivoj Ašner koji je tada bio šef ustaške policije i na čije ime je Budaj nabasao pretražujući dokumente, što je dovelo do njegovog otkrivanja i podizanja optužnice za Ašnerom koji danas živi u Austriji.

Promociji knjige, u izdanju nakladničke kuće "D-graf" uz veliki broj ličnosti iz kulturnog i javnog života bio je nazočan i Milorad Bijelić iz Požege čija knjiga o logoru u Požegi tek čeka izlazak iz tiska.

ODBAČENA TUŽBA MILVOJA AŠNERA PROTIV BUDAJA

Zagrebački općinski sud odbacio je u studenome privatnu tužbu ustaškog dužnosnika Milivoja Ašnera protiv Alena Budaja zbog клевете i увреде. Ašner je prijavu podnio još 2004. godine, a održano je i sedam ročišta, koje su popratili javni prosvjedi institucija Europske unije i nevladinih organizacija, a na kojima se Ašner nije pojavio.

Kulturno društvo Miroslav Šalom Freiburger organiziralo je u listopadu u ŽOZ-u zanimljivu prezentaciju nacističkog koncentracijskog logora Terezin.

UŽASI TEREZINA

Muzejsku prezentaciju nacističkog koncentracijskog logora Terezin predstavili su muzeolog Tomislav Šola i povjesničarka umjetnosti Snješka Knežević.

Tijekom prezentacije, prikazan je dokumentarni film i slajdove koji svjedoče o užasu koncentracijskog logora Terezin.

Govoreći o Terezinu, Snješka Knežević je kazala da je koncentracijski logor obuhvaćao sam grad i malu tvrđavu u koju je Gestapo zatvarao političke protivnike iz Češke, SSSR-a, Poljske, Jugoslavije i savezničkih vojski.

Grad je od 1941. godine bio zamišljen kao neka vrsta naselja za smještaj Židova iz protektorata Češke i Moravske te uglednih Židova iz Njemačke. Iako je,

rekla je, Terezin bio zamišljen kao naselje, on je iznutra bio koncentracijski logor. Posebnost Terezina bila je u tome što on nije bio zamišljen kao logor smrti, već kao sabirni i tranzitni logor prema zloglasnim logorima Auschwitz, Treblinka, Majdanek i Sobibor.

Od 140.000 zatvorenika, logor je preživjelo njih 4 tisuće

U Terezinu su vršene egzekucije i u njemu se umiralo, ali on nije bio mjesto masovnog ubijanja, kazala je Snješka Knežević.

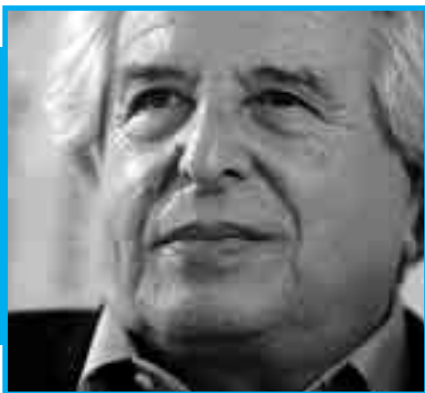
Logor je oslobođen 8. svibnja 1945. godine. Od ukupno 140.000 zatvorenika koji su prošli kroz Terezin u njemu je

umrlo 33.000 ljudi, a 88.000 ih je ubijeno u drugim logorima smrti. U logoru je rođeno 15.000 djece, a preživjelo ih je 150. Ukupno je logor preživjelo 4000 zatvorenika, kazala je Knežević.

Naglašavajući da je u Terezinu fascinirala težnja za preživljavanjem, Šola je izjavio da je židovski narod stekao pravo i obvezu govoriti o slobodi u ime svih ljudi. Istaknuo je da ga je prilikom posjeta Memorijalu Terezin fasciniralo postojanje tajne sinagoge u jednoj od kuća te izložba dječjih radova kroz koju je prikazana sva neprirodnost života u koncentracijskom logoru.

Memorijalni centar Terezin sastoji se od tvrđave, muzeja geta, Madgeburške barijere i krematorija.

Svjetski poznat izraelski povjesničar Saul Friedlaender, kroničar razdoblja nacizma i holokausta, ove je godine za svoj impresivan rad na Frankfurtskom sajmu knjiga primio uglednu Mirovnu nagradu Njemačke udruge knjižara.

SAUL FRIEDLAENDER - GLAS I PAMĆENJE ŽRTAVA HOLOKAUSTA

Izraelski povjesničar Saul Friedlaender za svoj je istraživačko-literarni rad o holokaustu u listopadu na svečanosti održanoj u okviru Frankfurtskog sajma knjiga primio Mirovnu nagradu Njemačke udruge knjižara.

“Saul Friedlaender je ljudima pretvorenima u pepeo ponovo dao glas, pamćenje i ime”, stoji u obrazloženju nagrade, koja donosi i ček na 25.000 eura.

Friedlaenderovu sposobnost da “statističkim podacima ulije osjećaje” pohvalio je i predsjednik Humboldtove zaklade Wolfgang Fruehwald.

“Friedlaender posjeduje rijedak talent da povijest prepriča, a ne samo dokumentira”, rekao je Fruehwald. Friedlaender se zahvalio na nagradi koju, kako je rekao, prima s “pomiješanim osjećajima”.

“Moj rad počiva na patnji mnogih Židova”

“Moj rad i ova nagrada počivaju na patnji mnogih Židova”, rekao je Friedlaender na svečanost pred oko tisuću okupljenih gostiju, među kojima je bio i njemački predsjednik Horst Koehler.

Izraelski povjesničar je nakon toga čitao iz, javnosti dosad nedostupnih, pisama svojih roditelja koji su ubijeni tijekom Drugog svjetskog rata u zloglasnom koncentracijskom logoru Auschwitz.

Kao glavno Friedlaenderovo djelo slovi književno-povijesna analiza “Treći Reich i Židovi” koja tematizira sudbine žrtava nacionalsocijalističkog režima i u kojoj autor pokušava dati odgovor na vječno pitanje kako je moguće da jedan od gospodarski i kulturno najrazvijenijih naroda na svijetu poput njemačkog počini najveći pokolj u povijesti čovječanstva.

Povjesničar Saul Friedlaender rođen je 11. listopada 1932. godine u Pragu. Odrastao je u Francuskoj a preživio je Drugi svjetski rat tako što se skrivao u katoličkoj školi na jugu Francuske. To je razdoblje ostavilo duboke tragove na njemu te je razmišljao da postane katolik. Njegovi roditelji pokušali su pobjeći u Švicarsku, ali su ih Francuzi uhitili i predali Nijemcima. Friedlaenderovi roditelji ubijeni su u Auschwitzu. Nakon što je 1946. godine saznao za sudbinu svojih roditelja, Friedlaender je postao ponosan što je Židov i posvetio se cionizmu, a sudjelovao je u izraelskom ratu za nezavisnost.

Prvu slavu stekao je šezdesetih godina biografijama Kurta Gersteina i pape Pija XII. On smatra da je nacizam negacija života i vrsta kulta smrti, a njegovo najpoznatije djelo je književno-povijesna analiza “Treći Reich i Židovi”.

Friedlaender predaje povijest na Sveučilištu u Kaliforniji.

Dodjela Mirovne nagrade Njemačke udruge knjižara, koja je jedna od najznačajnijih njemačkih kulturnih priznanja, bio je vrhunac Međunarodnog sajma knjiga u Frankfurtu.

Tu su nagradu do sada, između ostalih, dobili meksički književnik i pjesnik Octavio Paz, peruanski Mario Vargas Llosa, američka esejistica i aktivistica Susan Sontag, turski književnik i dobitnik Nobelove nagrade za književnost Orhan Pamuk te bivši češki predsjednik Vaclav Havel.

Nagrada za Miloša Formana i njegove sinove Petra i Mateja

Redatelj Miloš Forman preuzeo je u listopadu u povijesnoj zgradi Narodnog teatra (Narodni divadlo) u Pragu nagradu **Sazky** (Kladenja) i **Kazališnih novina** (Divadelnich novin).

Dogodilo se to na reprizi džezerke opere buffo Jirija Šlitra i Jirija Suhoga **Dobroplaćena šetnja** (Dobre placena prochazka), koja je na natječaju na temelju prijedloga trideseteročlanog žirija kritičara proglašena najljepšim početkom sezone s područja glazbenog igrokaza.

Forman je na inscenaciji, koja je imala premijeru u travnju, surađivao sa sinovima Petrom, koji mu je pomagao u režiji, i Matejom, koji je predložio scenografiju.

Bili su ocijenjeni kao stvaralački kolektiv. Oba brata su nagradu u iznosu 150 tisuća kruna preuzeli već krajem rujna u kazalištu Guska na špagi (Husa na provazku) u Brnu, gdje su rezultati bili službeno objavljeni.

Nagrade **Sazke** (Kladenja) i **Divadelnich novin** (Kazališnih novina) na kojima je u četiri kategorije bilo nominirano 40 projekata i ličnosti spada, zajedno s nagradom Thalie i Alfreda Radoka, među tri najznamenitije kazališne nagrade u Češkoj. Te nagrade dodijeljene su po sedmi put.

(s češkog jezika preveo Edvard Brod, „Jednota“ br. 41 od 27. 10. 2007 str.17)

Miloš Forman, poznati redatelj i dvostruki dobitnik Oscara, rođen je 18. veljače 1932. godine u Časlavu, današnjoj Češkoj u obitelji oca Židova i majke protestantkinje. Kao malo dijete ostao je siroče kada su njegovi roditelji umrli u njemačkom koncentracijskom logoru Auschwitz; glumac, scenarist, profesor i filmski redatelj, dvostruki dobitnik **Oscara**.

Forman je studirao na akademiji primijenjenih umjetnosti u Pragu, a u tadašnjoj Čehoslovačkoj režirao je nekoliko komedija. Nakon neuspjeha Praškog proljeća, Forman se preselio u New York, gdje je predavao film na sveučilištu Columbia.

Usprkos početnim poteškoćama, počeo je režirati u svojoj novoj zemlji te postigao uspjeh 1975. godine adaptacijom romana Kena Keseyja „Let iznad kukavičjeg gnijezda“. Film je osvojio pet Oscara, uključujući i onaj za režiju. Forman je 1977. godine postao naturalizirani državljanin SAD-a.

Drugi Formanovi veliki filmski uspjesi bili su film „Amadeus“, koji je osvojio osam Oscara i „Narod protiv Larryja Flynta“, koji je bio nominiran za najbolju režiju.

Miloš Forman primio je 1997. godine Kristalni globus za izvanredni umjetnički doprinos svjetskoj kinematografiji na međunarodnom filmskom festivalu u Karlovym Varyma.

Formanova dva sina Petr Forman i Matej Forman također su filmski i kazališni glumci.

Asteroid 11333 Forman nazvan je po Milošu Formanu.

PREMINUO AUTOR “DJEČAKA IZ BRAZILA”

Američki književnik Ira Levin, autor trilera “Rosemaryne bebe” umro je sredinom studenoga u 78. godini, objavio je New York Times.

Levin je preminuo u svojem domu na Manhattanu, najvjerojatnije od srčanog udara, piše dnevnik pozivajući se na riječi njegova sina Nicholas.

Ira Levin autor je dramskih djela, znanstvenofantastičnih i akcijskih romana.

Njegovi romani često su adaptirani za film, a najpoznatija je ekranizacija “Rosemaryne bebe”, u režiji Romana Polanskog iz 1968. Ira Levin napisao je i “Stepfordske supruge” (1972.), također adaptirane za film, a na hrvatski su uz ta dva djela prevedeni još “Dječaci iz Brazila” i “Poljubac prije smrti”.

Ira Levin rođen je u židovskoj obitelji i živio je u Bronxu. Njegov otac na-
dao se da će Ira naslijediti obiteljski posao - obitelj Levin prodavala je igračke. Ali kada je imao 15 godina, Ira levin odlučio je svoj život posvetiti pisanju. Dugo godina pisao je scenarije za televizijske serije, a njegova prva knjiga “Poljubac prije smrti” doživjela je velik uspjeh i ubrzo bila ekranizirana. “Poljubac prije smrti” dobio je i nagradu Edgar Allan Poe za prvi objavljeni roman 1953. godine.

Četrnaest godina nakon objavljivanja svoje prve knjige, Levin je objavio drugu - “Rosemarynu bebu”, triler koji je čitateljima tjerio strah u kosti. I ta je knjiga ekranizirana, a zvijezda filma bila je Mia Farrow.

Poznati košarkaš zlatne generacije „Cibone“ i reprezentacije Zoran Čutura, danas sportski kolumnist „Jutamjeg lista“, za Ha-kol je napisao zanimljiv tekst o Židovima koji su na svoj način obilježili svjetski sport i u njemu ostavili neizbrisiv trag. Upravo kao i autor teksta u hrvatskoj košarci...

GOSPODARI SVJETSKOG SPORTA

Piše : Zoran Čutura

Oprilike kao što nije zanimljiv događaj kad pas ugrize čovjeka, nego kad čovjek ugrize psa, tako i nije vijest da židovska zajednica uspješno participira u svjetskom sportu nego da njime, praktički, vlada. Iznenadeni??? Da, kao što je i autor ovog teksta bio kad je malo «prekopao» po materijalima...

Gotovo bi spadalo u riplejevsku «vjerovali ili ne» kategoriju izlistavanje imena koja uspješno posjeduju velike sportske kolektive širom planete, a židovskog su porijekla. A opet, kad se čovjek primiri i racionalizira nakon «početnog šoka», sve mu postaje jasno. Povijesne okolnosti natjerale su Židove da nauče s novcem, moglo bi se reći da im je to kroz stoljeća postalo usađeno u genetski kod. I onda, koji je jedan od najvećih biznisa u našoj civilizaciji? Čija imena svakodnevno nalazimo po medijima uz slike prsatih manekenki i basnoslovne godišnje ugovore od kojih «boli glava»? Koliko ste si puta postavili pitanje «kako će se investitoru vratiti novac uložen u kvrgave i dlakave noge nekog desnog beka koji jedva čeka da izgubi loptu kako bi mogao uklizati u suparnika jer to jedino zna napraviti»? Koga, na kraju krajeva, svake srijede i četvrtka gleda po 50 000 ljudi na nogometnim stadionima diljem Europe ili 20 000 svakog dana po dvoranama širom Amerike? Sportaše, naravno. A američka profesionalna košarkaška NBA liga odličan je primjer za to koliko je tanka granica (ako uopće, u datom slučaju, i postoji) između sporta i show-bussinesa.

Suhoparno nabranje imena ljudi koji su kapital uložili u sport i na taj ga način oploduju, nikud nas ne bi dovelo, zato ćemo izdvojiti nekoliko zanimljivih likova

Abramovičev otac je Židov, a majka mu je Ruskinja i oboje su umrli kad je bio dijete te je odrastao kao siroče. Kapital je počeo stjecati krajem osamdesetih, kad je tadašnji predsjednik (još uvijek) SSSR-a, Mihail Gorbačov, omogućio privatnim poduzetnicima legalnu inicijativu, i to na, naravno, sibirskoj nafti.

sa zanimljivim biografijama, čija ste imena već susretali i uspješno ćete povezati ime s likom i djelom.

Za početak - Roman Abramovič

Počnimo, recimo, s Romanom Abramovičem (41), vlasnikom londonskog nogometnog kluba Chelsea, koji je, prema nekim izvorima, «težak» 20.1 milijardu dolara i smatra se najbogatijim čovjekom koji živi na britanskom otočju. Iako je taj ruski oligarh dobro poznat svjetskoj javnosti, ne voli pojavljivanje u javnosti, niti davanje izjava bilo o sebi bilo o aktivnostima koje su mu osigurale bogatstvo ili aktivnostima kojima to bogatstvo troši. Nama postaje silno zanimljiv ljeti kad posjećuje Jadransku obalu na nekoj od svoje četiri jahte. Usput, želio je svoju flotu registrirati u Monacu, ali je njegov zahtjev odbijen zbog «mira u zemlji i sigurnosti njezinih građana».

Roman Abramovič

Abramovičev otac je Židov, a majka mu je Ruskinja, i oboje su umrli kad je bio dijete te je odrastao kao siroče. Kapital je počeo stjecati krajem osamdesetih, kad je tadašnji predsjednik (još uvijek) SSSR-a, Mihail Gorbačov, omogućio privatnim poduzetnicima legalnu inicijativu, i to na, naravno, sibirskoj nafti. Nitko ne može sa stopostotnom sigurnošću reći je li Abramovič pozitivan ili negativan lik... Njegove su kompanije bile pod istragama, ali nikad im nije dokazan kriminal, a sam Abramovič dijeli novac «šakom i kapom», investira ga i reinvestira u Rusiju, gdje je guverner Čukotske oblasti na krajnjem istoku, i gdje je «ušpricao» milijune i milijune funti u javne projekte: fakultet, škole, bolnicu i aerodrom.

«Putra na glavi» sigurno ima, ali novac koji vraća u Rusiju osigurava mu mir i nema (većih) problema s Putinom i njegovom klikom, kao što su imali drugi ruski oligarsi. Posljednja Abramovičeva akcija jest investiranje u ruski nogomet, gdje će se njegovim novcem graditi kamp za pripreme reprezentacije, a on je osobno preuzeo brigu o plaći izbornika

ruskih nogometaša, Guusa Hiddinka, u visini od oko 2.3 milijuna eura godišnje. Vratimo se na početak odlomka: u lipnju 2003. Abramovič je kupio kompanije koje su imale vlasništvo nad, tada finansijski nestabilnim, Chelseaom i brzo ga je pretvorio u svjetski «brand» te je dan od najjačih europskih klubova s pet osvojenih trofeja u međuvremenu. Njegov angažman u nogometu direktno je uticao na kompletnu sliku europskog nogometa, jer su cijene koje je Chelsea plaćao za transfere igrača probile sve plafone (Ševčenkova iz Milana za ukupnih 30 milijuna funti). Manje je znano da je Abramovič «imao prste» i u sponzoriranju moskovskog CSKA, kuda je njegova kompanija «ušla» u ožujku 2004. UEFA ne dopušta mogućnost da ista osoba ima vlasništvo nad više nogometnih klubova te je slučaj ispitan, i objašnjeno je da je odluka donesena na razini managementa Sibnefta, bez direktnog uplitanja Abramoviča. No, kompanija se brzo povukla iz CSKA, a oligarh je ipak proglašen najutjecajnijom osobom u ruskom nogometu 2004. godine.

Mark Cuban - stereotip američke priče o uspjehu

Mark Cuban

Vlasnik Dallas Mavericksa, profesionalne NBA momčadi, Mark Cuban (49), sušta je suprotnost Abramoviču, barem što se tiče javnih nastupa. Voli biti prisutan u javnosti, voli komunicirati s medijima i šaliti se (jednom, nakon što je investirao u hi-tech zahodsku školjku, rekao je da «ljudi pristupaju novim tehnologijama na isti način bez obzira na to jesu li

Muenchen

Židovski je sport, nažalost, postao planetarno poznat tragičnim događajem s muenchenske Olimpijade 1972. godine, kad su pripadnici palestinske vojno-terorističke organizacije Crni ruhan oteli 11 izraelskih sportaša. Ishod se zna, svi su sportaši poginuli u nespretnoj i nesretnoj akciji zapadnonjemačke specijalne postrojbe, a Steven Spielberg je prema tom događaju (i knjizi «Osveta» Georgea Jonasa, koja je uslijedila) snimio film koji je ušao u svaki drugi dom na planeti i popularizirao, ako se o «popularizaciji» u ovom kontekstu uopće može govoriti, temu do te mjere da je postala predmetom razgovora za šankovima kao i rezultati kladionica. U filmu je ponudio svoju relativizirajuću viziju događaja koji su proizašli iz čina Palestinaca i odgovora Izraelaca (tema zločina i kazne bez pobjednika i poraženih, bilo kao stvarnosna bilo kao moralna kategorija), a protežu se do današnjih dana, što je rekao posljednjim kadrom filma koji «švenka» po Manhattanu, pa se vide i, u međuvremenu srušeni, «Twinsi». Spielberg je tako nenamjerno, ali i efektno, oborio tezu da sport «spaja narode» i dokazao da ih često i razdvaja.

Priča o Cubanovom bogatstvu spada u stereotipe američke priče o uspjehu ili mogućnosti koje američko društvo pruža pojedincu. Odrastao je u siromašnoj radničkoj obitelji iz Pittsburgha, a prvi je poslovni uspjeh postigao kad je s 12 godina prodajom vreća za smeće prikupio novac da si kupi košarkaške tenisice.

pred njima ili iza njih»), a na utakmicama Mavsja je redovito uz parket, bučan i aktivan, obučen neformalno čak i za teksaške pojmove: u t-shirtice s porukama ili u klupske majice. Zbog potpunog razumijevanja Cubanova ponašanja, dodajmo kako inače vlasnici momčadi sjede u ložama, tzv. «sky boxovima», koje su od terena poprilično udaljene, često i odijeljene debelim staklom, a u njima ih poslužuju livrirani konobari. Njegovo ponašanje stalno je pod povećalom javnosti, jer se, između ostalog, redovito verbalno obračunava s NBA, pogotovo sa sucima i za to je do sada platio više od milijun i pol dolara. Jednom je rekao za izvjesnog Eda T. Rusha, koji je manager za suce u NBA, da «ne bi bio u stanju voditi ni Dairy Queen», što je lanac restorančića za brzu

hranu i prodavanje sladoleda. Kad je Dairy Queen podigao tužbu, Cuban je jedan dan radio u njihovu restoranu, a navijači Dallasa su dugo čekali u redu kako bi kupili sladoled od vlasnika Mavericksa. Upravo nastupa u showu «Ples sa zvijezdama», a imao je i niz manjih televizijskih ili filmskih uloga u kojima je ponekad glumio sam sebe, a ponekad izmišljene likove.

Priča o Cubanovu bogatstvu spada u stereotipe američke priče o uspjehu ili mogućnosti koje američko društvo pruža pojedincu. Odrastao je u siromašnoj radničkoj obitelji iz Pittsburgha, a prvi je po-

Židovski je sport, nažalost, postao planetarno poznat tragičnim događajem s muenchenske Olimpijade 1972. godine, kad su pripadnici palestinske vojno-terorističke organizacije Crni ruhan oteli 11 izraelskih sportaša.

slovni uspjeh postigao kad je s 12 godina prodajom vreća za smeće prikupio novac da si kupi košarkaške tenisice. Dok se školovao radio je svu silu različitih poslova, od konobarenja do davanja instrukcija u plesu, a do novca za fakultet došao je praveći, pa prodajući,

kolekciju poštanskih maraka. Milijunašem je postao već s 32 godine na softwareu, a kombinirajući strast prema košarci, ideje i znanje pokrenuo je internetske prijenose sveučilišnih utakmica te je na tom poslu (prilikom prodaje firme broadcast.com yahoo-u) zaradio okruglih 100 milijuna. S 40 godina! U siječnju 2000. kupio je Maverickse za 285 milijuna dolara i od tada je momčad svake sezone ulazila u doigravanje te stigla do velikog finala 2006. i najboljeg skora regularnog dijela lige 2007. Uspjut, prva zvijezda momčadi, Dirk Nowitzki, kojem vlasnik kluba stalno prijeti kako ga više neće puštati da nastupa za reprezentaciju Njemačke, i uvijek ga nanovo pušta, rekao je za Cubana:

- Mora naučiti kontrolirati svoj temperament, kao što radimo i mi igrači.

Cuban piše i svoj blog i mora se priznati da dobro piše. Eto, ima i sličnosti između njega i potpisnika ovog teksta, ako imate povjerenja u procjenu urednice koja ga je naručila... Ono što nas razlikuje jest sitnica od oko 2.5 milijarde dolara.

Legendami „Red“ - trener i funkcioner Boston Celticsa

Morali bismo spomenuti još barem dva imena iz svijeta košarke, koji nam je blizak. Jedno je Jacob Arnold Auerbach, poznatiji pod nadimkom «Red», legendarni trener i funkcioner (generalni manager i predsjednik) Boston Celticsa, čijim su potezima Celticsi postali najuspješnija franšiza u povijesti američke košarke. Dok je radio u Celticsima, osvojili su 16 NBA prstena (između 1956. i 1986.) i time je Auerbach jedan od najuspješnijih djelatnika u američkom sportu uopće. Njegovi su potezi za ono vrijeme bili su ljudi, ali su se pokazali vizionarskima. On je, recimo, na draftu birao prvog tamnoputog Afro-Amerikanca uopće (Chuck Cooper, 1950.), prvi je u povijesti imao petorku sastavljenu od tamnoputih igrača, a za trenera Celticsa prilikom svog povlačenja je imenovao tamnoputog Bill Russella, koji je time postao prvi Afro-Amerikanac na klupi NBA kluba te je presudna osoba u rušenju rasnih barijera u NBA. Auerbach je u košarku uveo

Jacob Arnold Auerbach

Puko nabranje ljudi židovskog porijekla koji su vlasnici ili suvlasnici sportskih kolektiva, koji na različite načine kontroliraju svjetski sport, pretvorilo bi se u suhoparno štivo u kojem se «od šume ne vidi drvo». Zato smo ponudili čitateljima nekoliko zanimljivih primjera koje vjerojatno ionako znaju, ali ih nisu uspjeli staviti u pravi kontekst.

obranu kao ravnopravni dio taktike napadu, kontranapade kao način za postizanje lakih poena, uveo je momčadski duh koji je potisnuo igrački egoizam u drugi plan, izmislio je ulogu «šestog čovjeka», onog koji prvi ulazi s klupe, a koja se danas unutar NBA službeno nagrađuje i imao je nevjerovatan nos za procjenu kvalitete igrača koje su drugi podcjenjivali. Larry Birda je, recimo, draftirao godinu dana prije no što je završio sveučilište i čekao tu godinu da se priključi timu, ispravno procijenivši kako je to čovjek oko kojeg će stvoriti veliku momčad, a dvije godine nakon toga na istom je draftu birao McHalea i Parrisha, čime je dobio potporu Birdu i momčad za osvajanje naslova. Njegov je lik i dan-danas na logu Celticsa...

Da, onaj mali čovječuljak s cigarom, od koje je stvorio kult, je Red Auerbach. On je imao običaj zapaliti cigaru na klupi

(takva vremena...) kad je procijenio da je utakmica dobivena, a u bostonskim restoranima često se moglo naići na natpise «zabranjeno pušenje cigara, osim za Red Auerbacha». Sin siromašnih židovskih imigranata iz Rusije umro je 2006., u dobi od 89 godina, i za sobom je ostavio svu silu igrača koji su ušli u «Kuću slavnih», igrača koji su i sami postali uspješni treneri, sedam knjiga o košarci, od kojih je prva, «Košarka za igrače, navijača i trenera», prevedena na sedam jezika i još je najprodavanija knjiga o košarci uopće te, naravno, prazninu koju nitko nikada neće ispuniti.

David Stern - prvi čovjek NBA lige

David Stern

A drugi je David Stern, prvi čovjek (komesar) NBA lige posljednje 23 godine. Da nema Sterna, pitanje je bi li uopće danas postojala NBA liga, a sasvim je sigurno da ne bi ni izbliza sličila na ono što je danas: najprepoznatljiviju sportsku organizaciju na planetu. Kad je 1984. preuzeo ulogu prvog čovjeka Lige, ona je bila u teškim organizacijskim i materijalnim problemima. U međuvremenu ju je uspio stabilizirati, ojačati, internacionalizirati, uvesti i žensku profi-ligu (WNBA), u idućem desetljeću Europa bi mogla imati svoju NBA diviziju, a posljedice njegova rada i vizije svaki dan možete pratiti u dnevnom tisku i na televiziji.

Danas se NBA susreti prenose u 212 država. Kao svaki uspješan čovjek, Stern je često na udaru kritika zbog svojih

MACCABI

Ponos, simbol i ikona današnjeg sporta u Izraelu nesumnjivo je košarkaški klub Maccabi iz Tel Aviva, organizacija slavne prošlosti i još slavnije sadašnjosti, koja se okitila niskom domaćih i međunarodnih trofeja. Na 47 titula nacionalnih prvaka i 36 titula nacionalnih pobjednika Kupa ta je košarkaška i sportska dinastija nadovezala i 5 titula kontinentalnog prvaka te još sedam finala. Otkako se uključio u europske Kupove 1958., Maccabi je odmah stekao image jednog od najjačih klubova Starog kontinenta. Prva je titula stigla 1997., a posljednje dvije bile su «vezane» 2005. i 2006. godine.

«Ušli smo na mapu i na njoj ostajemo, ne samo u sportu, nego i u svemu ostalom...», kazao je po osvajanju prve europske titule tadašnji kapetan Talbot Brody. I ostali su...

Lista velikih imena koja su nosila dres Maccabija dugačka je i izdvajamo samo najbolje. Najbolji strijelac Maccabija svih vremena je Miki Berkowitz, uz njega su Doron Jamchi, Kevin Magee, Aulcie Perry, Lou Silver, Šarunas Jasikevičius, Anthony Parker, Derrick Sharp, a posljednje tri sezone u Maccabiju igra i Hrvat Nikola Vujčić, voljen i respektiran i od organizacije i od navijača. Čak 14 NBA igrača «prošlo» je kroz Maccabi, bilo iz kluba odlazeći u NBA, bilo iz NBA dolazeći u klub.

poteza, a jedan od najzanimljivijih bio je onaj kad je uoči sezone 05/06 NBA uvela pravilo o oblačenju igrača. Dakle, dok su pred očima javnosti, NBA igrači ne smiju imati slušalice na ušima, velike lance oko vrata, majice bez rukava, kape na glavama ili sunčane naočale kad su unutar prostorija. Cilj je jasan: promijeniti image Lige, koja je postala «dominantno crnačka». Tko drugi nego Allan Iverson našao je za shodno reći kako «Stern cilja momke koji se oblače kao on, koji se oblače hip-hop». Zbog razumijevanja Sternove namjere

valja reći kako nerijetko tamnoputi multimilijunaši iz NBA za sobom vuku dečke iz kvarta ili iz djetinjstva, koji u životima ne rade ništa drugo osim uloge «pratitelja» te ih plaćaju za sitne usluge, što definitivno ne daje lijepu sliku o Ligi i njezinu okruženju. «Preživio» je i te napade...

Stern je inače rođen u New Yorku 1942. i pravnik je koji je studij završio na jednom od najprestižnijih sveučilišta u SAD-u, Columbiji, a s NBA «ko-ketira» još od 1966., kad je bio vanjski suradnik.

Philip Anschutz - čovjek koji je doveo Beckhama u Galaxy

U siječnju 2007. šok je u svijetu sporta izazvala vijest da će nogometna ikona David Beckham iz Real Madrida prijeći u američki nogometni klub Los Angeles Galaxy. Jedan od najpoznatijih svjetskih sportaša prije aktualne sezone, u dobi od 32 godine, potpisao je petogodišnji ugovor vrijedan 50 milijuna dolara, a procjena je da će tijekom tih pet godina igranja u Galaxyju njegova ukupna zarada biti oko 250 milijuna, što je iznos ugovora «podebljan» raznoraznim marketinškim aktivnostima vezanim uz njegovo ime koje je odavno postalo «brand». Valja naglasiti da Beckhamova stvarna nogometna vrijednost nije ni izbliza onakva kakvu medijsku pozornost ima, niti odgovarajuća njegovoj zaradi. No, image koji ga prati, frizurice, tetova-

Anschutz je, inače, iz bogate obitelji, a njegovo bogatstvo od oko 8 milijardi dolara svrstava ga (po Forbesu) na 31. mjesto među najbogatijim Amerikancima. Enormno bogatstvo je zaradio kupujući zemlju na kojoj je bilo nafte i danas se vjeruje da je osoba koja u vlasništvu ima najveću površinu u SAD-u, a dugo je bio jedini milijarder u Coloradu.

že, vjenčanje s Posh Spice, preljubi i ostalo učinili su ga turbo-zanimljivim i od nogometaša koji dobro centrira i izvodi slobodne udarce pretvorio se u tvornicu novca. Sve to nije promaklo Philipu Anschutzu, vlasniku Galaxyja, koji će kroz svoju kompaniju, AEG, iskrcati glavnu novca za Beckhamov angažman, i još će na njemu i zaraditi. Recimo samo da je firma Herbalife, prije no što je Beckham zaigrao prvu utakmicu za Galaxy, potpisala s klubom ugovor kojim će slijedećih pet sezona

Philipu Anschutzu

plaćati između 3.5 i 5 milijuna dolara po sezoni za reklamiranje svojih proizvoda na dresovima, a prodano je oko 250 000 dresova s njegovim imenom i brojem 23 (taj je broj nosio i Air Jordan u Chicago Bullsima). Taj američki nogomet uopće ne valja podcjenjivati, iako nije u pokeru svetih američkih sportova (košarka, football, hokej, baseball), jer Galaxy u proteklih 10 godina ni jednom nije imao sezonski prosjek gledatelja ispod 17 000 po utakmici, a većinu sezona je prosjek bio debelo iznad 20 000.

Anschutz je, inače, iz bogate obitelji, a njegovo bogatstvo od oko 8 milijardi dolara svrstava ga (po Forbesu) na 31. mjesto među najbogatijim Amerikancima. Enormno bogatstvo je zaradio kupujući zemlju na kojoj je bilo nafte i danas se vjeruje da je osoba koja u vlasništvu ima najveću površinu u SAD-u, a dugo je bio jedini milijarder u Coloradu. Poslije je još investirao u željeznicu, telekomunikacije i industriju zabave. Njegovi preci su u Ameriku stigli sredinom 19. stoljeća iz Rusije.

Jedno ime za sobom vuče drugo, jedna tema za sobom vuče drugu, jedan sport vuče drugi... Puko nabranje ljudi židovskog porijekla koji su vlasnici ili suvlasnici sportskih kolektiva, koji na različite načine kontroliraju svjetski sport, pretvorilo bi se u suhoparno štivo u kojem se «od šume ne vidi drvo». Zato smo ponudili čitateljima nekoliko zanimljivih primjera koje vjerojatno ionako znaju, ali ih nisu uspjeli staviti u pravi kontekst. Ako smo u namjeri uspjeli, a jedini je kriterij «probijanje» čitatelja do kraja ovog teksta, koji je ispaio opsežniji no što je autor inicijalno namjeravao, zahvaljujemo na pozornosti.

Povjesničar Milivoj Dretar iz Ludbrega u prošlom je broju Ha-kola pisao o židovskom groblju u Ludbregu, koje je stavljeno je pod zaštitu Ministarstva kulture kao preventivno zaštićeno kulturno dobro. Za ovaj broj našeg lista, gospodin Dretar piše o doseljavanju Židova u ludbreški kraj.

Povijest doseljavanja Židova u ludbreški kraj

Piše: Milivoj Dretar, Ludbreg

Nema mnogo povijesnih izvora o naseljavanju Židova na područje Ludbrega i okolice. Ono malo što nam je preostalo su matice rođenih, umrlih i vjenčanih, poneki sačuvani dokument ili usmena predaja. Prvi Židovi u Podravini bili su članovi pokrštena obitelji Ernušt (Ernušt). Krajem 15. i do sredine 16. stoljeća pod njihovom su se upravom nalazili veliki posjedi u Podravini (Koprivnica, Đurđevac), Medimurju (Čakovec, Štrigova) te Ugarskoj. Obavljali su i niz crkveno-političkih funkcija i bili su svojevremeno najmoćnija obitelj u ovom dijelu Hrvatske. Ernušti se spominju do 19. stoljeća kada su bili vlasnici posjeda Slanje, nedaleko od Ludbrega.

Tijekom 18. stoljeća Židovi u Ludbreg dolaze kao povremeni trgovci iz obližnjih gradova. To su bili putujući trgovci (hausireri) koji su proširivali svoj prostor trgovanja. Kao i u drugim mjestima, plaćali su tolerancijsku pristojbu lokalnim vlastima. Taj se namet naplaćivao svakom zgodom i na svakom mjestu pa se događalo da se taksa naplati i po nekoliko puta tijekom višednevnog sajmovanja što je predstavljalo velik financijski problem za Židove, ali i poniženje. O tome saznajemo iz njihovih žalbi upućenih vlastima matičnog područja odakle su došli. Jedna takva prijava Židova županije Zala spominje i Ludbreg, a sa žalbom je priložena i potvrda koprivničkog gradskog suca na 2 forinte koje su utjerane od dva Židova iz Rechnitz (današnja Austrija) na sajmu u Ludbregu 2. studenoga 1768. godine.

Moritz Färber (1843. - 1899.),
trgovac tekstilom u Ludbregu, djed
Žuži Jelinek

Židovi dolaze iz obližnjih gradova te iz drugih dijelova Habsburške monarhije

U ludbrešku Podravinu Židovi dolaze prvenstveno iz najbližih gradova: Koprivnice, Varaždina, Križevaca, Čakovca. Postoji mogućnost da su pojedinci židovske vjere boravili na ludbreškom posjedu knezova Batthyany, kao što je bio slučaj s nekolicinom protestanata u njegovoj službi. Sijelo Batthyanyevih je bilo u Körmendu, u Gradišću koje je bilo gusto naseljeno Židovima, odakle su često dolazili u Hrvatsku.

Najviše Židova s ludbreškog područja potječe iz susjednih mađarskih županija Zala, Vas i Somogy te iz Gradišća, a pojedinci su dolazili iz svih krajeva Habsburške monarhije. Najviše se spominje gradišćanski gradić Schlaining iz kojeg

Obitelj rabina Josefa Leopolda Deutscha oko 1900. godine, doselili se iz slovačkog Boeoesa

su potekle obitelji: Rosenberger, Eisenstädter, Scheyer, Mitzky, Gestettner, Sonnenwald, Neumann, Weinrebe, Moses, Berl, Stern. Osim Schlaininga spominju se mjesta: Nagyatad, Gyönyös, Melek, Szombathely, Zajk, St. Kiraly, Banak, Nagykanisza, Agari, Tiloš, Muraszombathely, Keszthely, Czurgo, Lackenbach.

Osim poslovnih razloga, antisemitizma ili prenapučenosti, na iseljavanje Židova djelovale su i ženidbene veze. Naime, mladići bi dolazili po supruge i u druge pokrajine Monarhije, u Matičnoj knjizi vjenčanih ima zabilježenih više takvih slučajeva (npr. Emil Blass iz Sv. Barbare u Štajerskoj se oženio Zlatom Stern iz Malog Bukovca, Mikša Adler iz Nagy St. Mihalya se vjenčao s Hedvigom Pajtaš iz Ludbrega, Adele Lindinfeld se udala za Davida Knopfa iz Temišvara).

Neka prezimena bi mogla upućivati na porijeklo obitelji - tako bi prezime Pollak potjecalo iz Poljske, a Schlesinger iz Šleske. Prezime Bonyhadi bi se moglo dovesti u vezu s istoimenim mađarskim gradićem. Prema obiteljskoj predaji, Weinrebeovi potječu iz njemačkog Schwarzwalda.

Prvi Židovi u Ludbregu - obitelji Brajer i Hirschl-Breier

Prvi naseljeni Židovi u Ludbregu su bile obitelji Samuela Brajera i Hirschl-Breiera čije se prisustvo može pratiti od 1800. godine prema evidencijama tolerancijske takse. Tada je u Ludbregu živjelo

ukupno 9 Židova. Poznatu vlastelinsku gostionicu "K orlu" (poslije hotel "Putnik") u jednom je razdoblju u zakupu držao neki pivar Hirschl (ili Hirschl-Brauer). Podataka o drugim Židovima u Ludbregu ima od 1810. godine.

Prema navodima iz crkvenih knjiga te je godine u popisu vlasnika kuća i starijina domaćinstva upisana i jedna židovska obitelj. Radilo se o Joži Daiću (Josefu Deutschu) i njegovoj supruzi, osmero djece i služavki. Kako Židovi tada nisu smjeli posjedovati nekretnine, židovska obitelj je živjela u unajmljenoj vlastelinskoj kući kneza Filipa Batthyanya koja još i danas postoji u ponešto izmijenjenom izgledu, a služila je za smještaj dvorskih službenika. To upućuje da su možda bili u službi Batthyanyevih. Josef Deutsch se bavio trgovinom, a njegova porodica je plaćala tolerancijsku pristojbu gradskom magistratu i bila oslobođena podavanja Crkvi. Kao inovjerci su bili izolirani od rimokatolika. Zajedno s Deutschovima, 1847. se spominje i židovska obitelj

Josef Grünfeld (1870? - 1943.), trgovac u Poljancu, doselio se s obitelji iz Zala St. Martona

Tausig koja je živjela u obližnjem Križovljanu. Poslije se doseljavaju Rosenbergeri i Sonnenwalddi iz Gradišća, a do 1860. još se spominju obitelji Gestettner, Milhofer, Diener i Löbl.

Israel Moses (1837. - 1896.), trgovac u Malom Bukovcu, poslije se odselio u Koprivnicu

Tijekom 18. stoljeća Židovi u Ludbreg dolaze kao povremeni trgovci iz obližnjih gradova. To su bili putujući trgovci (hausireri) koji su proširivali svoj prostor trgovanja. Kao i u drugim mjestima, plaćali su tolerancijsku pristojbu lokalnim vlastima.

Gotovo su se svi bavili trgovinom ili rjeđe ugostiteljstvom, što je imalo smisla, budući da se radilo o isključivo poljoprivrednom kraju. S vremenom su Židovi dali nov polet ludbreškoj ekonomiji i udarili temelje nekim i danas profitabilnim djelatnostima.

Prvim državnim popisom stanovništva iz 1857. dobili smo podatke i o broju prisutnih Židova. U kotaru Ludbreg popisano ih je preko stotinu, a najviše ih ima u Ludbregu (20) i Rasinji (14). U obližnjim gradovima ima ih mnogo više: Varaždin - 336, Koprivnica - 119, Zagreb - 756. Ludbreški Židovi su bili uključeni u rad Izraelitičke općine u Koprivnici, a kako se njihov broj povećavao, ubrzo su osnovali vlastitu općinu.

Porijeklo Židova ludbreškog kraja

Ime doseljenika obitelji	rođen	mjesto rođenja	odredište i vrijeme doseljenja	broj doseljenih članova
Berl Albert	1846.	Schlaining, Austrija	Struga, 1875.	7
Blass Emil	1876.	Sv. Barbara, Slovenija	Mali Bukovec, 1911.	1
Böhm Josef	1839.	Keszthely, Mađarska	Karlovec, 1864.	2
Bonyhadi Jakob	1878.	Banok, Mađarska	Dubovica, ?	2
Bonyhadi Moritz	1844.	Banok, Mađarska	Veliki Bukovec, 1880.	3
Deutsch Josip Leopold	1870.	Bratislava, Slovačka	Ludbreg, 1902.	4
Färber Moritz	1843.	Györnyös - Melek	Ludbreg	2
Fischer David	1845.	Csurgo, Mađarska	Imbriovec	
Fischer Samuel	1849.	Csurgo, Mađarska	Priles, 1875.	2
Frankl Wilhelm	1850.	Schlaining, Austrija	Dubovica, 1881.	3
Fried Nathan	1871.	Bükkösd, Mađarska	Karlovec, 1902.	1
Friedenfeld König	1835.	Zalalöwö, Mađarska	Luka, 1878.	7
Gestetner Nathan	1823.	Schlaining, Austrija	Sveti Đurđ, 1851.	2
Goldschmidt Ignatz	1823.	Schlaining, Austrija	Imbriovec	
Gross Josef	1842.	Koprivnica	Sveti Đurđ, 1872.	5
Grünbaum Lotika	1830.	Nagyatad, Mađarska	Hrzenica	
Grünfeld Josef	1870.	Zala St.Marton?, Mađ.	Poljanec, 1901.	5 - 6
Grünfeld Markus	1832.	Dobri, Mađarska	Karlovec	
Hacker Robert	1896.	Sopron, Mađarska	Poljanec, 1921.	1
Hirschl Herman	1845.	Nagykanisza, Mađarska	Mali Bukovec, 1876.	4
Hirschsohn Samuel	1839.	Čakovec	Hrzenica, 1875.	2
Jakob Arie	1854.	Zalaszezyki, Mađarska	Mali Bukovec	
Klein Ignatz	1847.	Agary, Mađarska	Ludbreg, 1872.	2
Kohn Ignac	1840.	Vasvar, Mađarska	Subotica	
Krauss Josef	1848.		Ludbreg, 1873.	2
Lausch Adam	1839.	Oz, Mađarska	Čukovec, 1867.	4
Lausch Adolf	1844.	Tiloš, Mađarska	Ludbreg, 1880.	2
Lausch Moritz	1845.	Tiloš, Mađarska	Veliki Bukovec, 1878.	3
Löwy Rudolf	1878.	Grabendorf, Austrija	Sveti Đurđ, 1908.	1
Milhofer Bernard	1827.	Rasinja	Cvetkovec, 1865.	3
Mitzky Albert			Sveti Đurđ	2
Moses Israel	1837.	Schlaining, Austrija	Mali Bukovec, 1862.	1
Nemschitz Josef	1854.	Zajk, Mađarska	Sesvete, 1877.	3
Pollak Herman	1839.	Nagyatad, Mađarska	Hrzenica	3
Pollak Markus	1811.	Nagykanisza, Mađarska	Kutnjak	2
Rosenberger Markus	1813.	Schlaining, Austrija	Ludbreg, 1850.	5
Rosner Max	1881.	Sarajevo, BiH	Mali Bukovec, 1905.	1
Sattler Julius	1858.	Murska Subota, Slovenija	Ludbreg	3
Scheyer Salamon	1817.	Schlaining, Austrija	Ludbreg, 1860-ih	10
Schlesinger Albert	1850.	Sige, Mađarska	Ludbreg	1
Sonnenwald Isidor	1848.	Schlaining, Austrija	Veliki Bukovec,	5
Steiner Wilhelm	1818.	Kanisza, Mađarska	Koledinec, 1850.	2
Stern Franjica	1850.	Körmend, Mađarska	Poljanec	
Stern Heinrich	1863.	Goričko	Dubovica, ?	8
Stern Jakob	1862.	Schlaining, Austrija	Mali Bukovec, 1887.	1
Weinrebe Leopold	1828.	Schlaining, Austrija	Sveti Petar, 1877.	10
Weiss Isidor	1879.	Komin	Poljanec, 1904.	1
Weiss Nathan	1819.	Tiloš, Mađarska	Kapela, 1864.	5
Wolf Benjamin	1828.	Prevan, Mađarska	Ludbreg, 1891.	2

Milivoj Dretar
Ludbreg

Hrvatska Anna Frank ili Dnevnik Milojke Mezorana

Slobodu je Milojka dočekala u svibnju 1945. godine u Welbothu, u blizini njemačko-češke granice, kada su to područje oslobodile sovjetske snage. Tih je dana “živjela u veselju i opijala se slobodom” te je kratko vrijeme prije dolaska kući provela kod majčine rodbine u Pragu.

Djetinjstvo prekinuto ratnim vihorom

Na 127 stranica velike tvrdo ukoričene bilježnice ispisanih plavim nalicperom, Milojka Mezorana ostavila je jedinstveno svjedočanstvo mlade djevojke koja se sa svojom obitelji zatekla u vohoru Drugog svjetskog rata. Svoj je dnevnik, koji je naslovila ‘Incasso’ (‘Optužujem’), manje-više redovito pisala od 26. rujna do 24. prosinca 1943. godine, a nastavak u kojem je opisala svoje uhićenje i boravak u njemačkim logorima dovršila je po povratku kući kada je pronašla originalni dobro skriveni dnevnik te nastavila pisati u istu bilježnicu.

Njezin bi dnevnik možda nestao u zaboravu da ga, u nadi da bi mogao biti koristan, nije dala na čitanje riječkom povjesničaru dr. Mihaelu Sobolevskom koji kaže da se on, po zanimljivosti i bogatstvu činjenica, može usporediti s ‘Dnevnikom Anne Frank’, a kvalitetom nadmašuje zapise dvanaestogodišnjeg židovskog dječaka iz Poljske Davida Rubinowica. Ru-kopis će biti predan Muzeju Grada Rijeke na čuvanje.

“Njemački bombarderi bombardirali su u 13.30 sati naš grad. Stradalo je vrlo mnogo kuća, palo je 80 bomba, bomba je pala i na našu staru kuću u Tomislavovoj ulici, dok nam je ova kuća oštećena. U ‘rifuggio’ se nismo dospjeli skloniti jer je alarm došao prekasno. Sklonilo se ispod stuba nas 12 stanara, dok su oko naših glava prštale bombe. Samo kad se sjetim na to što smo preživjeli, počnem se tresti...”, zapisala je to 1943. godine u svoj dnevnik Milojka Mezorana, tada 16-godišnja sušačka gimnazijalka.

Milojka Mezorana rođena je 7. travnja 1927. godine u Rijeci, otac joj je bio poznati sušački profesor Milivoj Mezorana, a majka Marija Šalat, rodnom iz Praga. S obitelji je živjela u današnjoj Ulici Milana Smokvine Tvrdog, tada Tomislavovoj.

Nakon završene pučke škole pohađala je žensku gimnaziju, a njezino je školovanje prekinuo ratni vihor. Svoj je dnevnik Milojka pisala 1941. i 1942. godine, ali taj je dio svojih zapisa uništila jer je smatrala da je u njima previše “komentara i ličnih sentimentalnosti”. Dnevnik je ponovno počela pisati nakon talijanske kapitulacije i pada Sušaka u njemačke ruke u rujnu 1943. godine. U to vrijeme Milojka je zapisala: “... Kad smo napokon izišli van, u gradu su bili Nijemci, a ulice posute leševima. Cijelo to vrijeme neugodna toplina, a nema vode, svjetla ni plina... U gradu vlada pustoš, samo pred nekim trgovinama stoje redovi ljudi u očekivanju mesa, kruha, krumpira...”

Osim opisa svakodnevnog života u kaosu ratnog vrtloga, čekanja u redu za malo hrane, pokušajima da se poprave razrušene kuće ili barem pokrpaju prozori, Milojka u dnevniku piše o nesretnim sudbinama svojih znanaca, izbjeglicama, bombardiranjima grada, a sve zapisano prožeto je osobnim doživljajem jedne 16-godišnjakinje koja svoje najljepše godine provodi izbjegavajući bombe i tražeći osnovne namirnice za život.

Milojka je 8. listopada zapisala:

“U četvrtak ujutro bila sam s mamom na placu. Šetale smo po placu nekoliko puta, ali ništa nije došlo. Malo radiča, malo

Njezine opservacije o životu u njemačkim logorima posebno su potresne, a podaci iz dnevnika mogu biti od iznimne važnosti povjesničarima pogotovo za lokalnu povijest. Milojka Mezorana preminula je 23. veljače 2004. godine i pokopana je na trsatskom groblju.

paprike i ostalog zelenja, to je sve. Svi jedni drugima zure u taške i ako tko što vidi, na primjer kakvu jabuku, odmah pita gdje ju je dobio. Na ljudima se osjećaju slabost i glad, nema ničega... Nitko neće novac, svi traže hranu u zamjenu. Ja sam sada vječno gladna, kao nikad prije. Ujutro popijem onaj surogat od kakaâ, što ne vrijedi ništa, na vodi jer mlijeka nemamo, a praha malo. Malo kruha, koji također nije hranjiv, pomoćen, i to je sve. Ta voda ne može nahraniti ništa. A objed je problem: jedino imamo još malo pašte. A šta se može s tom paštom kad nema masti, ulja, niti se ičim drugim može začiniti... Ljudi se od slabosti ruše po cesti."

Kroz Milojkine zapise često se provlače i zastrašujuće realni opisi mrtvih sugrađana i partizana mladića iz okolnih mjesta te njihovih osakaćenih tijela. Tako je Milojka 10. listopada 1943. godine zapisala:

"Subota je bila burna. Došli su naši susjedi Negovetići pa najzad Štrajcevi. Pričaju da su strašno proživjeli i svagdje putem bježali pred mašingeverima, a pod njima sva sila mrtvacu preko kojih su prolazila kola i topovi, tako da su lica bila sva izmrskana. Neke su mrtvace stavili naši na kola pa su im se glave, koje su visile samo na jednoj niti, ljuljale na vjetru i zaplitala među kola..."

Stravični događaji i neljudski prizori redali su se iz dana u dan, posebno kada bi na dane jačih bombardiranja među ljudima zavladała panika. Desetog dana listopada zabilježila je i ovo:

"Svijet je izgubio glave, bježao, pustio sve, stan otvoren, ne misleći da će se vratiti na ništa. I tako, kad je iz grada krenuo puni autobus za Kostrenu, najednom stane na još jednom mjestu. Što je, ljudi se bune, viču žene i djeca plaču, ali treba se stati: i eto, pruža se užasan prizor. Jedna žena stoji na ulici na pol bez svijesti, jednom rukom drži grčevito torbicu, a drugom dijetu koje već na pol izlazi iz nje i svija se od boli: rodila je na ulici i autobus je prima te vodi u Kostrenu, ili bogzna kuda..."

Sreća u malim svakodnevnim stvarima

U cijeloj strahoti preživljenih događaja Milojka jedini komadić sreće pronalazi u malim svakodnevnim stvarima koje su prije rata bile obične i nevrijedne spomena: "... Kod Paškvanovih smo pile izvrsnu kavu sa samim škorupom, kao predratnu. Mislila sam da sam u nebu kad sam ju pila. Pijenje te kave bio je najljepši trenutak svih ovih crnih dana."

Milojka je dnevnik prestala pisati na Badnjak 1943. godine, a u tom zadnjem zapisu očita je njezina ljutnja i očaj što se kraj

ratu ne nazire: "Vrijeme prolazi, a onda se vidi da se zaista ni od kuda ne možemo nadati kraju. Velikim državama kao da se ne žuri, a mi mali narodi patimo i istrebljujemo se."

Uhićenje i odlazak u Auschwitz

Početkom 1944. godine Milojka se aktivirala u omladinskom antifašističkom pokretu. U to je vrijeme, skrivena i zaključana u sobi, pisala dopise za partizanske novine, a kad bi se smračilo, lijepila bi crvene plakate po zidovima. Uhićena je 14. kolovoza 1944. godine zbog dijeljenja partizanskih letaka.

Sjećanja na to vrijeme zapisala je tek kad se 26. srpnja 1945. vratila na Sušak, pronašla svoj skriveni dnevnik i odlučila da ga nastavi pisati.

O uhićenju i ispitivanju u riječkom zatvoru Via Roma piše: "Jedan me je SS-ovac svukao do gola i počeo pipati jer imam, tobože, letke. Ja sam se branila i silom odjenula. Ne mogu iskazati kako mi je bilo. Prvi put sam stajala pred jednim muškarcem gola, i to pred jednim Nijemcem, kojeg bih bila ubila da sam imala čime, makar i sama poginula... Odveli su me u prostoriju koja je bila kao neka kupaonica, a

Nakon kraćeg boravka u zatvoru u Trstu, Milojka je s ostalim zarobljenicima vlakom prevezena u Auschwitz. Neljudski uvjeti u vagonima (većina ih je patila od strašnih proljeva, a kao zahod im je služila čaša od papira u kojoj su dobivali jelo), koliko god strašni, bili su tek uvod za ono što je slijedilo, a to je dolazak u Auschwitz.

ustvari mučilište. Tamo su me tukli... Schunzen me čuškao, Ressler tukao korbačem, a onaj treći drvenim štapom."

Unatoč batinama od kojih nije mogla sjediti niti ležati, Milojka nije odavala svoje kolege, nego je u tajnim porukama slala upozorenja svojim suborcima. Neki od uhićenih poslani su u "popravilišta", odnosno logore, a među njima i Milojka.

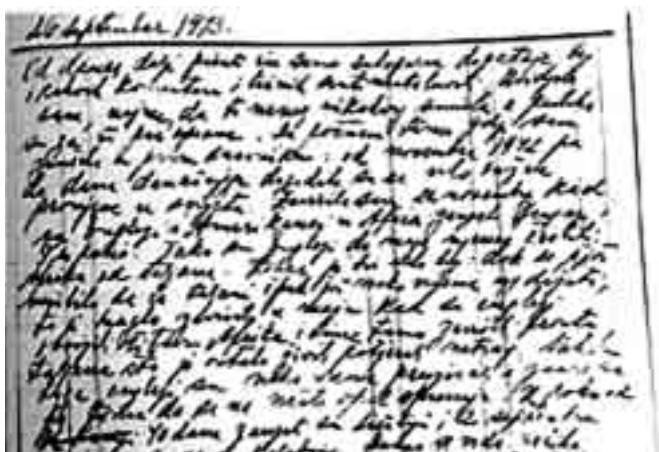
Nakon kraćeg boravka u zatvoru u Trstu, Milojka je s ostalim zarobljenicima vlakom prevezena u Auschwitz. Neljudski uvjeti u vagonima (većina ih je patila od strašnih proljeva, a kao zahod im je služila čaša od papira u kojoj su dobivali jelo), koliko god strašni, bili su tek uvod za ono što je slijedilo, a to je dolazak u Auschwitz.

Milojka postaje broj 88499

U svojim zapisima Milojka je detaljno opisala selekciju logoraša po dolasku u Auschwitz. Najprije su odijelili Židove te djecu do 11 godina. Milojka s grupom žena dolazi u veliku dvoranu.

"Tamo za stolovima sjede neke mlade djevojke, jedna zapisuje ime, druga mi oduzima novac, legitimaciju i zlato. Najgore mi je bilo kad mi oduzme i ono najmilije, a to su fotografije mojih roditelja. Posljednji put ljubim njihove slike i mislim, tko zna hoću li ih opet vidjeti.

Dolazim za treći stol gdje mi jedna Židovka tetovira broj na ruku. Zapisuje mi broj 88499. Od sada prestajemo biti imena, postajemo samo brojevi... Okolo stoje SS-ovci, sve mladih

Svoj je dnevnik, kojeg je naslovila 'Incasso' ('Optužujem'), manje-više redovito pisala od 26. rujna do 24. prosinca 1943. godine, a nastavak u kojem je opisala svoje uhićenje i boravak u njemačkim logorima dovršila je po povratku kući kada je pronašla originalni dobro skriveni dnevnik te nastavila pisati u istu bilježnicu.

'Bilo mi je da poludim'

i sadističkih lica, a iza trećega stola vidim ono čega sam se toliko bojala: žene svlače do gola. Dodem i ja na red.

Ne želim se svlačiti jer iza mene stoje Nijemci i gledaju... Oduzimaju mi svu robu, a ja gola stojim te samo dohvaćam s poda jednu plahu da se pokrijem i bosa trčim preko dugog hodnika za ostalima. Dolazim opet u jednu sobu gdje nas logorašica šiša pod pazuhom. Dolazim na red za šišanje glave, čupa me i iz kose izvlači sat koji sam unutra stavila, sadistički se smije i uzima mi ga. Molim je da me ne ošiša, ali ona nemilosrdno uzima škare i počinje mi rezati kosu."

Život u tom logoru, ako se to može nazvati životom, sastojao se od ustajanja u 3 sata ujutro i stajanja u "apelu" do 8 sati bez obzira na vremenske uvjete. To stajanje bilo je redovito popraćeno batinjanjem pogotovo starijih i slabijih žena koje nisu mogle izdržati. Hrana je bila takva da se od nje redovito završavalo u bolnici, a krevet se sastojao od nekoliko dasaka prekrivenih slamom i prljavom plahom.

U nedostatku radne snage njemačke su vlasti uzimale ljude iz logora pa je tako i Milojka početkom studenog 1944. prebačena u logor Chemnitz pokraj Dresdena. Nakon što bi utvrdili individualne sposobnosti logorašica, angažirali bi ih na poslovima izrade pojedinih dijelova oružja. Milojka u svojim zapisima ističe kako je koristila svaku priliku da sabotira proizvodnju bez obzira na kaznu.

"Zbog mene su jednom cijele kištre komada bile pokvarene i neupotrebive. To se na moju sreću nije doznalo, ali moja je to bila zasluga, zbog čega sam bila sretna. Ta misao, da držim u ruci nešto što može za koji dan ubiti mog saveznika ili brata partizana, činila je da gotovo poludim."

Slobodu je Milojka dočekala u svibnju 1945. godine u Welbothu, u blizini njemačko-češke granice, kada su to područje oslobodile sovjetske snage. Tih je dana "živjela u veselju i opijala se slobodom" te je kratko vrijeme prije dolaska kući provela kod majčine rodbine u Pragu.

Napokon, 6. srpnja stiže na Sušak, a već u rujnu polaže maturu. Studij je započela u Pragu, a završila u Zagrebu, gdje se i zaposlila u Leksikografskom zavodu. Po povratku predavala je engleski jezik u Sušačkoj gimnaziji do umirovljena 1975. godine. Njezin bi dnevnik možda nestao u zaboravu da ga ona, u nadi da bi mogao biti koristan, nije dala na čitanje riječkom povjesničaru dr. Mihaelu Sobolevskom.

Njezine opservacije o životu u njemačkim logorima posebno su potresne, a podaci iz dnevnika mogu biti od iznimne važnosti povjesničarima pogotovo za lokalnu povijest. Ona je, našavši se u žarištu lokalnih i svjetskih događaja, na svoj način vodila stalnu borbu za dostojanstvo svog i tuđih života - ističe dr. Sobolevski koji će rukopis predati Muzeju Grada Rijeke na čuvanje. Milojka Mezorana preminula je 23. veljače 2004. godine i pokopana je na trsatskom groblju.

Prenio: Filip Kohn

PISMO IZ LONDONA

Statistika ovogodišnjeg Židovskog filmskog festivala bilježi da je 10.000 ljudi gledalo filmove, što je 30 posto više nego li dosadašnjih godina. Festival je trajao dva tjedna, a uz filmove su bila organizirana popratna predavanja, rasprave i prijemi. Sve ukupno je u 11 kinematografskih sala po Londonu bilo moguće pratiti izbor od 43 filma iz raznih zemalja, a premijerno su prikazana 24 filma domaćih autora.

Nažalost zbog gripe nisam mogla pogledati filmove, no ovaj su put umjesto mene festival pratile Vanja Mirković i Nataša Popović. Natašu je kao gošću festivala pozdravila direktorica festivala Judy Ironside i predstavila publici prigodom projekcije filma 'Sweet Mud'. Tom joj je prilikom javno zahvalila na uspješnoj organizaciji Židovskog festivala u Zagrebu i izrazila nadu da će se ta suradnja nastaviti. U katalogu festivala već je najavljena zagrebačka repriza londonskog festivala za lipanj 2008. godine.

*

U Londonu sam pratila i neke druge zanimljivosti iz židovskog kulturnog života u posljednja dva mjeseca, evo o njima nekoliko riječi.

Razmišljanja o 'Mletačkom trgovcu'

U rujnu i listopadu na programu kazališta Arcole, u sjeveroistočnom djelu Londona, u dvije paralelne dvorane, nekoliko su tjedana istovremeno na programu bile dvije vrlo zanimljive predstave. Dok se u jednoj sali prikazivala izvanredno uspješna produkcija 'Fragile', na engleskom pisane drame talentirane hrvatske spisateljice Tene Štivičić na temu života i razočaranja mladih istočnih Europljana koji dolaze na Zapad s nadom ostvarenja svojih snova, u drugoj je sali publika mogla gledati najnoviju verziju Shakespeareova 'Mletačkog trgovca' autorice Julie Pascal, inače ovdje svestrane kazališne djelatnice.

Postaviti na scenu taj Shakespeareov komad, posebno poslije holokausta, predstavlja izazov svakom redatelju koji vodi računa o suvremenom senzibilitetu zbog antisemitizma koji se pripisuje komadu. Naravno da bi se o tome moglo na široko diskutirati, budući da prevladava mišljenje da je

Postaviti na scenu Shakespeareov komad „Mletački trgovac“, posebno poslije holokausta, predstavlja izazov svakom redatelju koji vodi računa o suvremenom senzibilitetu zbog antisemitizma koji se pripisuje komadu.

Shakespeare iznad takvih kritika i da svako vrijeme u njegove tekstove ugrađuje svoje nazore. Ipak svaki se redatelj mora upitati je li poznati govor 'Krvari li Židov kad ga porežete?...' dovoljan dokaz ljudskosti lika Shylocka koji Shakespeareov komad pere od optužbi za antisemitizam, endemične pojave ne samo u njegovu vremenu.

U svakom slučaju upravo naša post-holokaust senzibilnost potiče dramske pisce da se okušaju stvaranjem novih verzija poznatog Shakespeareova komada. Među njima se ističe drama 'Shylock' koju je prema 'Mletačkom trgovcu' napisao britansko-židovski dramski pisac Arnold Wesker (danas Sir Arnold) krajem sedamdesetih godina.

Kad sam u Italiji imala slobodnog vremena, obilazila sam muzeje i kolekcije i jedno vrijeme s posebnim zanimanjem zagledavala portrete nastale u doba kad su u tu zemlju pristizali židovske izbjeglice iz Španjolske. Zanimalo me kakve su oni na tom tlu ljude susretali, kako su se oni prema njima odnosili, u kojoj su mjeri prema njima bili tolerantni i jesu li na portretima iz tog doba ogledava ljudskost ili možda razumijevanje? Netko bi rekao isprazna vježba, budući da većina portreta tog doba reprezentira društveni položaj portretiranih, njihovu moć

Shylock

ili nadmenost, raskošnu odjeću, njihove dragocjene predmete i nakit. Naravno da ima rijetkih iznimki kakve su na primjer psihološki izvanredno obrađeni portreti sestara slikarica Angusiola iz Cremona.

Nepovezano s mojim gledanjem slika, Arnold Wesker mi je tada dao na čitanje rukopis svog komada 'Shylock' koji se potpuno uklopio u moju temu, posebno jer je on pomno istražio Shakespeareu suvremene venecijanske običaje i zakone.

Tako je Wesker svog Shylocka predstavio kao renesansnog čovjeka, bibliofila, stupa svoje zajednice zauzetog izgradnjom sinagoge i pomaganjem prognanika inkvizicije koji masovno stalno pristižu u Veneciju. Svestran i obrazovan čovjek, taj Weskerov Shylock, ipak nije mogao shvatiti adolescentne reakcije kćerke Jessica. Da bi riješio taj problem, po principu deus ex machina, Wesker ga je obdario još jednom, i to razumnom kćerkom Rivkom koja shvaća očeve probleme i posreduje između njega i mlade sestre. Još je svom Shylocku Wesker pripisao karakteristike nekoliko poznatih židovskih intelektualaca kao što su George Steiner ili Johnatan Miller te, kako sam dodaje, i jednog obiteljskog prijatelja koji je bio uspješan poslovni čovjek, ali i veliki bibliofil.

Weskerov Shylock pažljivo čuva i spašava rijetke židovske knjige deset godina poslije spaljivanja židovskih knjiga koje je na lomaču osuđivala katolička crkva priređujući javna spaljivanja. U spašavanju knjiga pomaže mu njegov odani prijatelj Antonio, venecijanski trgovac, kršćanin. Kad se Antonio nađe u financijskoj nevolji, Shylock mu posuđuje novac, no isprva ne želi ugovor. Međutim u to vrijeme, što Weskeru povijesno istraživanje pokazuje, ugovor sa zalogom je zakonska obaveza, jer kako kaže Antonio, poštivanje ugovora s gradom Venecijom Židovima je jedina zaštita, razlog da Antonio prisiljava Shylocka sastaviti ugovor. No kasnije, kad Shylock doživi psihički krah zbog gubitka kćeri i bude potpuno

shrvan, tek tada u znak osвете zahtijeva puno poštivanje tog ugovora.

U trenutku dramskog vrhunca, kad s nožem u ruci Shylock zahtijeva funtu Antonijova mesa, on stvarno postaje opasan. Da bi ga izazvao, Antonijov prijatelj Gaetano podbada ga riječima 'Židovi, Židovi kad će presahnuti vaša mržnja?' a ojađeni Shylock odgovara: 'Kad dolazimo, za vas smo stran-ci, a kad odlazimo, izdajice. Kad trpimo vaše proganjanje onda nas prezirete, ali da uzmemo oružje, proglasili biste nas svjetskim razbojnicima'. Ipak kod Weskera je Shylock na kraju zahvalan Porciji, jer je našla načina kako spasiti život njegova prijatelja. U originalnom djelu Shylocku bude oduzeta sva imovina, a on se mora pokrstiti. Istina, i Weskerov lik gubi svoje knjige, ali ipak on napušta Veneciju i odlazi u Jeruzalem.

Shylock bude ponižen do kraja kroz prizor kompletnog katoličkog rituala pokrštavanja. A taj prizor ponavlja iskustvo glumice Ruth Posner koja je kao dijete u Poljskoj bila pokrštena da bi uopće mogla preživjeti. Izlazeći u jesenji London pitam se gdje je uopće granica između poezije i zbilje?

Brechtovsko rješenje

Danas Julia Pascal, s pravom ili ne, drži da se komad 'Mletački trgovac' više ne može prikazivati u izvornoj verziji. No umjesto cenzure ona je nadošla na brechtovski tip rješenja i postavila komad u novi okvir. Njezina se radnja odvija početkom pedesetih godina. Mjesto radnje je Canareggio, venecijanski geto u kojem jedna putujuća teatarska družina isprobava 'Mletačkog trgovca'. Tu lokaciju u getu obilaze turisti te njihovu probu promatra Sara koja se tu zatekla u turističkom obilasku geta. Ona se umiješa u probu i družini počne tumačiti zbog čega je komad antisemitski. Lik Sare glumi 78-godišnja glumica Ruth Posner koja se, de facto, kao dijete spasila iz varšavskog geta. Tako Sara odnosno glumica koja ju igra, uspoređuje venecijanski geto iz 1516. godine s vlastitim iskustvom žene koja je preživjela varšavski geto 1941. godine. Za nju je jedan geto kao drugi, ona ne vidi vremenske ili druge razlike, za nju put iz jednog vodi u drugi, nemoguće ih je odvojiti.

Ovdje, kao i kod Weskera, radi se o slobodnoj interpretaciji Shakespeareova teksta budući da se geto u originalnom tekstu nigdje eksplicitno ne spominje. Osim toga kod Shakespearea Shylock se pojavljuje samo u četiri prizora od sveukupnih 24, dok je u obje verzije o kojima pišem Shylock središnje lice drame.

Julia Pascal se pita kako danas igrati Shylocka? Ona ne koristi stereotipni lik Židova za zastrašivanje publike, ona ga radije prikazuje kao modernog i asimiliranog čovjeka koji živi u getu samo zato jer drugi misle da je Židov. Da bi ga objasnila psihološki, nekoliko je prizora posvetila njegovu odnosu s kćerkom Jessicom. Osim toga ona Shylocku daje pozadinsku priču u prizora kao kad otac i kći u kućnom okruženju održavaju obiteljsku šabat večeru i kad ju on podučava tradiciji i običajima. Shylock je udovac koji smrt svoje žene nije prežalio. Njegova je Lea umrla pri porodu, a on se nikad nije ponovo ženio. Svojoj kćerki postavlja majku kao nedostižni uzor do te mjere da je Jessica ljubomorna na majčinu uspomenu koje očito ne može biti ni sjena.

No velik problem ipak za autoricu predstavlja prizor u sudnici kad Shylock stoji s nožem i vagom u drugoj ruci ispred razgoličenih Antonijevih grudiju. Taj okrutni i potresni prizor središnja je tema antisemitizma, trenutak kad se Židov kršćaninu sprema zarezati u meso. No braneći Shylockov postupak, Pascal se pita kako se braniti kad vas godinama ponižavaju, a onda vam još ukradu kćer. Što raditi? To je razlog da se on lomi i insistira na funti mesa, iako je taj razlog umetnuo kao potpunu besmislicu, znajući da Židovima vjera brani bilo kakav dodir s krvlju životinja, a kamoli ljudskom.

Za razliku od Weskera, kod Julie Pascal nema sretnog završetka. Njezin Shylock bude ponižen do kraja kroz prizor kompletnog katoličkog rituala pokrštavanja. A taj prizor ponavlja iskustvo glumice Ruth Posner koja je kao dijete u Poljskoj bila pokrštena da bi uopće mogla preživjeti.

Izlazeći u jesenji London pitam se gdje je uopće granica između poezije i zbilje?

*

Aukcija 392

Zbog izložbe pod naslovom 'Aukcija 392 ili 'Reklamiranje galerije Stern iz Düsseldorfa' galeriju Ben Uri zatekla sam potpuno transformiranu. Gornji kat, to jest ulazni dio, izgleda kao da ste ušli u neku galeriju u Njemačkoj tridesetih godina. Na zidovima su suvremeni plakati iz tog vremena, najave događaja i sve što bi se u jednom takvom kulturnom prostoru moglo nalaziti. Podrumske prostorije uređene su kao dražbovaonica. Ne nedostaje čak ni čekić prodavača za povišenim pultom. Po zidovima su izvještene kopije slike koje su nekad pripadale židovskim kolekcionarima i galeristima po Njemačkoj, umjetnina koje su ih Nacisti prisilili prodati po vrlo niskim cijenama. Među tim reprodukcijama izložene su i dvije originalne slike koje su međuvremenu dva muzeja restituirala vlasnicima. Mnoge od tih slika nalaze se danas po svjetskim muzejima i privatnim kolekcijama, a za neke se još ne zna gdje su. Međutim uz pomoć dokumentacije koju je sačuvao dr. Max Stern mnogima se moglo ući u trag.

Već sama riječ u naslovu izložbe 'Reclaiming' ima dvosmisleno značenje jer znači ponovno zauzimanje prostora,

Stern - Aukcija 392

Priča galerije Stern iz Düsseldorfa ujedno je i priča njezina vlasnika dr. Max Sterna napisana posthumno. Max Stern umro je 1987. godine kao vlasnik galerije Dominion u Montrealu no bio je osim toga poznati pokrovitelj suvremenih umjetnosti u Kanadi. Slike iz njegova fundusa danas se nalaze po glavnim kanadskim muzejima.

oživljavanje, ali i potraživanje, što je u ovom slučaju sve točno.

Priča galerije Stern iz Düsseldorfa ujedno je i priča njezina vlasnika dr. Max Sterna napisana posthumno. Max Stern umro je 1987. godine kao vlasnik galerije Dominion u Montrealu no bio je osim toga poznati pokrovitelj suvremenih umjetnosti u Kanadi. Slike iz njegova fundusa danas se nalaze po glavnim kanadskim muzejima. Svoju knjigu sjećanja na

jedno strašno vrijeme nije napisao jer je, kao i mnogi drugi koju su ta strašna vremena proživjeli, želio zakopati bolnu prošlost. Moralo se ići dalje, boriti se i poslovati. Međutim sačuvao je obilan i dragocjen materijal i katalog posljednje dražbe svojih slika u Koelnu kao i dokumentaciju poslovanja sto je sve pomoglo pri rekonstrukciji njegove galerije iz Duesseldorfa. Gledano simbolički, rekonstrukcija obuhvaća jedno razdoblje i ulogu koju su privatne galerije imale u likovnom životu pred nacističke Njemačke, ali i srednje Europe općenito. Kao galerist, trgovac umjetnina i povjesničar umjetnosti dr. Max Stern prijateljevala je s mnogim umjetnicima. Njegov je otac Julius osnovao galeriju u Duesseldorfu u 19. stoljeću, ubrzo poslije proglašenja zakona o emancipaciji Židova. Kao i njegov sin kasnije, Julius je bio pokrovitelj mnogih umjetnika i sudjelovao u živom kulturnom životu svoga grada. Umro je 1934. godine, no već 1935. godine, kao i sve firme u posjedu Židova, galerija Stern izgubila je dozvolu poslovanja, dok je mladi vlasnik bio prisiljen prodati sve umjetnine na dražbi.

Zanimljiv životni put Maxa Sterna

Dražba je održana u Koelnu pod naslovom 'Auktion 392' kad je za niske cijene prodano veliko mnoštvo umjetnina iz židovskih galerija i privatnih kolekcija. Sam Max Stern je

tada uspio otputovati u Pariz, zatim u London gdje je sa sestrom već ranije bio otvorio galeriju. Kad je započeo rat 1940. godine, Britanci su ga, s mnogim drugim židovskim izbjeglicama iz Njemačke, internirali pod klasifikacijom 'stranac neprijatelj'. Proveo je dvije godine u internaciji da bi bio prebačen u Kanadu. Tamo ga je iz internacije izbavila vlasnica galerije Dominion u Montrealu s kojom je još prije rata poslovao, a s vremenom se njom i oženio. Poslije rata uspio je prebaciti iz Londona tamo stornirane umjetnine i čak povratiti dio svoje privatne kolekcije koju su mu konfiscirali nacisti. U Kanadi se do kraja uspješno bavio svojom profesijom i s vremenom postao vlasnik galerije Dominion. Njegovo umijeće poslovanja s umjetninama došlo je do izražaja posebno jer je među prvima promovirao mlade kanadske umjetnike te je rano zastupao kipare kao što su Epstein, Henry Moore, Jean Arp, Aristide Mailol i Auguste Rodin.

Pomoću istraživanja, ali uglavnom uz pomoć njegove dokumentacije, uspjelo je stvoriti sliku dinamičnog likovnog života

Kao galerist, trgovac umjetnina i povjesničar umjetnosti dr. Max Stern prijateljevala je s mnogim umjetnicima. Njegov je otac Julius osnovao galeriju u Duesseldorfu u 19. stoljeću, ubrzo poslije proglašenja zakona o emancipaciji Židova. Kao i njegov sin kasnije, Julius je bio pokrovitelj mnogih umjetnika i sudjelovao u živom kulturnom životu svoga grada.

Erich Slomovich

Sternovi

srednje Europe kroz poslovanje galerija, njihovih kolekcija, kroz razdoblja procvata ili kriza, posebno poslije prvog svjetskog rata kad su mnogi galeristi, uključivši i galeriju Stern, organizirali dražbe. Upravo se zbog tih dražbi ponekad nije moglo razlikovati tko su bili pravi vlasnici slika koje su se zatekle u magazinima galerija kad su od 1935. godine galeristi bili prisiljenih likvidirati i na brzinu organizirati rasprodaje. U razdoblju koje je slijedilo mnogi su vlasnici tih umjetnina bili raseljeni i ubijeni.

Na projektu obnavljanja galerije Stern iz Duesseldorfa surađivale su kanadske, izraelske i britanske institucije pod vodstvom dr. Catharine MacKenzie sa sveučilišta Concordia u Montrealu. Izložbom se želi odati počasti i održati sjećanje

Sternova galerija

Na projektu obnavljanja galerije Stern iz Duesseldorfa surađivale su kanadske, izraelske i britanske institucije pod vodstvom dr. Catharine MacKenzie sa sveučilišta Concordia u Montrealu. Izložbom se želi odati počasti i održati sjećanje na dr. Sterna ali i locirati 400 ukradenih slika.

Picasso - Ambroise Voilard

na dr. Sterna ali i locirati 400 ukradenih slika. Otvorenje u Londonu lansiralo je europsku turneju ove didaktičke izložbe kojoj je dodatni cilj utemeljenje postupka registracije izgubljenih umjetnina u suradnji s pet međunarodnih institucija koje se bave istraživanjem porijekla pojedinih umjetnina kao i složenim postupkom njihove restitucije.

Kako je nasljednicima ukradenih i otuđenih umjetnina komplicirano i vrlo često u cijelosti nemoguće restituirati ono što im zakonito pripada, najbolje svjedoči priča o zbirci Ericha Slomovica koja se uklapa u gornji kontekst. No, o tome više u sljedećem broju Ha-kola.

Vesna Domany Hardy

Direktorica agencije Magen d.o.o i direktorica Židovskog filmskog festivala Zagreb - London, Nataša Popović u studenom je u Londonu bila na 11. židovskom filmskom festivalu UK Jewish Film Festival, prema kojem je zamišljen i ostvaren židovski filmski festival u Zagrebu.

Posjet Londonu i UK Jewish Film Festivalu

Nakon realizacije Jewish Film Festivala London-Zagreb, koji ste imali prilike vidjeti u lipnju ove godine, a u prošlom broju Ha-kola i čitati o tijeku same organizacije, imala sam čast doživjeti i matični festival po čijoj licenci je napravljen i ovaj u Zagrebu.

Naime, početkom studenog ove godine počeo je 11. UK Jewish Film Festival u Londonu. Kako moje obaveze kao direktora agencije Magen d.o.o. prelaze uobičajeno radno vrijeme, tako na žalost, nisam mogla pratiti festival od početka do kraja, već sam prisustvovala njegovu zadnjem tjednu projekcija.

6. studenog otišla sam u London s namjerom da vidim i naučim još neke, nazovimo ih, organizacijske i realizacijske trikove te vidjeti neke od filmova koji ćemo prikazati na našem slijedećem festivalu. To je bio moj prvi posjet velikobritanskoj metropoli pa sam osim edukacijskog dijela željela iskoristi maksimum za doživljaj Londona, njegove kulturne scene,

ljude i svakodnevni život. Gostoprimstvo sam dobila kod dugogodišnjih mi prijatelja Ane i Ilana Hadji-Ristića, koji su već posljednjih pet godina žitelji glavnog grada Velike Britanije.

Kako je London važno kulturno, ekonomsko i obrazovno središte Europe i svijeta te se uz Pariz, New York i Toki, smatra jednim od svjetskih centara, ne mogu a da ne podijelim svoju zadivljenost gradom koji sam posjetila.

Kobni utorak

Nekako mi se čini da vam moram napisati kako mi je počeo taj «kobni» utorak, 6. studenog 2007. Jureći prema uredu da završim još neke poslove koji su mi ostali visjeti nad glavom, zaboravila sam nazvati svoje domaćine. Vjerujući kako su primili na znanje da dolazim baš danas, dan mi je prolazio u brzinskim rješavanjima tekućih zadataka. U jednom trenutku zazvonio mi je telefon i gle čuda, s druga stane moja

Posebno sam sretna, sada kada sam imala priliku vidjeti UK JFF i London, što smo prihvatili izazov i doveli takav festival u Zagreb, a iskreno se nadam da ćemo na slijedećem festivalu imati okrugle stolove gdje ćemo moći barem djelomično prenijeti sliku globalne metropole u naš mali Zagreb.

londonska stanodavka, Ana Domaš Hadji-Ristić. Vesela što ju čujem izmijenili smo nekoliko riječi i zaključili da se vidimo uskoro...

U uzbuđenju od puta i nagomilana dnevnim zadacima, trčeći po gradu kupiti neke hrvatske neizostavne proizvode kada idete nekom u posjet izvan granica nam Lijepe naše, kao bajadere, neke mesne i sirne poslastice i sl. razmišljam kako ću se javiti još Ilanu koji me treba dočekati na autobusnoj stanici punog naziva «Victoria Coach Station». I gle vrijeme leti, ja moram na aerodrom, samo da nazovem «Bubija», odnosno Ilana, da dogovorim detalje oko moje «primopredaje» u ruke poznavatelju londonskih ulica, klubova, kulturnih znamenitosti i neizostavnih engleskih pubova. Zvvvvrrr zvvvvrrr, telefon zvoni, napokon se javlja Bubi, pa zdravo prijatelju, evo upravo krećem na aerodrom, diktiram mu engleski broj koji mi je ustupila na korištenje Marina Hermanović, hvala joj na tome, te ga pitam koliko mi treba od Lutona do Londona, odnosno do «Victoria» stanice.

Muk s druge strane, ništa mi nije jasno, pa zar on nema pojma da dolazim?!? Ilan mucavim glasom izgovara kobnu rečenicu: «Pa kaj ti dolaziš već danas?»?!? Ne dajući se zbuniti, uvjerena u humorističnu poruku ove rečenice, prelazim preko iste te dogovaram detalje... S druge strane opet muk, čujem ozbiljan Ilanov glas: «Sada moram ići, moram pospremiti stan». Vidimo se, tu tu tu i linija je prekinuta. S tisuću upitnika iznad glave, grabim torbu i bježim put velikogoričke zračne luke. (Oni koji poznaju Ilana i Anu, sigurno su se nasmijali, ništa čudno za naše prijatelje).

Gdje je Victoria Station?

Nije mi svejedno, ne znam adresu gdje ću odsjesti, ali nema veze to ću rješavati na licu mjesta kada mi zatreba. Kako neki znaju reći da sam rođena pod sretnom zvijezdom, a ja bih to pripisala svom veselom karakteru, u avionu imam sreće te je isti dupkom popunjen i jedan bugarski stjuard smješta me na posebno mjesto, s dodatnim prostorom za noge... Bilo kako bilo, sjedeći u avionu listam London manual koji mi je prije nekoliko dana donijela Ana Hermanović i gledam gdje i što sve trebamo vidjeti, jer za dva dana dolazi i naša nam prijateljica Vanja Mirković. Put do Londona prošao mi je neočekivano zabavno upoznala sam neke ljude koji su također prvi put došli u London, te imaju sličan problem mojem, iako su oni

Nekako mi se čini da vam moram napisati kako mi je počeo taj «kobni» utorak, 6. studenog 2007. Jureći prema uredu da završim još neke poslove koji su mi ostali visjeti nad glavom, zaboravila sam nazvati svoje domaćine. Vjerujući kako su primili na znanje da dolazim baš danas, dan mi je prolazio u brzinskim rješavanjima tekućih zadataka.

u goroj situaciji, jer ne poznaju svog domaćina, radi se o nekoj razmjeni studenata...

Dolazim na «Victoria» stanicu, rekla bih klasična bus stanica, ništa posebno. Čekam Ilana, gledam lijevo, gledam desno, njega nema. Prolaze minute, sada je ovo već čudno, zovem ga, kaže da je tu za dvije minute... Vrijeme prolazi, zvoni mi mobitel, Ilan s druge strane pita gdje sam. Pa na «Victoria Station». Nemoguće on me traži po cijeloj stanici...

Opet tisuću upitnika, kakvoj cijeloj stanici, ja stojim na istoj koja je, brat bratu, dugačka punih nekoliko metara...

Napokon neki prolaznik, pitam ga gdje trebam ići, naravno da se radi o velikoj stanici, ali je smještena iza ćoška, u drugoj ulici. Ništa mi nije jasno, nadam se da čovjek nema britanski smisao za humor te me šalje na krivo mjesto. Grabim torbu, koja je velika, ali poluprazna i trčim po predloženoj putanji. Napokon, nakon više od 45 minuta nalazim se s Ilanom. Sada je sve lakše....

Kupujemo «Oyster» sedmodnevnu kartu za usluge javnog prijevoza, za nekoliko stanica smo u Stockwelu gdje je i moj dom daljnjih tjedan dana.

Drugo jutro budi me miris kave, naša Ana skuhalo je jutarnju kavu, srknula ju brzinom svjetlosti i pobjegla na posao. Iki i ja krećemo prema gradu. Gledam kartu podzemne: pa i nije baš nešto impresivna ili su Londončani našli odličnu

navigacijsku metodu za nas koji smo prvi puta ovdje.

Filmovi, festival i Judy

U 14 sati imam dogovoren sastanak s Judy Ironside, direktoricom UK JFF-a ispred kina «The Screen on the Hill». Za vrijeme ručka na kratkom, ali konstruktivnom sastanku, dogovorili smo detalje oko buduće suradnje, prenijela sam joj pozdrave iz Zagreba, upoznala Judy s time kako napreduju pripreme našeg festivala. Ostatak vremena provele smo u čavrljanju i izmjenjivanju doživljaja - ona Zagreba, ja Londona. Osim simboličnih poklona što sam pripremila za Judy, donijela sam i kratke filmove Mire Wolf «Čudesna Hanuka» i «Papir boje kist i rat» te novi dokumentarni film «Žuži».

Filmove koje sam gledala u Londonu vjerujem da ćemo prikazati i na našem festivalu, a o njima će nešto više napisati Vesna Domany Hardy za slijedeći broj Ha-kola. Kako smo i sami iskusili organizaciju festivala, svakako smo, Vanja i ja pokušale što manje biti na teret organizatorskoj ekipi, koja nas je nadasve lijepo ugostila. U četvrtak, 8. studenog Judy nas je predstavila publici povodom zadnje projekcije u kinu «The Screening on the Hill», Vanju kao asistenta u zagrebačkom festivalu židovskog filma i mene kao direktoricu JFF London-Zagreb. Izuzetno mi je drago da sam upoznala tim ljudi koji rade na UK JFF te sam na njihovu festivalu uvidjela neke zanimljive elemente, koje ćemo primijeniti na našem, ali to ćete naravno imati prilike vidjeti slijedeće godine.

Najviše me se dojmila izraelska produkcija, koja je iz godine u godinu sve impresivnija pa tako vjerujem da će naša publika slijedeće godina imati priliku vidjeti dosta izraelskih filmova. O tome će svakako odlučiti naš internacionalni žiri o kojem ću pisati u nekom od slijedećih brojeva Ha-kola.

Fascinantni London

Još bih voljela u kratkim crtama izraziti svoju fascinaciju Londonom. Iako sam znala da idem u jedan od najvećih multi-

Najviše me se dojmila izraelska produkcija, koja je iz godine u godinu sve impresivnija pa tako vjerujem da će naša publika slijedeće godina imati priliku vidjeti dosta izraelskih filmova.

kulturalnih gradova na svijetu, ne mogu se oteti dojmu da u tom gradu žive ljudi koji su ostali vjerni vlastitoj kulturi te da nisam imala priliku vidjeti niti jedan incident vezan uz netrpeljivost različitih kultura. Jedna od definicija kulture glasi da ljudi koji žive odvojeni jedan od drugoga razvijaju jedinstvene kulture, ali elementi različitih kultura mogu se lako širiti iz jedne grupe ljudi na drugu. London je svojom raznolikošću u pogledu stanovništava, u kojem osim impozantne arhitekture, razvijene ponude kulturnog

sadržaja, tolerantne gostoljubivosti globalni grad, ostavio na mene dojam svjetske metropole i urbane sredine kojoj trebamo težiti.

Posebno sam sretna, sada kada sam imala priliku vidjeti UK JFF i London, što smo prihvatili izazov i doveli takav festival u Zagreb, a iskreno se nadam da ćemo na slijedećem festivalu imati okrugle stolove gdje ćemo moći barem djelomično prenijeti sliku globalne metropole u naš mali Zagreb.

Iako smo u pauzama između filmova i šopinga, Vanja i ja pokušavale vidjeti većinu turističkih Londonskih destinacija poput Big Bena, Buckinghamске palače, Tower bridgea, Westminsterске palače, London eyea, Historic museuma, rijeke Temze, London bridgea, Hyde parka i dr. ovaj kratki tjedan ostavio je u meni želju za povratkom i daljnjim proučavanjem te Europske metropole.

Nataša Popović, direktorica JFF
London-Zagreb

Za vrijeme Drugog svjetskog rata bilo je onih koji su pod cijenu vlastitog života pomagali i spašavali Židove. Neke njihove priče dobro su poznate, a neke tek otkrivamo. Jedan od tih heroja bio je i Giovanni Palatucci, šef policije u Rijeci, koji je svojim trudom spasio velik broj riječkih Židova. Ovo je priča o njemu.

Giovanni Palatucci - Riječki pravednik među narodima

Giovanni Palatucci rodio se 31. svibnja 1909. u gradu Manteli, smještenom u regiji Kampanja u južnoj Italiji. Kad mu je bilo 23 godine, diplomirao je na pravnom fakultetu, a četiri godine radio je kao pravnik, sve do 1936. godine kada se kvalificirao za inspektora talijanske javne sigurnosti.

Nakon što je godinu dana radio u policijskoj stanici u Genovi, Giovanni Palatucci je 1937. preseljen u Rijeku, gdje je bio postavljen za šefa ureda za strance. Samo godinu kasnije bio je imenovan šefom policije u Rijeci, koja je tada bila talijanska luka i jedan od najvećih lučkih gradova na sjevernom dijelu Jadranskog mora.

Italija je pod pritiskom nacističke Njemačke donijela brojne rasne i antisemitske zakone - uključujući protjerivanje židovske populacije u internaciju po brojnim logorima uspostavljenim po cijeloj Italiji baš u tu svrhu. U tom trenutku Giovanni Palatucci, kao šef riječke policije, odlučio je pomagati riječkim Židovima "službeno" ih deportirajući u internističke kampove u blizini Rima, gdje je imao članove obitelji koji su garantirali sigurnost i brinuli se za dobrobit deportiranih.

Borba Palatuccija za spas Židova

Njegov stric Giovanni Palatucci bio je biskup Kampanske biskupije, a njegov drugi stric Alfonso Palatucci bio je namjesnik provincije Puglia, smještene uzduž Jadranskog mora sjeverno od grada Barija. Giovanni Palatucci pozvao je oba svoja strica da paze i štite deportirane Židove te je rekao u inat nacističkim zakonima: "Oni nas uvjeravaju da je srce običan mišić ne bi li nas spriječili da postupamo prema srcu i vjeri."

Godine 1939. oko osam stotina židovskih izbjeglica otplovilo je za Palestinu kako bi pobjegli od nacističke tiranije u Njemačkoj i istočnoj Europi (tadašnja Čehoslovačka, Mađarska, Poljska). Pošto je tada Rijeka bila najveća luka na Jadranskom moru, brod je morao proći kroz riječku luku da bi uspio doći do Palestine. Nacistički suradnici su se trudili i pokušavali zaustaviti brod i sve putnike poslati u Njemačku, ali Giovanni Palatucci uspio je u tome da upozori putnike na vrijeme te je kao rezultat

Postoje dvije vrste herojstva: jedna koja proizlazi iz neočekivane potrebe ili impulsa i druga vrsta - Palatuccijeva - dnevno herojstvo koje se ponavlja i potvrđuje svakodnevno.

toga brod sigurno pristao u južnoj Italiji prije nego su nacisti mogli uhvatiti putnike.

Početkom 1940. Italija službeno ulazi u Drugi svjetski rat na strani Njemačke. Od 1940. do 1944. Giovanni Palatucci poduzima sve što je u njegovoj moći da bi spasio živote Židova. Izdavao je lažne osobne isprave i vize, dostavljao je i novac onima koji su se skrivali, dojavljivao kada i gdje nacisti planiraju "lov na Židove" i slao je Židove koliko god je više mogao u logore za internaciju u Kampanju i Pugliu. Na kraju rata logor

sigurnosni mehanizam da bi to shvatio. Palatucci je tako postupao znajući da se polako približava svojoj vlastitoj propasti“.

Za Giovannija Palatuccija vrijedilo je dati svoj vlastiti život ako spasi samo jednog jedinog čovjeka.

Izrael i Židovi nisu zaboravili Giovannija Palatuccija

interniraca u Kampanji bio je jedan od najvećih u cijeloj Europi.

U posljednjim mjesecima 1943. nacisti su sve više sumnjali u Palatuccija, a ta je situacija kulminirala kada im Giovanni Palatucci nije mogao dati liste Židova naseljenih i s prebivalištem u Rijeci. Većina dosjea bila je uništena, a oni preostali u Palatuccijevu uredu bili su spisi o obiteljima koje su odavno emigrirale iz tadašnje Italije.

Giovanni Palatucci je spasio mnoge Židove za vrijeme Drugog svjetskog rata i holokausta zahvaljujući svojim pravednim, nesebičnim i hrabrim postupcima... Za ta herojska djela na kraju je uhvaćen i poslan u koncentracijski logor Dachau, gdje je tučen i brutalno ubijen.

Gestapo saznaje za Palatuccijeve aktivnosti

Znajući u kakvoj se opasnosti nalazi Giovanni Palatucci, njegov bliski prijatelj, švicarski ambasador u Trstu, ponudio mu je izlaznu vizu za Švicarsku. Palatucci je prihvatio vizu i dao ju je svojoj tadašnjoj zaručnici koja se zvala Miki, radije nego da vizu iskoristi za sebe. Ona je preživjela rat i živjela u Izraelu sve do svoje smrti, datum koje je nepoznat.

Samo nekoliko dana kasnije, 13. rujna 1944. godine, Gestapo je uhitio Giovannija Palatuccija. Bio je optužen za izdaju i zavjeru te je osuđen na smrt.

Amos Luzzato, predsjednik Unije židovskih zajednica Italije, citirao je Palatuccijeve riječi: “Postoje dvije vrste herojstva, jedna koja proizlazi iz neočekivane potrebe ili impulsa i druga vrsta - Palatuccijeva : dnevno herojstvo koje se ponavlja i potvrđuje svakodnevno. Šef policije ne može sebi dopustiti da ignorira opasnosti i veliki rizik. Bio je previše involviran u

Pedesetih godina prošlog stoljeća u izraelskom gradu Ramat Ganu posađeno je 36 stabala u čast Palatuccija, ali njegovo herojstvo bilo je neopaženo sve dok nije bio imenovan Pravednikom među narodima 1990. godine.

Ali njegovi napisi su povezani i s kontroverznom raspravom između (većinom židovskih) kritika i (većinom katoličkih) branioca pape Pia XII. ukazujući na njegovu aktivnost za vrijeme holokausta.

Kardinal Camilio Ruini inicirao je zahtjev za beatifikaciju Giovannija Palatuccija u listopadu 2002. godine.

Vatikanski novinar Antonio Gašapari otkrio je 2003. godine “novootkrivena” pisma naslovljena na biskupa Palatuccija u kojima mu je primjetno nudio novčanu pomoć za brigu o Židovima.

Giovanni Palatucci, kao šef riječke policije, odlučio je pomagati riječkim Židovima “službeno” ih deportirajući u internističke kampove u blizini Rima, gdje je imao članove obitelji koji su garantirali sigurnost i brinuli se za dobrobit deportiranih.

Giovanni Palatucci je spasio mnoge Židove za vrijeme Drugog svjetskog rata i holokausta zahvaljujući svojim pravednim, nesebičnim i hrabrim postupcima..

Za ta herojska djela na kraju je uhvaćen i poslan u koncentracijski logor Dachau, gdje je tučen i brutalno ubijen.

Nakon Drugog svjetskog rata spašeni Židovi i Izrael nisu zaboravili ni njega ni njegova humana djela: Palatuccijevim imenom nazvali su jednu ulicu u Tel Avivu i još mnoge spomenike, a njegovo ime nosi i jedna šuma u Izraelu.

Materijale skupio i napisao Filip Kohn

Opatijski gimnazijalci, čija gimnazija „Eugen Kumičić“ već godinama organizira različite nastavne i izvannastavne aktivnosti u sklopu projekta „Edukacija o ljudskim pravima i holokaustu“ u pratnji svojih nastavnica i ravnateljice opatijske gimnazije ovog su proljeća boravili na studijskom putovanju u Berlinu.

OPATIJSKI GIMNAZIJALCI U BERLINU

Na studijskom putovanju u Berlinu od 25. do 31. svibnja ove godine sudjelovalo je 18 opatijskih gimnazijalaca i dvoje njihovih riječkih kolega u pratnji dviju nastavnica i ravnateljice opatijske gimnazije.

Zašto upravo put u Berlin?

Odgovor na to pitanje traži i malo obrazloženje.

Naša gimnazija od školske godine 2002./2003. organizira različite nastavne i izvannastavne aktivnosti u sklopu projekta „Edukacija o ljudskim pravima i holokaustu“. Projekt se realizira u okviru nastavnih predmeta povijesti, filozofije, sociologije i etike u suradnji s drugim nastavnim predmetima (npr. strani jezici, hrvatski i sl.). U projekt su uključeni svi zainteresirani učenici od 2. razreda pa nadalje. Voditeljice projekta su Sanja Simper, profesorica povijesti i Tatjana Matetić, profesorica filozofije i sociologije.

Osnovni nam je cilj bio senzibilizacija mladih za probleme suvremenog svijeta i sredine u kojoj žive, kao i za kršenja ljudskih prava i nepoštivanja nacionalnih, vjerskih i političkih različitosti. Želja nam je odgojiti odgovorne, angažirane i tolerantne građane naše domovine i svijeta. Smatrali smo da ćemo analizom i učenjem o fašizmu i holokaustu najbolje ostvariti taj cilj i zadatak.

Interdisciplinarno izvođenje ovog projekta putem raznovrsnih istraživačkih radova o općoj, nacionalnoj i lokalnoj povijesti postiglo je zapažene rezultate i uspjeh. Zahvaljujući prezentacijama putem javnih medija, multimedijalnih izložbi i okruglih stolova projekt je privukao pažnju građanstva, stručnih obrazovnih institucija, nevladinih udruga i vjerskih zajednica.

Snažnu smo podršku dobili od međunarodnih institucija kao što su United States Holocaust Memorial Museum u Washingtonu i Yad Vashem u Izraelu, u kojima su se voditeljice projekta

Naša gimnazija od školske godine 2002./2003. organizira različite nastavne i izvannastavne aktivnosti u sklopu projekta „Edukacija o ljudskim pravima i holokaustu“. Projekt se realizira u okviru nastavnih predmeta povijesti, filozofije, sociologije i etike u suradnji s drugim nastavnim predmetima (npr. strani jezici, hrvatski i sl.).

stručno usavršavale. Svojim iskustvom i rezultatima doprinijeli smo oblikovanju nacionalnog programa obrazovanja o holokaustu, koji se od 2004. provodi kod nas, a sudjelovanjem na stručnim skupovima doprinijele smo i stručnom usavršavanju nastavnika društvene grupe predmeta.

Evo samo nekoliko primjera našeg višegodišnjeg rada na ovom projektu: obilasci Spomen područja Jasenovac, Spomen područja koncentracijskog logora Kampor na Rabu, koncentracijskog logora Auschwitz; pripremanje i postavljenje triju izložba: „Holokaust 1933.- 1945.“ u školskoj knjižnici i „Crna noć je šapićala...“ o stradanju stanovništva Liburnije u Drugom svjetskom ratu u Paviljonu J. Šporer u Opatiji, te izložba u prostoru Židovske općine u Trstu pod nazivom „Prekinuto

školovanje“ o primjeni fašističkih rasnih zakona u školstvu u Rijeci i Trstu od 1938. do 1943. godine.

U više smo navrata istraživali životne sudbine opatijskih Židova uoči i za vrijeme Drugog svjetskog rata te primjere spašavanja Židova pred progonom. Rezultate našeg rada prezentirali smo Predsjedniku Republike Stjepanu Mesiću, koji je tim povodom posjetio našu školu.

Dakle, zašto studijsko putovanje u Berlin?

Berlin, grad u kojem se holokaust planirao, organizirao i ostvarivao, grad u kojem je bilo i pojedinaca i skupina koje su se usudile pružiti otpor teroru i zločinu vlasti, grad u kojem smo mogli rezimirati sve što smo do sada naučili i spoznali. Istovremeno, cilj nam je bio vidjeti na koji se način u suvremenoj Njemačkoj vlast i građani odnose prema svojoj povijesti i kako se bore protiv zaborava i potiskivanja.

Zahvaljujući financijskoj podršci MZOS-a, ITF-a, PGŽ, Turističke zajednice Opatija te sponzorima i roditeljima mogli smo krenuti na put.

Što smo sve vidjeli u Berlinu?

Za vrijeme petodnevnog boravka u Berlinu odsjeli smo u hostelu „Regenbogenfabrik“, a u organizaciji obilazaka, vođenja i slobodnog vremena imali smo svesrdnu pomoć prijatelja iz Berlina.

Tako smo razgledali Checkpoint Charly, znameniti prijelaz između Istočnog i Zapadnog Berlina te slušali o povijest Berlinskog zida.

U Muzeju terora na otvorenom upoznali smo strahote nacističkog terora i državne moći. Pred spomenikom ubijenim Židovima upriličili smo susret s gosp. Olegom Mandićem iz Opatije - koji je kao četrnaestogodišnji dječak među posljednjima napustio Auschwitz s majkom i bakom, a čija se fotografija nalazi u izložbenom prostoru spomenika.

Na susretu je bilo stručno vodstvo spomeničkog postava i bilo je veoma dirljivo i potresno slušati gosp. Mandića i njegovu priču o boravku u Auschwitzu.

Izuzetan dojam na nas je ostavio Židovski muzej svojom arhitektonskom simbolikom - djelo poznatog arhitekta Liebeskinda.

U Muzeju Haus am Wannsee (vila u kojoj je 1942. godine donesena odluka o „konačnom rješenju“ židovskog pitanja - Eichmann) imali smo organiziran cjelodnevni seminar i radionice. Zbog mogućnosti samostalnog rada i izlaganja na engleskom jeziku, učenici su bili oduševljeni organizacijom seminara i svojim postignućima.

Čitav smo jedan dan obilazili mjesta otpora nacizmu i spašavanja Židova te spomenik spaljenim knjigama i ženama iz Rosenstrasse. Posljednji dan boravka posjetili smo gimnaziju Sophie Scholl i družili se s njihovim učenicima i nastavnicima, obišli Bavarsku četvrt gdje se već godinama provodi projekt Povijesne radionice s ciljem rekonstrukcije života Židova u toj četvrti prije početka rata.

Vidjeli smo također i mnoge znamenitosti po kojima je Berlin poznat, šetali se, upoznali Kreutzberg, jednu od najpoznatijih berlinskih četvrti, uključili se u Festival kultura, susreli gđu. Bosiljku Schedlich, aktivisticu nevladine udruge Sud-Ost Europa koja nam je pričala veoma potrese priče o izbjeglicama iz bivše Jugoslavije. Njezinom pričom stvorena je spona između prošlosti i sadašnjosti.

Svaki rat znači teror, traumu, tragediju...

Što smo postigli ovim putovanjem?

Analizom evaluacijskih listića, koje su učenici ispunili nakon povratka, možemo zaključiti da im je ovo studijsko putovanje mnogo pružilo, da su mnogo toga vidjeli i naučili, da je ovakav način učenja, neposredan, na licu mjesta, za njih veoma bitan, da su stekli vrijedno iskustvo...

Na pitanje kako im se dopalo putovanje svi su učenici bez iznimke odgovorili: «VEOMA»!

Voditeljica projekta: Tatjana Matetić, prof.

IZBORNA

UPOTREBA

ŽIDOVA

Ljubo R. Weiss

Izbori za Sabor su iza nas i vrijeme je da se, osim pogleda unaprijed (konstituiranje Sabora, Vlade) pogleda i unatrag s pitanjem: je li izborna kampanja sudionika bila na primjerenoj razini političke kulture? I kako gotovo svaki izbori imaju i tzv. židovsku komponentu bilo je samo pitanje dana kada će neka «mudra» glava u ovoj ne baš kultiviranoj izbornoj utrci, posegnuti za temom o židovskom miješanju u «hrvatske unutrašnje stvari» a koja se ogleda u židovskom nesimpatiziranju pjevača Marka Perkovića Thompsona i židovskoj dominaciji nacionalnim gigantom - INA-om, industrijom nafte.

Na ove dvije izjave reagirala je promptno (već 16.11..) Koordinacija židovskih općina Hrvatske. Komentira se predstavljanje kandidata na HRT-u 13. i 15. studenog i traži od Izbornog etičkog povjerenstva da se očituje o četiri zahtjeva Koordinacije te da se o dva pitanja izjasni HRT. O slučajevima se izjasnilo i očitivalo se Izbornom etičkom povjerenstvo, izravnim odgovorom Koordinaciji. Zapravo, s obzirom na sveopću frustriranost i demagogiju kojom se služila većina stranaka u prošloj izbornoj kampanji, čudo je da sličnih izjava nije bilo više.

A neprilične izjave koje su izrečene mogu se svrstati u hrvatsku tradiciju koja je zamalo konstanta hrvatske politike, posve u skladu s europskim antisemitskim trendovima danas i kroz povijest, od kojih nije imuna nijedna zemlja i nijedan narod.

Koncert Marka Perkovića Thompsona

Da bi pokazali da i mi konje za trku imamo svjedoči skandal oko Perković-Thompsonova koncerta na maksimirskom stadionu u Zagrebu kada gotovo nikoga, a najmanje pjevača, nije zasmetala i ustaška ikonografija koja je eto, dijelu mladih postala toliko

draga da su je pokazivali na javnom mjestu, uvjereni da je to simpatično i dozvoljeno. Kako će na to reagirati oni kojima je ustaška odora i nacistički pozdrav mučno prisjećanje na vrijeme Drugog svjetskog rata i holokausta, nevažna je stvar. I sam sam bio sklon da kažem kako pjevač ne može snositi odgovornost za ono što se u masi obožavatelja događa, dok nisam zavirio u Wikipediju gdje, pored ostalog, stoji:

«Na osnovu njegovih neofašističkih i militantnih tekstova Perković je sporna figura. Pored njegova shvaćanja da je bosanska Hercegovina integralni dio Hrvatske posebno je kritizirana njegova nostalgija za fašizmom ustaškog režima... Tako on pjeva i tekstove kojima se veliča fašizam i pokazuje na koncertima nacistički pozdrav. Posebno pažnju izaziva pjesma «Jasenovac i Gradiška Stara» u kojoj veliča zločine počinjene u logoru Jasenovac. Zbog njegove agitacije zamjerio mu je jedan kolumnist Slobodne Dalmacije da je koncertom u Splitu 2002. unio u Split, poznat kao otvoreni grad, ksenofobično ozračje. I radi optužbi za širenje fašizma i širenje mržnje među narodima protiv Perkovića je pokrenuta istraga, no nikada nije podignuta optužnica.

Iako se navode izvori za svaku pojedinu tvrdnju o Perkoviću Thompsonu u Wikipediji ova ocjena je ipak ponešto tendenciozna. Ali, ako joj oduzmemo crtu tendencioznosti ostaje dovoljno istinitog što pokazuje da je riječ o politički mutnom liku pjevača-rokera koji ni u kojem slučaju ne bi trebao biti idol mladima Hrvatske. On je zapravo postao SIMBOL nacional-šovinističkog, netolerantnog, ksenofobičnog u hrvatskoj medijskoj sceni koja je bila i ostala ključni orijentir za mlade nevične političkom razaznavanju i analizi. U tome je problem i takav Thompson, koji je istina, u zadnjih nekoliko koncerata, posebno u SAD i Kanadi, promijenio ćud, ali ne sigurno i dlaku, nije omiljen ni među hrvatskim Židovima ali, sasvim sigurno, i među većem dijelu politički osviještenih Hrvata. Stoga se izjava na HRT-u 13. studenoga «da svatko tko ne sluša glazbu M. P. Thompsona u Hrvatskoj je Židov» može

tumačiti i drugačije: tko ne sluša glazbu Thompsona u Hrvatskoj je zapravo antifašist, antinacist i srećom takvih Hrvatska ima ne baš mali broj. I još k tome: kako ima onih koji znaju i za ne baš mali doprinos Židova kulturi i civilizaciji i koji na Židove gledaju afirmativno, «pametni» trkač u izborima je jednom dijelu Hrvata i drugih građana (nadajmo se velikom) nehotice, udijelio kompliment.

Međutim, Perković Thompson nakon povratka s turneje iz Kanade i SAD ne propušta priliku da na konferenciji za novinare krajem studenog 2007. ne kaže kako ga je u SAD napao «židovski Centar Simon Wiesenthal.» Napali su ga i pripadnici pokreta Ravana Gora što Thompson komentira: «Nikad nisam ni sanjao da će se četnici udružiti sa Židovima!» Mi Židovi bismo posebno bili zadovoljni kada bi Thompson bio u pravu tj. kada ne bi postojali fašisti i nacisti, kako u prošlosti tako i danas kada ih nazivamo neofašisti i neonacisti. A to što se u SAD i Kanadi susreo s kritikama i drugih političkih grupacija, ne znači odmah savez tih organizacija i Židova. Thompson čak formira odvjetnički tim da bi se zaštitio od optužbi, no za preporučiti mu je da se drži pjesme i pjevanja na način kao što to čini dobar dio hrvatskih zabavljača - tako bi izostale kritike a on bi si uštedio novac namijenjen odvjetnicima.

Kapital u rukama Židova?

A što reći na tezu o INA-i u vlasništvu židovskog kapitala? INA je dioničarsko poduzeće, njene dionice u vlasništvu su mnogih građana i firmi - od Zagreba do Budimpešte (MOL) i Londona - i vidjeti tu samo židovski kapital čista je insinuacija i tendenciozno podgrijavanje teze o židovskom kapitalu koji eto, dovodi u pitanje nacionalne interese Hrvatske i eksploatira Hrvate. Kapital danas, u eri globalizacije, gotovo da nema boju i ne poznaje nacionalne granice. Što se dogodilo i događa s INA-om znaju samo hrvatski političari i oni koji su INA-u vodili i vode, koji su gospodarski jaku firmu, u nedostatku vizija i strateški smjelih odluka, ipak osiromašili i koja je, ne mogavši izdržati konkurenciju, izgubila, posebno u zadnje vrijeme, na prestižu i snazi. S tim Židovi imaju toliko veze koliko jedan asimilirani Židov ima udjela u vlasništvu te firme i koliko pojedinaca Židova ima paketa dionica INE ili Mola, a što je nemoguće ustanoviti, jer dionice mogu biti prodane anonimnim kupcima tj. firmama.

U reagiranju Koordinacije židovskih općina Hrvatske navodi se da su obim izjavama kandidati «generaliziranim i izmišljenim konstrukcijama, bez argumenata, implicirajući djelovanje Židova protiv nacionalnih interesa Hrvatske, vrijeđali pripadnike židovske nacionalne manjine i širili vjersku i nacionalnu mržnju.»

Sve je to manje-više poznato i svaka daljnje uvjeravanje da se radilo o tendencioznim izjavama na račun Židova kako bi se u ultradesnim i desnim krugovima u Hrvatskoj ušćario koji glas, nepotrebno je.

Izborna etičko povjerenstvo registriralo je neetičnost takvih izjava, a autor ovog teksta mišljenja je da trajno udaljšavanje stranke i pojedinaca iz izborne trke, što je predložila Koordinacija židovskih općina Hrvatske, ne bi bilo najlogičnije rješenje. Dapače, stroge sankcije od strane Povjerenstva ili TV mreža samo bi stvorile aureolu žrtve i izazvale simpatije birača. Ovako, oni koji ne znaju što rade(?) imali su i imaju šansu da i dalje iskazuju svoju primitivnu političku kulturu, neznanje i nazadnost, a izborni rezultati su pokazali kako veći dio birača zna kazniti desničarski orijentirane stranke. A na voditeljima izbornih diskusija i medijima je da ubuduće reagiraju još brže i energičnije, te suptilnim komentarom nesuvislih i politički problematičnih izjava, pokažu koliko su one daleko od istine, etike i kulturnog ponašanja onih koji pretendiraju na saborska mjesta i vođenje Hrvatske. Takvih reagiranja u medijima, na sreću, bilo je nekoliko. Naravno, za najdrastičnije izjave uperene protiv Židova, ali i protiv svakog drugog naroda i nacionalne manjine, i posebno, zdravog razuma, postoje i trebaju se primijeniti, najstrože kazne.

Prije kao iznimka, nego kao pravilo!

Na izborima je važan svaki glas

Ovi izbori, stjecajem izbornih rezultata, pokazali su također koliko je važan glas birača ali i svaki izabrani predstavnik nacionalnih manjina u Hrvatskoj - njih osmero - koji nisu beznačajan uteg na političkoj vagi odnosa političkih snaga i konstituiranja saborske većine odnosno Vlade. Možda ova situacija bude pouka svim strankama kako nacionalne manjine u Hrvatskoj nisu samo tu da bi ih se provociralo nego prije svega zato da većinska nacija jamči manjinama sva prava koja imaju po Ustavu i Ustavnom zakonu te drugim dokumentima.

Za nadati se je da predizborne izjave a la «sretan sam da mi žena nije ni Židovka ni Srпкиnja», spomenute dvije izjave na koje je reagirala Koordinacija židovskih općina Hrvatske, pa i ona «da ne treba zapošljavati strane radnike drugih vjera jer da nisu dobri radnici poput Ukrajinaca koji su katolici...» (što isključuje Židove i druge vjernike), kao i neke druge bis-er-izjave, pripadaju gafovima karakterističnim za dječju fazu u razvoju demokracije i da je 12 godina ipak razdoblje u kojem se ipak ponešto naučilo o demokraciji i parlamentarizmu. Ovih slučajeva valja se prisjećati kako bi sljedeća izborna kampanja za državna tijela bila demokratskija i prije svega, na višoj razini političke kulture.

Memorijalni centar Yad Vashem u Jeruzalemu već se desetljećima brine za očuvanje sjećanja na holokaust i njegove žrtve. Djelatnici Yad Vashema za svoj su rad dobili brojna priznanja, a posljednje - najviše francusko odličje - Legiju časti nedavno je iz ruku francuskog predsjednika Nicolasa Sarkozyja primio direktor Yad Vashema Avner Shalev.

“Prihvaćam ovo odličje s ponosom i poniznošću”, rekao je Avner Shalev, direktor memorijalnog centra holokausta Yad Vashem, nakon što je u listopadu u Parizu od francuskog predsjednika Nicolasa Sarkozyja primio prestižnu Legiju časti.

“To mi daje snage, meni i divnom osoblju Yad Vashema u našim naporima da smisleno očuvamo univerzalno nasljeđe holokausta, posebno za mlade generacije”, istaknuo je Shalev tijekom ceremonije koja je održana u Elizejskoj predsjedničkoj palači u Parizu.

Legija časti najviše je odličje u Francuskoj.

Na ceremoniji su nazočni bili francuski političari, čelnici francuske židovske zajednice kao i Simone Veil, bivša predsjednica Europskog parlamenta i jedna od preživjelih iz koncentracijskog logora Auschwitz.

Sarkozy je kazao da ga je posjet Yad Vashemu “promijenio”.

“Kada sam čuo kako se izgovaraju tisuće imena djece, bio sam duboko dirnut. Nemam riječi kojima bih iskazao svoje emocije i čast da vam kao francuski predsjednik mogu uručiti ovo

LEGIJA ČASTI DIREKTORU YAD VASHEMA

Yad Vashem nedavno je dobio i prestižnu humanitarnu nagradu Principe de Asturias Concordia za 2007. godinu, zbog svog zalaganja u borbi “protiv mržnje, rasizma i netrpeljivosti”, objavio je u rujnu španjolski žiri.

U obrazloženju dodjele nagrade Zaklada Principe de Asturias (Princ od Asturije) ističe da Memorijalni centar holokausta Yad Vashem čuva sjećanje na “veliku povijesnu tragediju” i nagrađen je za svoj “ustrajan rad jer među sadašnjim i budućim naraštajima, kroz sjećanje, promiče prevladavanje mržnje, rasizma i netrpeljivosti”.

odlikovanje”, rekao je Sarkozy. Avner Shalev imenovan je direktorom Yad Vashema 1993. godine. On je od tog razdoblja otvorio Međunarodnu školu za istraživanje holokausta, povećao arhiv Yad Vashema i izgradio novi muzejski kompleks.

“Obično ne radim stvari zato da bih dobio nešto zauzvrat. Moje najveće zadovoljstvo proizlazi iz razvoja i uspjeha Yad

Vashema”, rekao je izraelskim novinarima.

“Francuska je vrlo važna zemlja. Njezina kultura, priznanje i status u svijetu, njezina ključna uloga tijekom povijesti, njezina velika židovska zajednica i činjenica da je francuski predsjednik uzeo vremena da mi osobno dodijeli ovo priznanje - sve to ima vrlo velik značaj”, zaključio je Shalev.

Memorijalni centar Yad Vashem izložbeni je kompleks koji se nalazi na brdu Har Hazikaron u Jeruzalemu.

Izraelski parlament Knesset donio je 1953. godine zakon o osnivanju Yad Vashema kako bi se sačuvalo sjećanje na šest milijuna Židova ubijenih u nacističkim logorima smrti u Drugom svjetskom ratu i postao je svjetski arhiv za holokaust s filmovima i više od 200.000 fotografija te 62 milijuna dokumenata, knjiga i članaka. Svake godine taj muzej posjeti dva milijuna ljudi.

UMRO BIVŠI USTAŠKI STOŽERNIK IVO ROJNICA

Bivši visoki dužnosnik ustaškog režima Ivo Rojnica preminuo je 1. prosinca u Buenos Airesu u 93. godini, a pokopan je dan poslije na groblju El jardin de la Paz.

Vijest o njegovoj smrti objavio je Centar Simon Wiesenthal koji ima svoju podružnicu u Argentini, a istovremeno je izraženo i ogorčenje zbog toga što Rojnica nije bio procesuiran za djela koja je počinio tijekom Drugog svjetskog rata.

Centar Simon Wiesenthal teretio je Rojnicu za progon Srba, Židova i Roma na području Dubrovnika tijekom Drugog svjetskog rata, a on je tvrdio u izjavama za medije da nije kriv. Prema pisanju argentinskih medija, svjedoci su tvrdili da je Rojnica sustavno progonio Židove i Srbe, te da postoje naredbe s njegovim potpisom o zapljeni židovske

imovine i ograničenju građanskih prava Židova kojima je zabranjivan prolaz ulicama i držanje trgovina.

Rojnica je bio ustaški stožernik u Dubrovniku 1941. godine. Od 1947. živio je u Argentini, a početkom devedesetih bio je opunomoćeni predstavnik Republike Hrvatske u Argentini.

Prema argentinskim arhivima, Rojnica je ušao u zemlju pod imenom Ivan Rajčinović, a 1951. godine dobio je argentinske dokumente. Tri i pol godine poslije pokrenuo je administrativni postupak za promjenu prezimena kako bi vratio staro prezime Rojnica.

Rojnica je sebe opisivao kao uglednog poduzetnika čije su se tekstilne tvornice navodile kao primjer uspješna poslovanja.

Tijekom Drugog svjetskog rata velik broj anonimnih ljudi pokušavao je učiniti dobra djela i spasiti Židove od užasa s kojima su bili suočeni. Neki od njih nikada nisu govorili o svemu što su učinili. Britanac Nicholas Winton jedan je od tih ljudi.

NICHOLAS WINTON - BRITANSKI SCHINDLER

U Kongresnom centru u Pragu 20. listopada došlo je do zanimljivog, istovremeno dirljivog susreta. Britanac Nicholas Winton, koji je pred Drugi svjetski rat spasio 669 češko-židovske djece, susreo se sa studentima, članovima diplomatskog zbora i s nekima od djece koja su zahvaljujući njemu preživjela rat.

1939. godine se tadašnjemu tridesetogodišnjem burzovnom djelatniku posrećilo iz tadašnje Čehoslovačke odvesti 700 židovske djece i smjestiti ih u obitelji u Velikoj Britaniji. Nicholas Winton o svom izvanrednom postupku nikome nije ništa govorio pedeset godina,

Nakon rata, Nicholas Winton želio je pomoći velikom broju izbjeglica u Europi te je radio za međunarodne humanitarne organizacije. Rano je otišao u mirovinu i posvetio se dobrotvornom radu.

sve dok njegova žena na tavanu nije pronašla kufer s dokumentima.

BBC je nakon toga pozvao u studio Wintonovu spašenu djecu, a o njegovoj akciji saznao je cijeli svijet. Winton i u

svojoj 89. godini ostaje i nadalje veoma skroman.

Nicholasa Wintona britanska kraljica nagradila je plemićkom titulom, a 1998.

*Djeca koju je Winton spasio, a koji su danas u zrelim godinama, i dalje sami sebe nazivaju „Wintonovom djecom“. Među djecom koju je Nicholas Winton spasio je i Dagmar Simova, rođakinja neka-
dašnje američke državne tajnice Madeleine Albright, kao i Lady Milena Grenfell-Baines (udovica arhitekta Sir Georgea Grenfell-Baines), čiji je otac Rudolf Fleischmann spasio Thomasa Manna jer mu je pomogao da dobije češko državljanstvo kada je književnik pobjegao iz Njemačke. Winton je spasio i dopisnika CBC-a Joea Schlesingera te brojne druge.*

godine u Pragu dodijeljen mu je Red Tomaša Garrigua Masaryka.

Na inicijativu čeških studenata potekla je akcija s prijedlogom da mu bude

dodijeljena Nobelova nagrada za mir. Ispod peticije nalazi se 32 tisuće potpi-
sa, a češki ministar vanjskih poslova Ka-
rel Schwarzenberg poslao je švedskom

odboru prijedlog u vezi dodjele Nobelove nagrade za mir siru Wintonu.

Nicholas Winton se za vrijeme boravka u praškoj metropoli sastao sa studentima, s češkim predsjednikom Klausom, ministricom obrane Vlastom Parkanovom, koja mu je predala zaslužno odličje Križ obrane prvog stupnja.

Zbog opširnog programa u Pragu, njegovo se zdravstveno stanje pogoršalo i morao je biti hospitaliziran u Općoj fakultetskoj bolnici u glavnom gradu Češke.

s češkog preveli Milada i Edo Brod, tekst objavljen u lokalnim češkim novinama „Jednota“ („Jedinstvo“) 20. listopada 2007. godine.

Egipatska židovska zajednica, jedna od najstarijih na svijetu, danas je brojčano vrlo mala, ali i dalje pokušava očuvati svoju kulturu i bogatu povijest. Nedavno je u Kairu obilježena stota godišnjica velike sinagoge Shaar Hashamayin.

STO GODINA

SINAGOGE

U KAIRU

Nizom manifestacija i u nazočnosti veleposlanika iz Sjedinjenih Država, Francuske, Velike Britanije, Vatikana, Izraela i drugih te nekoliko egipatskih dužnosnika, mala židovska zajednica u Egiptu početkom je studenoga obilježila stogodišnjicu sinagoge Shaar Hashamayin, velike sinagoge u Kairu.

Uz potpuno obnovljenu sinagogu, otvoren je i mali muzej posvećen „kairskoj genizi“ (mjesto gdje se nose sveti spisi koji se ne smiju uništiti), po nekim izvorima vjerojatno najstarijoj u svijetu. U Kairskoj genizi u Fostatu (u starome Kairu) bilo je pronađeno 210.000 dokumenata, većinom od 10. do 13. stoljeća, a među njima i tekstovi Maimonidesa, velikog židovskog filozofa iz Anadaluzije.

Većina pronađenih dokumenata, pisanih hebrejskim, arapskim, ladinom ili jidišem, bila je prodana u 19. stoljeću velikim bibliotekama u Parizu, Londonu, Sankt Peterburgu ili New Yorku za njihove zbirke.

Egipatska židovska zajednica jedna je od najstarijih židovskih zajednica na svijetu. Rabin Moses Maimonides u Egiptu je živio i podučavao u 13. stoljeću.

Prije stotinu godinu, kada je Shaar Hashmayin otvorena u ulici Adly, židovska zajednica u Kairu bila je vrlo živa i bavila se cijelim nizom aktivnosti. Egipatska židovska zajednica primila je niz valova imigranata iz Europe i s Bliskog istoka.

Danas Židovska općina Kaira broji samo četrdesetak članova, većinom starijih žena. Jedna od njih Magda Haron u sinagogi je govorila o svojim osjećajima. Kazala je kako se sjeća da je sinagoga bila puna vjernika posljednji put šezdesetih godina 20. stoljeća.

„Danas nismo brojni, ali iza sebe imamo veličanstvenu prošlost. Nemojte dopustiti da ona nestane“, rekla je.

Najveći fundus, oko 140.000 fragmenata, dospio je u Cambridge 1897. godine zahvaljujući znanstveniku Salomonu Schechteru. "U atmosferi osobite tolerancije, a poglavito za vladavine dinastije Fatimida (969. - 1171.) ti tekstovi svjedoče da Židovi, muslimani i kršćani nisu živjeli u nekakvom intelektualnom getu", ističe Stephan Reif, profesor emeritus u Cambridgeu.

Sinagoga Shaar Hashamayin, poznata i kao Ismailya, smještena je u središtu grada, a njezina obnovljena fasada je u neofaraonskom stilu, s cvijećem i papirusima uz Davidovu zvijezdu kao referencom na Mojsijevo rođenje na obalama Nila.

Danas u Egiptu živi manje od stotinu Židova, većinom starijih žena, dok je 50-ih godina, do predsjednika Gamala Nasera, zajednica imala 80.000 članova.

Sinagoga Shaar Hashamayin, poznata i kao Ismailya, smještena je u središtu grada, a njezina obnovljena fasada je u neofaraonskom stilu, s cvijećem i papirusima uz Davidovu zvijezdu kao referencom na Mojsijevo rođenje na obalama Nila.

Brojni Židovi, koji su bili iz Egipta raseljeni, posebice u Sjedinjene Države i Francusku, bili su nazočni svečanostima u Kairu.

„Židovi žive ovdje već stoljećima i ja ne vidim razloga zašto Židovi ne bi i nastavili živjeti u Egiptu“, rekla je predsjednica Židovske općine Kaira Carmen Weinstein. Carmen Weinstein druga je predsjednica Židovske općine Kaira. Prva je bila njezina majka Esther, koja je na toj dužnosti provela dugi niz godina.

„Kada je moja majka bila predsjednica, ona je vodila poslove, a ja sam obavljala onaj prljavi dio. Sada moram raditi i jedno i drugo“, rekla je uz osmijeh Carmen Weinstein otvarajući obnovljenu sinagogu.

Osamdesetih godina prošlog stoljeća u tadašnjoj Rusiji, jedna se matematičarka svim silama borila protiv antisemitizma. Ta ju je borba skupo stajala. Pročitajte priču o Beli.

BELIN TAJNI SEMINAR

Matematičarka koja se borila protiv antisemitizma u Rusiji, a koji je vladao na sovjetskim sveučilištima, borbu koje je ostala bez rezultata, na žalost je platila svojim životom.

U Moskvi se 23. rujna 1982. godine dogodila teška prometna nesreća u kojoj je kamion prešao preko matematičarke Bele Abramovne Suborovskaje, stare 44 godine. Zašto je ta nadasve talentirana matematičarka svoje nastojanje da riješi pitanja antisemitizma i zabrane odnosno onemogućavanja upisivanja i studiranja židovske mladeži na ruskim fakultetima morala platiti svojim životom?

Nakon nesreće tim je putem prošao auto - kako došao, tako i prošao. Ne zna se tko je pozvao hitnu pomoć, no mogli su samo ustanoviti smrt.

Neposredno prije toga, Bela je bila na saslušanju kod KGB-a, pod optužbom "zločina" stajalo je da je "otvorila" židovski univerzitet.

Zašto? Naročito se na matematičkom fakultetu isticao taj tzv. "numerus clausus" za Židove.

Apsolventi Tehnološko-matematičkog fakulteta nisu mogli diplomirati jer su im se na ispitima postavljala nemoguća pitanja ili su ispiti trajali dva puta dulje nego što je bilo propisano. Strah etničkih Rusa da će Židovi preuzeti profesorska i studentska mjesta? Da!!! Trebalo je to spriječiti.

Osnivanje tajnog matematičkog fakulteta

Bela je sa dvoje svojih kolega u svojem stanu osnovala matematički fakultet. Isprva su imali samo male ploče s kredama. Onda je stigla velika zidna ploča koju su dizali na 5. kat, jer nije stala u usko stubište.

Briljantna matematičarka Bela našla je i nekoliko predavača nežidova. Skripta su tiskali pisaćim strojem i umnožavali ih indigo-papirom. To nije bilo bezopasno, jer je širenje takvih skripta bilo zabranjeno.

Bela je sve organizirala. Studenata je s vremenom bilo toliko da više nije bilo mjesta u Belinu malom stanu.

Uspjela je bez dozvole zauzeti razrede u školi ili prazne predavaonice. U drugoj godini postojanja "podzemnog" fakulteta bilo je već 90 studenata. Nitko se nije bavio ničim drugim

osim matematičkim znanostima, a kamoli politikom. A među slušačima našao se i pokojni agent KGB-a.

Početkom pete godine postojanja fakulteta, Bela je pozvana na saslušanje. KGB-ovci su preko ubačenih svojih agenata dobro znali da na javnom učilištu subverzivnih aktivnosti uopće nema, no nisu mogli shvatiti kakvo je to Belino poduzetništvo. Svi su profesori naime besplatno predavali, no pitao se KGB: što stoji iza toga?

Ljeti 1982. godine stigla je vijest da su uhićena dva profesora i jedan student. Dijelili su letke u kojima su prosvjedovali protiv "dobrovoljnog rada" što je Komunistička partija organizirala kao napomenu na Lenjinov rođendan. Ta dva profesora, Senderov i Kanevski, bili su poznati disidenti, ali su strogo odvajali matematiku od politike.

KGB-ovci su prilikom pretrage njihovih stanova našli i popis sudionika Belina sveučilišta. Vlasti su tu našle traženo opravdanje.

Belu su ponovno pozvali KGB-ovci i tražili da svjedoči protiv Senderova. Njezin neovisni duh nije dopustio da surađuje s vlastima.

Tragične posljedice dogodile su se nekoliko dana kasnije. Autobus komornog orkestra državnog sveučilišta iz Moskve,

gdje je Bela još kao studentica svirala, vozio je njezino mrtvo tijelo na groblje.

Belina smrt bila je kraj židovskog fakulteta koji je iznjedrio 100 apsolvata.

Senderov je zbog protusovjetske propagande osuđen na sedam godina zatvora, gdje je u mukama, samici i bez dovoljno hrane umro. Drugi, prof. Kanevski, osuđen je na 14 mjeseci zatvora.

Matematički seminari radili su još nekoliko mjeseci, ali bez Belina vodstva nedostajao je duh poduzetništva.

U proljeće 1983. zatvorio je fakultet svoja nepostojeća vrata.

Za četiri godine postojanja na Belinu fakultetu učilo je oko 350 studenata više matematike od kojih je bilo oko 100 apsolvata.

Mnogi Belini štićenici danas su docenti vodećih sveučilišta, prije svega u Izraelu i SAD-u. Buntovnica im je dala i ostavila više od matematičke izobrazbe.

(iz njemačkih novina "Die Zeit", tekst objavljen 27. rujna ove godine)

Prevela Lea (Fuerth) Kriesbacher

Golda Meir uglavnom je „kuhala“ politiku, ali također i jaku tursku kavu a pripremala je i odličan gefilte fish.

GOLDINA KUHINJA

Ne manje od 12 šalica kave dnevno. To je ono što je Golda Meir pila svaki dan tijekom svog mandata premijerke Izraela. Svakoga dana, pričaju oni koji su joj bili bliski, u kuhinji njezina malog stana dva velika lonca guste crne kave stalno su se grijala na štednjaku, kao u pravom kafiću. Golda je pripremala jaku, aromatičnu kavu koja je bila poznata nadaleko. „Uz kavu, stalno je pušila“, sjeća se Lova Eliav, tadašnji glavni tajnik Laburističke stranke. „Tri kutije cigareta dnevno, jakih cigareta bez filtera. Kada su je upozoravali da ne puši, jer to nije dobro za zdravlje, odgovarala bi: 'Kada umrem, sigurno neću biti mlada'“.

U Goldinoj kuhinji, miris svježeg kave i dima cigareta miješali su se s razgovorima o važnim državnim pitanjima u

U prosincu 1972. godine dužnosnici oporbenih stranaka javno su protestirali zbog toga što su bili isključeni iz sastanaka u Goldinoj kuhinji. Izraelski list Yedioth Ahronoth prenio je da se premijerka na tu izjavu nasimjala i kazala: „Moja kuhinja može primiti samo određeni broj ljudi“.

Oporbeni zastupnici na tu izjavu reagirali predlažući da ministarstvo graditeljstva proširi Goldinu kuhinju.

zemlji. Oko zelenog stola, razgovaralo se o najtajnim državnim pitanjima.

„Bilo je pitanje časti i počasti biti pozvan na sastanak u Goldinoj kuhinji. To je dokazivalo da ste važna osoba“, kaže Eliav, koji je redovno bio na sastancima vlade u kuhinji. „Odlično je pekla kolače. Svi smo obožavali tjedni ritual - sakupili bismo se na sastanku u kuhinji a ona bi poslužila svoje goste kavom i tortom od sira ili štrudlom od jabuka. Odbijala je bilo kakvu pomoć. To ju je vrijedalo“, dodaje.

Protesti oporbe

U prosincu 1972. godine dužnosnici oporbenih stranaka javno su protestirali zbog toga što su bili isključeni iz sastanka u Goldinoj kuhinji. Izraelski list Yedioth Ahronoth prenio je da se premijerka na tu izjavu nasmijala i kazala: „Moja kuhinja može primiti samo određeni broj ljudi“.

Oporbeni zastupnici na tu izjavu reagirali predlažući da ministarstvo graditeljstva proširi Goldinu kuhinju.

Ali nisu svi mislili da je kuhinja, uz sve lonce i tave, odgovarajuće mjesto za donošenje političkih odluka. „Ne slažem se s time da je Goldina kuhinja mjesto na kojem treba kuhati političke odluke“, kazala je zastupnica u Knesetu Shulamit Aloni, koja na svome zidu još uvijek drži karikaturu na kojoj Golda mijesa hranu u loncu dok oko nje sjede ministri u vladi.

Golda je sama pripremala doručke. Kava ili čaj, kruh sa sirom i malo meda. Goldina tajnica Esther Sheichkorn tvrdila je da „Golda nije veliki gurman niti komplicira što se tiče hrane. Ona je jela jednostavno. Kada je bila na zabavi, uzimala bi komadić mesa i čašu soka - i to je bilo sve“.

Gefilte fish

Izraelska premijerka nije često kuhala jer je rijetko kada bila kod kuće. Ipak, jedno tjedno pripremala je gefilte fish, i nosila

U Velikoj Britaniji je krajem sedamdesetih objavljena kuharica s receptima poznatih ljudi. U toj kuharici nalazi se i recept Golde Meir.

Doručak u kibucu

Sastojci:

- 3 rajčice
- 1 krastavac
- 3 mrkve
- glavica zelene salate
- 1 zelena paprika
- 7 rotkvica
- 3 luka
- 1 tvrdo kuhano jaje

Za dresing:

- 3 žlice limunova soka
- 3 žlica ulja
- 1 žlica majoneze
- sol i papar po ukusu

Narežite luk i zelenu salatu. Ostalo povrće narežite na male komade, jednako tako i tvrdo kuhano jaje.

Sve sastojke stavite u veliku zdjelu za salatu.

Pomiješajte sastojke za dresing i njime polijte salatu prije serviranja. Nježno promiješajte.

pripremljenu hranu kada je posjećivala svoju kćerku u kibucu Revivim u Negevu.

Tijekom jednog od njezinih boravaka u SAD-u, novinari su je upitali: „Gospodo Meir, vaš sedmogodišnji unuk Gideon tvrdi da radite najbolji gefilte fish na svijetu. Ako je to istina, podijelite s nama vaš recept“.

Premijerka se nasmijala i odgovorila: „Moj unuk nije objektivan kada se radi o njegovoj baki, jednako kao što ni ja nisam objektivna kada govorim o njemu“, i odbila dati recept. Tijekom istog posjeta, Golda je u New Yorku kupovala stvari za kuhinju.

Tijekom jednog Pesaha, ubrzo nakon što je izabrana za izraelsku premijerku 1969. godine, bila je u kibucu Revivim i pričala je priču o svojim prvim danima u kibucu Merhavia.

U svojoj autobiografiji napisala je: „Pečenje kruha za mene je bilo pravo čudo. Bilo je nas je tridesetak. Morali smo kupiti brašno od Arapa u Nazaretu, ali to brašno nije bilo pročišćeno pa je kruh ponekad bio čudne boje, a ponekad i čudnog okusa. Užasavalo me to što su me žene pokušavali naučiti kako se radi tijesto. Ali kada sam konačno naučila, bila sam strašno ponosna sama na sebe“.

(tekst objavljen u izraelskom listu Yedioth Ahronoth)

GOLDA MEIR - ŽELJEZNA DAMA IZRAELSKE POLITIKE

Golda Meir rođena je 3. svibnja 1898. godine u Kijevu kao Goldie Mabovich. U ranoj mladosti emigrirala je u SAD, gdje je završila učiteljsku školu. Udana Meyerson 1956. godine promijenila je prezime u hebrejsko Meir.

Godine 1921. otišla je u Palestinu, gdje je rodila dvoje djece i postala aktivna u cionističkom pokretu, a tijekom tridesetih i četrdesetih godina djelovala je u raznim cionističkim organizacijama u Palestini, te u Europi i SAD-u. Bila je jedna od potpisnika dokumenata kojim je 1948. godine proglašena Država Izrael. Golda Meir je 1949. izabrana u Kneset, a iste godine ulazi u vladu kao ministrica rada i socijalne skrbi. Godine 1956. postala je ministrica vanjskih poslova i na tom je mjestu ostala 10 godina. Bila je četvrta premijerka Izraela, od 17. ožujka 1969. do 3. lipnja 1974. godine, kada je dala ostavku zbog optužbi za nepripremljenost zemlje tijekom Yom Kippurskog rata.

Kao što ju BBC opisao, Golda Meir bila je „željezna dama“ izraelske politike puno godina prije nego što se taj pojam počeo povezivati s Margaret Thatcher. Prvi izraelski premijer David Ben-Gurion jednom ju je opisao kao „jedinog muškarca u vladi“, smatrajući da joj time daje kompliment. „Zanimljivo, odgovorila je Golda, sumnjam da bi i jedan muškarac bio počašćen kada bih mu ja rekla da je jedina prava žena u vladi“. Bila je prva i do današnjeg dana jedina premijerka Izraela i treća šefica jedne vlade na svijetu.

Golda Meir preminula je 8. prosinca 1978. godine u Jeruzalemu.

ŽIDOVİ NA ALJASCI DOBIT ĆE SVOJ MUZEJ

U američkoj saveznoj državi koja ima gotovo jednako toliko stanovništva kao i Tel Aviv i do čijeg se glavnog grada ne može doći cestom, mala židovska zajednica odlučila je pojačati svoje korijene izgradnjom Židovskog povijesnog muzeja Aljaske.

„Posljednjih 16 godina koliko živim ovdje, stalno sam bio pozivan da održim predavanja u školama, sveučilištima, svugdje“, govori rabin Yosef Greenberg, rabin Anchoragea, glavnog grada Aljaske, koji je pokrenuo ideju o osnivanju muzeja.

„Nekoliko godina bio sam jedini rabin na Aljasci, a i sada u čitavoj državi djeluju samo dva rabina. I tako sam predstavljao Izrael i sve Židove na Aljasci. A onda, nakon godina i niza održanih predavanja, shvatio sam da je jedini način da se izgradi most s nežidovskom zajednicom to da se na pozitivan način obrazuju djeca na Aljasci odnosno da im se približi židovska zajednica i njihov doprinos ovoj državi“, objašnjava rabin.

Greenbergova sinagoga jedna je od tri sinagoge na Aljasci.

Mala židovska zajednica Aljaske, procjenjuje se da u toj državi živi između 3 i 5 tisuće Židova uglavnom u najvećem gradu Anchorageu, hvali se da njezin doprinos uvelike premašuje njihovu brojnost. Kao primjeri navode se Jay Rabinowitz, voljeni i utjecajni pokojni predsjednik Vrhovnog suda Aljaske te Leopold Davis, prvi gradonačelnik Aljaske.

Ruski židovski trgovci krznom bili su među prvim došljacima na to područje, a židovski trgovci iz San Franciska navodno su prvi došli s idejom da SAD otkupi Aljasku od Rusije sredinom 19. stoljeća.

U budućem muzeju bit će izloženi i dokazi o sudjelovanju Alaska Airlinesa u dovođenju 40.000 Židova iz Jemena u Izrael nakon proglašenja države 1948. godine. „Piloti Alaska Airlinesa bili su ratni piloti. Bili su hrabri, letjeli su po najgorim vremenskim uvjetima i na najgorim mjestima. Oni su letjeli čak i kada su bili u opasnosti da se na njihove zrakoplove otvori vatra“, kazuje Greenberg.

On se nada da će školska djeca posjećivati židovski muzej, koji bi trebao biti otvoren u jesen 2009. godine. Muzej će se nalaziti u sklopu centra u kojem će biti i dječji vrtić, hebrejska škola i sinagoga.

„Kada dijete s Aljaske uđe u muzej i vidi repliku aviona koji je Židove iz Jemena prevezio u Izrael, i kada vidi fotografiju pilota i objašnjenje zašto je on to učinio, to će dijete početi razmišljati na drugačiji način. Osim toga, Aljasku svake godine posjeti dva milijuna turista“, dodaje Greenberg.

Kako se procjenjuje, izgradnja i opremanje muzeja stajat će oko 5 milijuna dolara. Država Aljaska dala je 850.000 dolara, a lokalna zajednica je sakupila 750.000 dolara. Filantrop iz Chicaga, rabin Morris Esformes, obećao je dati polovicu ukupnog iznosa za gradnju muzeja.

(tekst objavljen u listu Jerusalem Post)

GROB PRONAĐEN NAKON 65 GODINA

Veliki dio svog života Ze'ev Orenstein, vozač taksija iz Haife, nije znao gdje je točno pokopana njegova majka. Sve što je znao bilo je to da je prije 65 godina, za vrijeme Drugog svjetskog rata, on pokopao njezino tijelo u zabačenom dijelu šume u Ukrajini. Nedavno je uspio pronaći mjesto na kojem je pokopana njegova majka i na to mjesto postaviti nadgrobni spomenik s njezinim imenom.

Prije nekoliko mjeseci—Ze'ev je konačno mogao izmoliti molitvu za mrtve na grobu svoje majke. “Čitav život sanjao sam o ovom trenutku, ali nisam mogao ni zamisliti da ću taj san ostvariti na ovako dostojanstven način”, rekao je skupini hasidskih Židova koji su bili nazočni službi, a s njima su bili i stanovnici obližnjeg mjesta.

Ze'ev Orenstein sjećao se dana kada je pokopao svoju majku u blizini malog sela Pasinka, u blizini granice Ukrajine i Moldavije. Bilo je to u zimi 1942. godine, a Ze'ev je tada imao samo 12 godina.

—“Nisam znao što da učinim. Na sreću, prijateljevao sam sa skupinom dječaka iz sela gdje smo odsjeli. Pronašli smo drvene grede i na njima odnijeli mamino tijelo u šumu. Nisam se sjećao gdje sam ju točno pokopao, sjećao sam se kako je teško bilo kopati po zaleđenoj zemlji. Kopali smo čitav dan”, prisjeća se Ze'ev.

Deportacija u Ukrajinu

Prije rata Ze'evovi roditelji i njegova četiri brata živjeli su u gradu Dorohouju u Rumunjskoj. Ubrzo nakon što je izbio rat, Ze'evov otac je odveden kao prisilni radnik i nikada se više nije vratio.

Njegova majka Brana i djeca deportirani su u zimi 1941. godine zajedno s još 150.000 Židova u južni dio Ukrajine, Transnistriju. Njihovu deportaciju naredio je rumunjski premijer Ion Antonescu, koji je od svojih nacističkih saveznika dobio autonomiju nad Transnistrijom.

Ze'ev i njegova braća oboljeli su od tifusa, a epidemija te bolesti odnosila je brojne živote. Te zime Ze'ev je gledao kako mu braća umiru. On je preživio bolest i oporavio se, ali zbog jakih ozeblina na nogama gotovo da nije mogao hodati. Njegova majka morala ga je nositi na leđima.

S vremenom su majka i dijete pronašli sklonište u malom selu Pasinka, gdje su živjeli godinu dana. Ali zbog traumatičnih iskustava koje je preživjela, Brana je izgubila volju za životom i njezino zdravstveno stanje postajalo je sve teže.

Orenstein ne voli govoriti o posljednjim danima života svoje majke. “Govorila je: ‘Moja djeca su mrtva i ja sada više nemam razloga za život’”, s tugom u glasu govori Ze'ev.

Ispunjen san

Lokalna seljačka obitelj usvojila je Orensteina nakon smrti njegove majke. Nakon rata vratio se u Dorohoj, a zatim su ga smjestili u sirotište JOINT-a.

Godine 1946.—šesnaestogodišnji Ze'ev tajno je prebačen u tadašnju Palestinu sa skupinom židovskih izbjeglica. Ali njegovi problemi nisu time prestali. Otkrivena mu je tuberkuloza i dvije godine proveo je u bolnici. S vremenom se oporavio, oženio i dobio djecu.

Prije nekoliko tjedana Orenstein je krenuo na organizirano putovanje u Transnistriju sa željom da ispuni svoj san i pronađe grob svoje majke. Sa sobom je ponio i granitni nadgrobni spomenik s imenom svoje majke. Jedna stara gospođa iz Pasinke pokazala mu je mjesto na kojem su pokopani Židovi tijekom Drugog svjetskog rata.

“Posebno me dirnuo trenutak kada sam školskoj djeci pokazao mjesto gdje je pokopana moja majka i zamolio ih da se brinu za grob”, rekao je Orenstein.

Slijedeće godine ponovo će doći sa svojom obitelji iz Izraela.

(prema izraelskim medijima)

Židovska općina Zagreb

HanukaParty2007.

RETROSPEKTIVNA IZLOŽBA SLIKA INE DRUTTER - IN MEMORIAM

Galerija "Milan i Ivo Steiner", Palmotićeve 16, Zagreb
Veljača / ožujak

U listopadu 2006. u 42. godini života umrla je slikarica Ina Drutter. U galeriji "Milan i Ivo Steiner" samostalno je izlagala dva puta. Za sobom je ostavila vrijedan opus od 2500 slika i crteža. Od studentskih dana do smrti njezin je slikarski razvoj pratio akademik Tonko Maroević koji će i za ovu retrospektivnu izložbu napraviti odabir djela i napisati tekst. Ovom izložbom i serioznim katalogom izložbe željeli bismo napraviti prvi važan korak za proučavanje opusa Ine Drutter koji će naći svoje mjesto u povijesti hrvatske umjetnosti.